

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“

2024 – 2034 г.

по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ

BG16FFPR002-3.007

„Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“

по приоритет 3 „Биологично разнообразие“

на Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.

Разработен от: екип на „**МИА ПРОДЖЕКТ ГРУП**“ ЕООД

Изпълнител по Договор № 670-ИЕ-24/03.07.2024 г.

за изпълнение на поръчка с предмет:

„Предоставяне на услуги за изготвяне на пакет документи за подготовка на инвестиционен проект за Зоологическа градина – Габрово, Община Габрово по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“

гр. София, ноември 2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

РЕЗЮМЕ	7
I. УВОД	9
II. ВЪВЕДЕНИЕ	12
III. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ	12
IV. НОРМАТИВНА ОБВЪРЗАНОСТ И ОБОСНОВАНOST	13
1. Кратък исторически преглед на развитието на европейското законодателство по опазване на околната среда	13
2. ПРОГРАМА „Околна среда“ 2021-2027 г.	16
3. ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета от 29 март 1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини	18
4. Закон за биологичното разнообразие	20
4.1. Изисквания по чл. 60 и чл. 61 от ЗБР	21
4.2. Лицензионен режим и инспекция	22
4.3. Ред за лицензиране на зоологическите градини в България	23
V. ПРЕДВАРИТЕЛНИ И ОБЕМНО-УСТРОЙСТВЕНИ ПРОУЧВАНИЯ	25
1. Кратък природо-географски анализ	25
2. Кратък социално-икономически анализ	35
3. Кратък урбанистичен анализ	41
3.1. Устройствов статут и нормативна допустимост	41
3.2. Роля в зелената система и свързаност с елементите на зелената система и пешеходната мрежа	47
3.3. Съществуващи възможности за развитие	50

3.4. Съвместимост с предвижданията	
на стратегическите документи	51
Заклучение от предварителните и обемно-устройствени проучвания	53
SWOT АНАЛИЗ	55

VI. ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ И АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

56

1. Местоположение и статут	59
2. Съществуваща материалната база	60
3. Анализ на приходите и разходите	66
4. Административен капацитет	70
5. Оценка за степента на изпълнение на изискванията (по чл. 60 от ЗБР)	71

VII. ПЛАНИРАНО РАЗВИТИЕ

72

1. Административен капацитет	72
2. Организация на работата и вътрешни правила	81
3. Организация на територията	82
3.1. Нова планова структура	83
3.2. Нови експозиционни зони	89
4. Видове, включени в колекцията. Планирани реконструкции на загражденията	94
4.1. Зона „ХИЩНИЦИ“	94
4.1.1. Вълк (<i>Canis lupus</i>)	95
4.1.2. Чакал (<i>Canis aureus</i>)	96
4.1.3. Червена лисица (<i>Vulpes vulpes</i>)	96
4.1.4. Белка (<i>Marte foina</i>)	97
4.1.5. Пор Фретка (<i>Mustela putorius furo</i>)	97

4.2.	Зона „ГРАБЛИВИ ПТИЦИ“	98
4.2.1.	Голям ястреб (<i>Accipiter gentilis</i>)	98
4.2.2.	Гарван (<i>Corvus corax</i>)	99
4.2.3.	Осояд (<i>Pernis apivorus</i>)	100
4.2.4.	Обикновен мишелов (<i>Buteo buteo</i>)	101
4.2.5.	Забулена сова (<i>Tyto alba</i>)	102
4.2.6.	Уралска улулица (<i>Strix uralensis</i>)	103
4.2.7.	Горска улулица (<i>Strix aluco</i>)	104
4.2.8.	Горска ушата сова (<i>Asio otus</i>)	105
4.2.9.	Чухал (<i>Otus scops</i>)	106
4.2.10.	Бухал (<i>Bubo bubo</i>)	107
4.3.	Зона „ТРЕВОПАСНИ“	108
4.3.1.	Муфлон (<i>Ovis aries musimon</i>)	108
4.3.2.	Елен лопатар (<i>Dama dama</i>)	109
4.3.3.	Лалугер (<i>Spermophilus citelus</i>)	110
4.3.4.	Декоративни зайци и Морски свинчета	110
5.	Планирани конзервационни дейности	110
5.1.	ДИРЕКТНИ конзервационни дейности	112
5.2.	ИНДИРЕКТНИ конзервационни дейности	113
6.	Обезпечаване на сигурността	116
VIII. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА		117
IX. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ (ПЛАН ГРАФИК)		119
X. ЗАКЛЮЧЕНИЕ		119
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 (План-схема 1)		
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 (План-схеми и Обяснителна записка)		

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ:

CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) -

Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора

EAZA (European Association of Zoos and Aquaria) - Европейска асоциация на зоологическите градини и аквариумите

ЕЕР (EAZA Ex situ Programmes) - Европейска „**ex situ**“ програма за застрашени видове на EAZA

IUCN (International Union for Conservation of Nature) - Международен съюз за защита на природата

WAZA (World Association of Zoos and Aquariums) - Световна асоциация на зоологическите градини и аквариумите

WWF (World Wildlife Fund) - Световен фонд за дивата природа

ZIMS (Zoological Information Management System) - Система за управление на информацията за зоологическите градини

БАЗА - Българска асоциация на зоопарковете и аквариумите

БАН - Българска академия на науките

ВОМР - Водено от общностите местно развитие

ВУЗ – Висше учебно заведение

Директива за зоологическите градини - Директива 1999/22/ЕО на Съвета от 29.03.1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини

Директива за местообитанията (ДХ) - Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна

Директива за птиците (ДП) - Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 год. относно опазването на дивите птици

„Добрите практики“ - „Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини“, Европейски съюз, 2015 г.

ЕС - Европейски съюз

ЕК – Европейска комисия

ЗБР - Закон за биологичното разнообразие

ЗЗТ - Закона за защитените територии

ЗМСМА - Закона за местното самоуправление и местната администрация

ЗУТ - Закон за устройство на територията

ИТИ - Интегрирани териториални инвестиции

ИЧВ – инвазивен чужд вид

КБР - Конвенция за биологичното разнообразие

МИГ - Местна инициативна група

МОЛ – Материално отговорно лице

МОСВ - Министерството на околната среда и водите

НСОС - Национална стратегия за околна среда

НАРЕДБА № 1 - НАРЕДБА № 1 от 09.05.2006 г. на МОСВ за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини

НАРЕДБА № 4 - НАРЕДБА № 4 от 8 юли 2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата

НАРЕДБА № 6 - НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г. на МОС за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини

НКПД - Национална класификация на професиите и длъжностите

НПО - Неправителствена организация

НСЗП – Дирекция „Национална служба за защита на природата“ в МОСВ

НСМСБР - Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие

ОП - Общинско предприятие

ОПР - Отчет за приходите и разходите

ООН – Организация на обединените нации

ПОС 2021-2027 г. - Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.

ПУДООС - Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

ФДФФ - СНЦ „Фонд за дивата флора и фауна“

РЕЗЮМЕ

Настоящият „ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО (2024-2034 г.)“ съдържа анализ на съществуващото положение в т.ч. административен капацитет и състояние на инфраструктурата на зоологическата градина, и **планираните подобрения, преустройства и реконструкции необходими, за да се обезпечи и гарантира ефективното изпълнение на изискванията на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на Съвета от 29.03.1999 г. относно държането на диви животни в зоологически градини и тези - съгласно чл. 60, ал.2 и ал.3 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР).**

Документът съдържа и **предварителни и обемно-устройствени проучвания** за определяне разположението на обект, доказване на нормативната му допустимост и целесъобразността на инвестиционната идея.

Документът обхваща период от 10 години.

По отношение на административния капацитет в документа е планирано необходимото подобряване и развитие за изпълнение на основната цел на плана за развитие - засилване на екологичната значимост на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, повишаване на консервационната роля на зоопарка и превръщането и в **ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР.**

Същият подход е приложен и по отношение на инфраструктурата. Съобразена е необходимостта от **планиране на ремонти/реконструкции на съществуващи или изграждане на нови съоръжения, отчитайки изискванията за: *настаняване на животните в подходяща среда; отглеждане и обслужване на животните в колекцията, включително за ветеринарномедицинско обслужване, хранене и др.; предотвратяване бягството на животни или навлизане в загражденията на външни хищници; подобряване на достъпа и сигурността на посетителите.***

Отчетени са и необходимостите за **осигуряване на ролята на зоологическата градина за опазване на биологичното разнообразие, чрез участие в консервационни дейности, подпомагащи опазването и/или възстановяването на видове в природата, както и тези, свързани с осигуряване на обучение и информация за посетителите.**

Планирани са и подобрения по отношение документирането на животните и системите за управление на колекцията.

За отправна точка на планираните ремонти/реконструкции и изграждане на нови съоръжения е послужила НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г. на МОС за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни (където са указани минималните технически параметри и изискванията към средата за отглеждането на даден вид). Тъй като се цели за отглежданите животни да бъдат осигурени оптимални, а не минимални условия - **за всички разширения, реконструкции и изграждане на нови съоръжения/заграждения са приложени и стандартите на Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (European Association of Zoos and Aquaria, EAZA)¹.**

В Плана за развитие на зоологическата градина са посочени и планирани подобрения, разширения и реконструкции, за които **Община Габрово все още не разполага с разработени технически проекти.** Съобразен е изготвен технически проект за изграждането на обслужваща сграда, утвърден пред 2021 г.

Предмет на настоящия „План за развитие на **ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО**“ са и **предварителни и обемно-устройствени проучвания** за определяне разположението на обектите (предмет на планираните реконструкции), като е доказана и нормативната допустимост и целесъобразност на инвестиционната идея.

За отделните обекти, включени в предвижданията и плановете за реконструкция – е разработено **ТЕХНИЧЕСКО ЗАДАНИЕ**.

Документът представлява дългосрочната визия за развитие на „**ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО**“, посредством която се гарантира балансирано и устойчиво развитие на обекта, и дейностите в него.

Настоящият „План за развитие на **ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО**“ се намира в логическа и фактическа връзка с „План за колекцията на „Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.) и „План за консервационни дейности на Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.). Като неразделна част от плана за развитие е разработен и **ПЛАН-ГРАФИК за изпълнение на отделните дейности** - в краткосрочен и дългосрочен план.

¹ Европейска асоциация на зоопарковете и аквариумите (European Association of Zoos and Aquaria, EAZA) е организация, която обединява над 400 зоологически градини и аквариуми. Чрез сътрудничество и взаимодействие помежду си те усилено работят за опазване на световното биоразнообразие, като: утвърждават "добри практики" за отглеждане и опазване на видовете; реализират и развиват природозащитни проекти; допринасят за повишаване на екологичното образование и формират знания и култура за опазване на дивата природа и животните; провеждат научни изследвания и т.н. EAZA е значим (в световен план) фактор за развитието на зоопарковото дело и е отличен пример за това, че обединени - зоологическите градини са екологично значими и имат съществена роля за опазването на видовете. <https://www.eaza.net>

I. УВОД

Настоящият *„План за развитие на Зоологическа градина - Габрово“* с включени **предварителни и обемно-устройствени проучвания** за определяне разположението на обект, доказване на нормативната му допустимост и целесъобразността на инвестиционната идея, е разработен по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: **BG16FFPR002-3.007 „Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“** по приоритет 3 „Биологично разнообразие“ на Програма „Околна среда“ 2021-2027 г. и представлява неразделна част от пакет от документи включващи: *„План за колекцията на Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.)* и *„План за консервационни дейности на Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.)*. Разработен е и *„План график за изпълнение на дейностите за развитие на зоологическата градина при наличие на финансиране - в краткосрочен и дългосрочен план - с отговорници, срокове и индикативни бюджети по отношение на краткосрочните дейности (3 до 5 години)“*, както и **ТЕХНИЧЕСКО ЗАДАНИЕ за изготвяне на инвестиционен проект във фаза „технически проект“** - за идентифицираните строителни дейности.

Бенефициент по процедурата е **Община Габрово** – възложител на поръчка с предмет: *„Предоставяне на услуги за изготвяне на пакет документи за подготовка на инвестиционен проект за Зоологическа градина – Габрово, община Габрово по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“ по приоритет 3 „Биологично разнообразие“ на Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.“*, изпълнена от екип на **„М и А ПРОДЖЕКТ ГРУП“ ЕООД** (по Договор № 670-ИЕ-24 от 03.07.2024 г.).

За разработване на документа е привлечен екип от експерти, включващ: **адв. Емилия Кунчева Тончева** (ключов експерт „Ръководител екип“), **Албена Бонева - Люцканова** (ключов експерт „Координатор“), **д-р Катерина Тонева Зарева – Симеонова** (ключов експерт „Биоразнообразие“) и **д-р Младен Чавдаров Танов** (ключов експерт „Архитект/Ландшафтен архитект“), **Радко Петров Сертов** (неключов експерт „Биоразнообразие“), **Ивайло Иванов Клисуров** (неключов експерт „Биоразнообразие“) и **Добромир Личев Бориславов** (неключов експерт „Мениджмънт/Управление на дейности“).

Приложен е **комплексен и интердисциплинарен подход** за изпълнение на поръчката, определен от изискваните дейности и очакваните резултати. Събрана е необходимата предварителна **информация и данни**; проведена е **встъпителна среща с представители на Община Габрово** и последващи **работни срещи и разговори**. За запознаване със съществуващото положение са реализирани **посещения „на място“** в зоологическата градина и е направен **преглед на относимата документация**, в т.ч.: планове, програми, проекти и др., разработени/утвърдени от Община Габрово, както и други документи, необходими за изпълнението на дейността (*напр.: справки, договори, споразумения и др. официални документи имащи отношение към изпълнението*). Информацията е систематизирана посредством разработен **ВЪПРОСНИК**. Идентифицирани са и възможностите за развитие, чрез които ще се постигне засилване на консервационната роля на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“.

При разработването на плана са съобразени изискванията и очакванията на Възложителя – Община Габрово, както и всички приложими разпоредби на действащата законова и подзаконова нормативна уредба. **Съобразена е спецификата на природните и урбанистични условия на територията в която попада Зоопарка, както и ролята на обекта в социално-икономически аспект.**

Отчетени са стратегическите цели на **КОНВЕНЦИЯТА за биологично разнообразие** (Рио де Жанейро, 1992)² и **ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на Съвета от 29.03.1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини**³ и свързаните с нея нормативни актове, както и **СТРАТЕГИЯ за биологичното разнообразие в Република България**⁴ и Национален план за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси към нея, както и други относими нормативни актове и документи.

² Конвенцията за биологичното разнообразие е отворена за подписване на 5 юни 1992 г. в Рио де Жанейро, Бразилия и влиза в сила от 29.12.1993 г. България ратифицира Конвенцията през февруари 1996 г. (със закон, приет от 37-о Народно събрание на 29.02.1996 г. - ДВ, бр. 22 от 15.03.1996 г.) и от 16 юли 1996 г. е равноправен член. Страните по Конвенцията работят за значително намаляване на загубата на биоразнообразие в глобален, национален и регионален мащаб, включващо и борбата с бедността и подобряване на условията за съществуване на всички форми на живот на Земята. [Конвенция за биологичното разнообразие | EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

³ [Директива - 1999/22 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁴ Стратегията за биологичното разнообразие на Република България е основен стратегически документ, чрез който се определят средносрочните цели и приоритети, свързани с опазване на биологичното разнообразие представляващо национално и световно природно наследство. Документът осигурява общата стратегическа и политическа рамка за устойчиво преодоляване на загубата на биологично разнообразие като същевременно мотивира неговото опазване и възстановяване. Стратегията отразява ангажиментите на страната ни към постигане на целите на Конвенцията за биологичното разнообразие и Целите за устойчиво развитие на ООН до 2030 г. Документът също така отчита ангажиментите на страната ни като член на ЕС, в контекста на прилагането на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г.

Съобразени са и приложимите стратегии и препоръки на ЕАЗА, „Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини“ (Европейски съюз, 2015 г.)⁵, Концепция за бъдещо развитие на „Зоопарк-Габрово“ (2019 г.) и „Екологична значимост на зоологическите градини и приносът им за опазване на биологичното разнообразие“ (Тончева, 2020 г.)⁶.

Взети са предвид и всички изисквания на приложимата нормативна уредба, в т.ч. - Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), Закона за защитените територии (ЗЗТ), Закона за устройство на територията (ЗУТ), Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА), НАРЕДБА № 1 от 09.05.2006 г. на МОСВ за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини (НАРЕДБА № 1) и НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни (НАРЕДБА № 6), както и всички други приложими законови и подзаконови нормативни актове.

При разработването на „План за развитие на ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО (2024-2034 г.)“ са спазени насоките и методологически указания на Министерство на околната среда и водите (МОСВ) за изпълнение на процедура № BG16FFPR002-3.007 „ТЕХНИЧЕСКА ПОМОЩ ЗА ИНВЕСТИЦИИ В ЗООЛОГИЧЕСКИ ГРАДИНИ“ по Програма „Околна среда“ 2021-2027г.“.

⁵[Zoos Directive Good Practices-BG.pdf \(government.bg\)](#)

⁶ „Екологична значимост на зоологическите градини и приносът им за опазване на биологичното разнообразие“ е разработка (магистърска теза) на Емилия Кунчева Тончева – дипломант на „Магистърска програма по Екология“, катедра „Екология и ООС“ на Биологическия факултет при Софийски университет „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител: гл. ас. д-р Венислава Спасова, Катедра „Екология и ООС“, Биологически факултет и рецензент: проф. д-р Даниела Симеоновска – Николова. Представява практическо изследване по въпроси, свързани с консервационната роля на зоологическите градини и има за цел да подчертае техният принос за опазването на биологичното разнообразие. Съдържа данни за участието на различни зоопаркове в програмите за опазване на европейски консервационно значими видове и специфицира бъдещите приоритети и предизвикателства. Изследването е осъществено посредством АНКЕТА, изготвена изцяло в съответствие с ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета, и е насочено както към зоопаркове, които успешно прилагат и утвърждават „добрите практики“, така и към такива, които все още не са разгърнали напълно своя потенциал.

II. ВЪВЕДЕНИЕ

В древността отглеждането на екзотични животни е било неизменна част от демонстрирането на власт и богатство. То е било „привилегия“ на заможни владетели и успешни държавници, а техните колекции - символ на сила или религиозна принадлежност, са предизвиквали респект и възхищение. И макар тези колекции да не са били достъпни за „обикновените“ хора, тяхното съществуване е допринесло за развитието на интереса към отделните видове и естествените науки, като цяло.

Стремехът към пищно представяне на красотата на дивата природа е довел до създаването на множество сбирки от редки и екзотични видове растения и животни, а тяхното съвместно представяне представлява познатата ни от близкото минало концепция за зоологическа градина тип „менажерия“. Постепенно те станали достъпни за публиката и се превърнали в привлекателни за хората развлекателни центрове.

В края на XX век функциите на зоологическите градини стават предмет и на законодателната дейност. Нарастващото обществено съзнание и разбирането на необходимостта от защита на дивите животни и техните местообитания, както и загрижеността за благосъстоянието на животните водят до фундаментална промяна в очакванията към съвременните зоопаркове.

С приемането на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета от 29 март 1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини (*Директивата за зоологическите градини/ДИРЕКТИВАТА*) се въвеждат и изисквания към зоологическите градини да осъществяват дейности - пряко свързани с **опазването на биологичното разнообразие**.

III. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ

Настоящият „План за развитие на **ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО**“ (2024-2034 г.) има за **цел** да конкретизира дейностите, които следва да бъдат извършени, за да отговори зоопаркът на съвременните изисквания и очаквания, и да продължи развитието си като модерен зоопарк, който представлява **„ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР“** пряко свързан предмета, целите и мерките за опазване на консервационно значими видове и местообитания на територията на Национален парк „Централен Балкан“ и Природен парк

„Българка“, както и тези в Защитена зона „Централен Балкан“⁷ с код BG0000494 и защитена зона „Централен Балкан – Буфер“⁸ код BG0001493.

Негова основна задача е да гарантира балансирано и устойчиво развитие на обекта и дейностите, които ще се осъществяват в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, както и утвърждаване на екологичната значимост и консервационната роля на зоопарка.

IV. НОРМАТИВНА ОБВЪРЗАНОСТ И ОБОСНОВАНOST

1. Кратък исторически преглед на развитието на европейското законодателство по опазване на околната среда

След края на Втората световна война, през 1948 г., в Швейцария е основан Международният съюз за опазване на природата (*International Union for Conservation of Nature, IUCN*)⁹.

През 60-те години на XX век се провежда и Първата Конференция на Организацията на обединените нации (ООН) по въпросите на опазването на околната среда. Като резултат от тази Конференция страните-членки приемат **първата ПРОГРАМА за опазване на околната среда**, която поставя рамката на бъдещата политика по опазване на околната среда и определя нейните основополагащи принципи.

В периода 1973 - 1976 г. международната общност предприема действия и за ограничаване на незаконната търговия. В резултат на десетгодишни усилия (1963-1973 г.) на страните-членки на IUSN, през 1975 год. влиза в сила **КОНВЕНЦИЯТА за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора** (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, CITES*), която по-късно е детайлизирана от няколко Регламента, сред които и **РЕГЛАМЕНТ (ЕО)**

⁷ BG0000494 - Централен Балкан (SCI) - Information system for protected areas from the ecological network Natura 2000

⁸ BG0001493 - Централен Балкан - буфер (SCI) - Information system for protected areas from the ecological network Natura 2000

⁹ Съюзът обединява 83 държави-членки, 108 правителствени агенции, 766 неправителствени организации и хиляди експерти и учени от цял свят, а негова основна цел е справедливото и устойчиво ползване на природните блага; опазването на биологичното разнообразие и подпомагането на световната общност за приемане, утвърждаване и прилагане на мерки за опазване на природата - в нейната цялост и многообразие.

№ 338/97 на Съвета от 9 декември 1996 година относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях¹⁰.

През 1976 год. е приета и **КОНВЕНЦИЯТА за влажните зони с международно значение** (*Ramsar Convention of Wetlands*), с подписването на която договарящите страни признават зависимостта на човека от околна среда и водните ресурси, и отчитайки фундаментална екологична значимост на влажните зони - регламентират необходимостта от координирани международни действия за тяхното опазване.

През 1976 г. е приета и **втората ПРОГРАМА за опазване на околната среда** (с период на действие 1977-1981 г.), с която основните принципи при опазването на околната среда се дефинират и се поставят акценти върху отделни аспекти от опазването на природата.

Третата ПРОГРАМА за опазване на околната среда (1982-1986 г.) предлага цялостна **СТРАТЕГИЯ** за опазване на околната среда и природните ресурси, а **четвъртата ПРОГРАМА** (1987-1992 г.) въвежда задължение към държавите-членки да интегрират въпросите за опазването на околната среда във вътрешното си законодателство.

През юни 1992 г., в Рио Де Жанейро е подписана **КОНВЕНЦИЯТА за биологичното разнообразие** (*Convention on Biological Diversity*), с която международната общност си поставя три основни цели: опазване на биологичното разнообразие; устойчиво използване на компонентите на биологичното разнообразие и справедлива и разумна подялба на ползите, произтичащи от използването на генетични ресурси. **КОНВЕНЦИЯТА** е Ратифицирана от Р България със закон, приет от 37-о Народно събрание на 29.02.1996 г. (обнародвана в ДВ, бр. 22 от 15.03.1996 г.).

През 1992 г. е приета и **ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО на Съвета** от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна¹¹, с която се създава **взаимосвързана европейска екологична мрежа** – „Натура 2000“. **ДИРЕКТИВАТА** се основава на изводите за състоянието на естествените местообитания на територията на европейската общност, като се отчита тяхното непрекъснато влошаване, както и на данните за благосъстоянието на видовете и техните популации, които показват, че броят на застрашените видове расте. **ДИРЕКТИВАТА** третира

¹⁰ Регламент (ЕО) № 338/97 на Съвета от 9 декември 1996 година ... (europa.eu)

¹¹ Директива - 92/43 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

застрашените местообитания и видовете като част от природното наследство на Общността и обосновава необходимостта от още по-задълбочени мерки за тяхното опазване.

Петата ПРОГРАМА за опазване на околната среда (1993-2000 г.) включва неправителствените организации (НПО) в активната работа по опазване на биологичното разнообразие. В този период се аргументира и необходимостта зоологическите градини да преосмислят дейността си, като насочат по-големи усилия в опазването на околната среда и образователната си функция (Hutchins & Conway, 1995), а през 1999 г. е приета и **ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета относно държането на диви животни в зоологически градини**, която се свързва пряко с КОНВЕНЦИЯТА за биологичното разнообразие¹².

През 2001 г. (като аспект на Шестата ПРОГРАМА) Европейският парламент взема Решение да се приеме **ПОЛИТИКА на ЕС за околна среда за периода 2002-2012 г.**, а през 2011 г. Европейската комисия приема и цялостна **СТРАТЕГИЯ за опазване на околната среда**, с която определя рамката на действията в държавите-членки на ЕС за следващите десет години – до 2021 г. Стратегията се основава на шест взаимно свързани цели за въздействие върху основните причини на загуба на биоразнообразие, насочени към намаляване на отрицателните дейности върху природата и екосистемните ползи. За всяка от целите е формулиран и набор от конкретни действия и съпътстващи мерки. Предвидено е стратегията да се изпълнява посредством Обща рамка за нейното прилагане, включваща Европейската комисия и държавите-членки, в партньорство с ключови заинтересовани страни и с гражданското общество¹³.

Седмата ПРОГРАМА за действие за околната среда (ПДОС) определя задължителни цели за Европейския съюз и неговите държави членки, които следва да бъдат постигнати в областта на околната среда до 2020 г. В ДОКЛАД № А8-0059/2018 г., относно прилагането на **Седмата ПДОС**¹⁴ се отчита, че *„напредъкът по отношение на целите на седмата ПДОС е неравномерен и е налице значителна несигурност по въпроса дали целите за 2020 г. ще бъдат постигнати“*, като се отбелязва, че

¹² В преамбюла на ДИРЕКТИВАТА изрично се посочва, че „са необходими действия на равнище ЕС с оглед на това зоологическите градини в цялата Общност да допринасят за опазването на биологичното разнообразие в съответствие с член 9 от Конвенцията за биологичното разнообразие на ООН от 1992 г.“.

¹³ [Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. \(europa.eu\)](http://europa.eu)

¹⁴ [ДОКЛАД относно прилагането на Седмата програма за действие за околната среда | А8-0059/2018 | Европейски парламент \(europa.eu\)](http://europa.eu)

„независимо от тази несигурност са налице перспективи за постигане на добри резултати по цел 2 (икономика с ниски емисии на въглерод и ефективно използване на ресурсите) са много по-добри“.

С ДОКЛАДА се подкрепя приемането на **Осма ПРОГРАМА** за действие за **околна среда**, като се обръща специално внимание, че следва да се отдава значителен **приоритет на прилагането на действащото законодателство и подпомагането на политиките в областта на околната среда и климата, в т.ч. и свързаните с биологичното разнообразие.**

2. Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.

Програма „Околна среда“ 2021-2027 г. (ПОС 2021-2027г.)¹⁵ е официално одобрена от Европейската комисия (ЕК) - с РЕШЕНИЕ за изпълнение на Комисията № С(2022)7279 от 7 октомври 2022 г.

Във връзка с горното, както и с оглед процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: **BG16FFPR002-3.007 „Техническа помощ за инвестиции в зоологически градини“** по приоритет 3 „Биологично разнообразие“ на Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., следва да се отбележи, че като приоритетни за финансиране по ПОС 2021-2027 г. отново са идентифицирани пет области: *води, отпадъци, биологично разнообразие, риск и изменение на климата и въздух.*

В **Приоритет 3 „Биологично разнообразие“** като допустими са определени мерки свързани с развитие на мрежата Натура 2000; мерки, насочени към подобряване на природозащитното състояние на природни местообитания и видове (вкл. птици), предмет на опазване в мрежата Натура 2000; мерки за опазване/възстановяване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие и мерки за изграждане на капацитет на звената, вкл. обучения, отговорни за управлението и за прилагането на политиките по биологично разнообразие и по управление на Натура 2000. Посочено е, че ще се подкрепят **образователни и консервационни дейности в зоопаркове**, както и дейности за **осигуряване на съоръжения и оборудване за опазване на видове „ex-situ“ в спасителни центрове, зоологически градини** и други, *„когато тези места имат необходимите експертиза/съоръжения/капацитет за подкрепа за*

¹⁵ [ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ОДОБРИ ПРОГРАМА „ОКОЛНА СРЕДА“ 2021-2027 г. | eufunds](#)

защита/опазване/възстановяване на екосистеми“. Посочено е, че *„ще се подкрепят интервенции за опазване на местни (ендемични) видове с цел подпомагане на програми за реинтродукция“*, както и *„мерки за изпълнение на ангажиментите на страната, произтичащи от европейското природозащитно законодателство, описани в стратегически и планови документи на европейско и национално ниво“*.

Определено е, че мерките могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво, чрез подхода „Интегрирани териториални инвестиции“ (ИТИ) и подхода „Водено от общностите местно развитие“ (BOMP).

Въведено е изискването, *„необходимостта на местно и регионално ниво ... да бъде идентифицирана в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране“*, като е посочено, че *„дейностите, допустими за изпълнение чрез ИТИ, се основават на Националната 37 стратегия за опазване на биологичното разнообразие¹⁶ и Националния план“* и *„са свързани с осигуряването на подходящи условия за опазване „ex-situ“ в изпълнение на изискванията на Конвенцията за биологично разнообразие (Рио де Жанейро, 1992)“*. Отчетено е, че това е *„много важна дейност, която допълва и подкрепя опазването на видовете в техните естествени местообитания (in situ)“*, като е съобразено, че *„за развитието и ефективното функциониране на структурите, осигуряващи „ex-situ“ опазване на видове, са необходими инвестиции за надграждане и модернизиране на съоръженията и осигуряване на оборудване, вкл. за подпомагане изпълнението на програми за реинтродукция на застрашени/защитени местни видове“*.

По отношение на мерките, които могат да бъдат подкрепени по BOMP, се посочва, че *„предвид естеството на консервационните мерки, които изискват специфичен опит и знания и затрудняват бенефициентите, само 9 от общо 64 МИГ¹⁷ са планирали мерки в своите стратегии, които да бъдат подкрепени по ОПОС 2014-2020 г.“* и е направена препоръка (през 2021-2027 г.) да се предвидят „меки“ мерки за подкрепа като например: информация и обучения, дейности, свързани с промяна в нагласите, семинари и форуми, идентифицирани в анализите в Националната рамка за приоритетни действия за Натура 2000 за периода 2021 – 2027 г. на България (НРПД) и

¹⁶ [Национална стратегия за околната среда и План за действие към нея | МОСВ \(government.bg\)](#)

¹⁷ Местна инициативна група (МИГ) е публично-частно партньорство, учредено и регистрирано по ЗЮЛНЦ, определено за извършване на общественополезна дейност, имащо за цел да разработи, осигури капацитет и реализира стратегия за BOMP на определена територия.

Националната стратегия за биологичното разнообразие (НСБР), и укрепване на капацитета на местните общности да извършват дейности за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и др.

Изложеното по-горе е съществено с оглед приоритета, който държавите-членки на ЕС поставят по отношение на прилагането на действащото законодателство и подпомагането на политиките в областта на околната среда и климата, което (в настоящия случай) се съотнася и до прилагането на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета от 29 март 1999 год. и свързаното с нея общностно и вътрешно законодателство.

Политиката за защита на природата на общинско ниво се осъществява чрез общинската **Програма за опазване на околната среда (2016-2020)**, надградена с **Програма за опазване на околната среда на Община Габрово за периода 2023-2027 г (ПООС 2023-2027)**.¹⁸ Програмата обхваща процесите и предизвикателствата, свързани с околната среда. Тя отговоря на разбирането, че зелените политики, свързани с опазването и подобряването на качеството на околната среда са един от стълбовете на устойчивото развитие и важна предпоставка за икономически растеж. Тя е инструмент за постигане на балансирано и устойчиво социално и икономическо развитие на общината и осигуряване на по-добро качество на живот на гражданите чрез подобряване състоянието на околната среда.

3. ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета от 29 март 1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини (ДИРЕКТИВАТА).

ДИРЕКТИВАТА е приета като резултат на усилията на международната природозащитна общност да се регламентират дейностите и целите, които зоологическите градини следва да си поставят и да развиват, за да могат пълноценно да бъдат включени в опазването на околната среда в регионален, международен и в световен

¹⁸ Програмата надгражда изпълнението на Програмата за опазване на околната среда на община Габрово за периода 2016-2020г., като очертава цели и действия, насочени към опазването, възстановяването и възпроизводството на естествената околна среда, поддържането на биологичното разнообразие на живата природа, разумното използване на природните богатства и ресурси в контекста на устойчивото развитие и европейската Зелена сделка. В съответствие с целите на европейско, национално и местно ниво, ПООС се фокусира върху въвеждането на зелени технологии и услуги, насърчаване на научните изследвания и иновации, свързани с ресурсната ефективност, кръговата икономика, използването на възобновяеми енергийни източници, както и адаптацията и смекчаването на изменението в климата.

машаб. Тя е резултат и на пряката необходимост от осмисляне и преоценка ползите от отглеждането на видове от дивата природа - в колекции, извън естествената им среда.

Рамката на Директивата за зоологическите градини е определена от: ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно опазването на дивите птици (Директива за птиците)¹⁹; ДИРЕКТИВА 92/43/ЕО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директива за местообитанията) и РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 338/97 на Съвета от 9 декември 1996 г. относно защитата на видовете от дивата флора и фауна, чрез регулиране на търговията с тях²⁰.

Тенденцията е опазването „ex-situ“ да се развива и да подпомага усилията „in-situ“, които заемат централно място в действията по опазване на биологичното разнообразие на равнище Европейски съюз (ЕС). В преамбюла на ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета е посочено, че *„... са необходими действия на общностно ниво с оглед на това зоологическите градини в цялата Общност да допринасят за опазването на биологичното разнообразие в съответствие със задължението на Общността да приеме мерки за ex situ съхраняване в съответствие с член 9 от Конвенцията за биологичното разнообразие“*, а в **член 1** са посочени целите на ДИРЕКТИВАТА²¹.

ДИРЕКТИВАТА за зоологическите градини е пряко обвързана с КОНВЕНЦИЯТА за биологичното разнообразие, като още в своя преамбюл препраща към **чл. 9 от КБР**²² и дефинираните от нея мерки за „ex-situ“ опазване. Поставените от КБР цели за опазване на компонентите на биологичното разнообразие; за изграждане и поддържане на съоръжения за "ex-situ"; за провеждане на научни изследвания на

¹⁹ [Директива - 2009/147 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁰ [Регламент - 338/97 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²¹ **Чл. 1 от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета** – „Целите на настоящата директива са да защитава дивата фауна и да съхранява биологичното разнообразие, като предвижда приемането на мерки от държавите-членки за лицензирането и инспекцията на зоологическите градини в Общността, като по този начин укрепва ролята на зоологическите градини в съхраняването на биологичното разнообразие.“

²² **Чл. 9 от КОНВЕНЦИЯТА за биологичното разнообразие на ООН, 1992 г.** - "Ex-situ" опазване: Всяка договаряща страна, доколкото е възможно и подходящо и преди всичко като допълнение на мерките "in-situ": а) взема мерки за "ex-situ" опазване на компонентите на биологичното разнообразие, за предпочитане в страната, от която произхождат тези компоненти; б) изгражда и поддържа съоръжения за "ex-situ" опазване и научни изследвания на растенията, животните и микроорганизмите, за предпочитане в страната, от която произхождат генетичните ресурси; в) взема мерки за възстановяване на застрашените видове и за тяхното повторно интродуциране в естествените им местообитания при подходящи условия; г) регулира и управлява събирането на биологични ресурси от естествените им местообитания за целите на "ex-situ" опазването, така че да не се застрашават екосистемите и популациите "in-situ", освен ако се изискват временни "ex-situ" мерки съобразно буква "с"; и е) сътрудничи при осигуряване на финансова и друга помощ за "ex-situ" опазване съобразно букви от "а" до "д" и при изграждане и поддържане на облекчения за "ex-situ" опазване в развиващите се страни.

растенията, животните и микроорганизмите и за възстановяване на застрашени видове и тяхното повторно връщане в естествените им местообитания, са дефинирани в ДИРЕКТИВАТА като дейности, които трябва да бъдат подпомогнати от зоологическите градини или като такива, които те могат да осъществяват самостоятелно.

Съгласно ДИРЕКТИВАТА държавите-членки са длъжни да предприемат мерки и да гарантират, че всички зоологически градини на територията на Общността ще прилагат следните **консервационни мерки**:

- ❖ подслоняване на отглежданите в зоопарковете животни при условия най-близки до естествените;
- ❖ участие в програми за размножаване и повторно въвеждане на видове в дивата природа и провеждането на научни изследвания с консервационна полза за видовете;
- ❖ подпомагане на общественото образование и формиране на правилно отношение към опазването на биологичното разнообразие;
- ❖ предотвратяване на бягството – с цел ограничаване разпространението на инвазивни видове;
- ❖ поддържане на документация за отглежданите екземпляри от различните видове – с цел, осъществяване на обмен на информация между различните зоопаркови, научни и др. институции.

Самата ДИРЕКТИВА не предвижда създаването на Комитет или специални задължения на Комисията по докладване във връзка с прилагането и изпълнението на нейните разпоредби, поради което тази функция е вменена изцяло на държавите-членки, които са длъжни да организират ефективното ѝ провеждане (Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини, ЕС, 2015 г. – стр.2) - чрез режим за лицензиране и инспектиране на зоопарковете.

ДИРЕКТИВАТА предвижда също, че държавите-членки следва да въведат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими за нейното прилагане/изпълнение в срок - преди **9 април 2002 г.**

4. Закон за биологичното разнообразие и други приложими нормативни актове.

Към тази дата България все още не е член на ЕС, но у нас е обнародван **ЗАКОН за биологичното разнообразие (ЗБР, обнародван в Държавен вестник, бр. 77 от 09.08.2002 г.)**, като в **чл. 62, ал. 1 от ЗБР**²³ е предвидено, че дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на **лиценз**, издаден от министъра на околната среда и водите (МОСВ), при условия и по ред, определени с наредба на министъра на околната среда и водите. Посочено е също, че лицензът се издава само при спазване на изискванията на **чл. 60, ал. 2 и ал. 3 от ЗБР** – при изпълнение на минималните изисквания към условията за отглеждане на животни в зоологическите градини и центровете за отглеждане и размножаване на защитени видове животни, които се определят с наредба на министъра на околната среда и водите. Приети са **НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г.** на МОСВ за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и **НАРЕДБА № 1 от 09.05.2006 г.** на МОСВ за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини.

4.1. Изисквания по чл. 60 и чл. 61 от ЗБР

Съгласно посочената нормативна уредба, за да бъде лицензирана зоологическа градина, действаща на територията на Р България, е необходимо да бъдат изпълнени изискванията по чл. 3 от Наредба № 1/2006 г. на МОСВ, във връзка с **чл. 60 и чл. 61 от ЗБР**.²⁴ Съгласно **чл. 60, ал.2 и ал.3 от ЗБР**, в рамките на своите задължения зоологическите градини следва да:

- документират екземплярите, както и техния произход;
- етикетират и маркират екземплярите, когато това е възможно;
- събират и поддържат информация по определени показатели за състоянието на колекциите, както и за технологиите и техниките за тяхното отглеждане и поддържане;

²³ **Чл. 62 от Закона за биологичното разнообразие:** „(1) Дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от Министерството на околната среда и водите, при условия и по ред, определени с наредба на министъра на околната среда и водите. (2) Лицензът по ал. 1 се издава само при спазване на изискванията на чл. 60, ал. 2 и 3 и тези в наредбата по чл. 61, ал. 1.

(3) При установяване на дейност на зоологическа градина без лиценз или в нарушение на изискванията и условията, при които е издаден лицензът, министърът на околната среда и водите:

1. предписва мерки и определя срок не по-дълъг от 2 години, в който зоологическата градина трябва да отстрани нарушенията, и/или 2. налага принудителната мярка по чл. 122, ал. 1, т. 3.

(4) При неизпълнение на предписанията в определения по ал. 3, т. 1 срок министърът на околната среда и водите налага принудителната мярка по чл. 122, ал. 1, т. 3 и/или т. 4.“

²⁴ В „Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини“, Европейски съюз, 2015 г., нормативната уредба в България е посочена като един от примерите за „добри практики“, като е визиран именно чл. 60 от ЗБР и Наредба № 1 от 09.05.2006 г. - за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини.

- организират или участват в научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на видовете, включително такива, свързани с повторното въвеждане в природата на диви видове;
- предоставят размножителни материали от застрашени видове за възстановяване или повторно въвеждане в природата;
- предоставят при договаряне размножителни материали от застрашени видове за ферми за отглеждане на животни;
- обменят информация с други институции с подобно предназначение и цели;
- осигуряват обществен достъп до колекциите, информация за обществеността, свързана с видовете от колекциите, техните естествени местообитания и опазване на биологичното разнообразие;
- провеждат образователна и възпитателна дейност;
- подават необходимата информация за попълване и поддържане на съответните регистри в Министерство на околната среда и водите;
- настаняват животните при условия, които удовлетворяват техните биологични изисквания и изискванията за запазването и размножаването им;
- осигуряват подходяща за отделните видове обстановка в местата, където те са затворени;
- поддържат високо ниво на превантивни и лечебни ветеринарни грижи и хранене при отглеждането и развъждането на животните;
- предприемат необходимите мерки за предотвратяване бягството на животни, за да бъдат избегнати възможни екологични заплахи за местните видове.

Зоологическите градини следва да планират развитието на своя административен капацитет и инфраструктура именно с оглед осигуряване на изпълнението на цитираните изисквания.

4.2. Лицензионен режим и инспекция

Като „гаранция за изпълнение“ ДИРЕКТИВАТА въвежда изискване към държавите-членки да организират и провеждат **инспекции на зоологическите градини**, както и да утвърдят процедури за **лицензиране**. Специфичните процедури по

лицензиране са развити в **член 4 от ДИРЕКТИВАТА**²⁵, като инспекцията е съществен техен елемент. Следва да се отбележи също, че инспектирането на зоологическите градини е въведено в ДИРЕКТИВАТА не само като задължително условие за получаване на лиценз, но и като регулярна мярка за проследяване на тяхната дейност.

ДИРЕКТИВАТА предвижда също и вписването на зоологическите градини в специален Регистър, който да обезпечава информация, както по отношение на лицензионната процедура, така и с оглед необходимостта от периодични инспекции. И макар ДИРЕКТИВАТА да се ограничава само до регламентиране на необходимостта от лицензиране и инспекция на зоологическите градини, в страните от ЕС вече има утвърдена „рамка“ на използваните инструменти и процедури, към която държавите-членки се придържат. Процедурата по издаване на лиценз и инспекция протича в три етапа: преди инспекцията, по време на инспекцията и след инспекцията²⁶, като по отношение на всеки един от етапите са разработени конкретни изисквания:

а/. Преди провеждането на инспекцията, зоологическата градина следва да попълни въпросник, както и да подготви документацията, удостоверяваща изпълнението на изискванията, въведени с ДИРЕКТИВАТА, в едно с доклад, от който да е видно изпълнението препоръките/условията, дадени при предходна инспекция.

б/. По време на инспекцията – органът, компетентен да издаде лиценз за дейност на зоологическата градина, трябва да извърши посещение на място и да проведе разговори/срещи с компетентните служители, както и да установи „на място“ благосъстоянието на отглежданите видове.

в/. След приключване на инспекцията – органът, компетентен да издаде лиценз, съставя доклад, в който се съдържат данни за фактите и обстоятелствата установени по време на инспекцията; издава ЛИЦЕНЗ или отказва издаването на такъв, и отбелязва препоръките към зоологическата градина.

4.3. Ред за лицензиране на зоологическите градини в България

²⁵ Чл. 4, т.1 от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета - Лицензиране и инспектиране: „Държавите-членки приемат мерки за лицензирането и инспектирането на съществуващите и новите зоологически градини, за да осигурят спазването на изискванията по член 3...“.

²⁶ „Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини“, ЕС, 2015 г. – Приложение към глава 3 „Прилагане и изпълнение“, стр.86

В ДИРЕКТИВАТА е предвидено, че държавите-членки сами определят органите, компетентни за прилагането ѝ²⁷, както и приложимите санкции за нарушенията на националните разпоредби²⁸.

Редът за лицензиране на зоологическите градини у нас е регламентиран в Раздел IV на **Наредба № 1 от 09.05.2006 год. на МОСВ**.

Кандидатът за лиценз подава в МОСВ ЗАЯВЛЕНИЕ *(по образец – Приложение № 1, към чл. 11, ал. 1)* и прилага необходимите документи *(по образец – Приложение № 2, към чл. 11, ал. 2)*. В срок до 20 работни дни от датата на подаване на ЗАЯВЛЕНИЕТО за издаване на лиценз Министерът на околната среда и водите назначава КОМИСИЯ за извършване на обща проверка, която включва проверка на данните в документацията, както и условията по чл. 3 от Наредбата²⁹. КОМИСИЯТА извършва проверката в срок до 20 работни дни от назначаването ѝ. Проверката се извършва по документи и „на място“ в проверяваната зоологическа градина. След приключване на проверката КОМИСИЯТА изготвя ДОКЛАД за резултатите от извършената проверка. В доклада се съдържат:

а/. констатации за наличието или липсата на условията по чл. 3 от Наредбата;

б/. предложение до Министъра на околната среда и водите:

- да издаде лиценз;
- да издаде лиценз с определени условия;
- да откаже издаването на лиценз.

Министърът на околната среда и водите издава ЛИЦЕНЗ или мотивирано отказва издаването му в срок до 10 работни дни от представянето на ДОКЛАДА.

ЛИЦЕНЗ на зоологическа градина се издава само при положително решение на Комисията. Лицензът може да бъде безусловен или с определени условия. Когато

²⁷ Чл. 7 от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета - Компетентни органи: „Държавите-членки определят компетентните органи за целите на настоящата директива.“

²⁸ Чл. 8 от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО и Съвета – Санкции: Държавите-членки определят санкциите, приложими за нарушенията на националните разпоредби, приети в изпълнение на настоящата директива. Наказанията следва да са ефективни, пропорционални и с възпиращ ефект.

²⁹ Чл. 3 от Наредба № 1 от 09.06.2006 г. на МОСВ - Лиценз се издава на зоологическа градина, която: 1. отговаря на изискванията по чл. 60, ал. 2 и 3 ЗБР и наредбата по чл. 61, ал. 1 ЗБР; 2. размножава диви животни на затворено; 3. осигурява на всяко животно адаптирана среда за удовлетворяване на неговите физически, психологически и социални нужди, характерни за биологичния му вид; 4. поддържа база данни за колекцията си, включваща: а) брой на различните видове животни; б) произход на екземплярите и начин на придобиване; в) дата на придобиване, раждане/излюпване, смърт, размяна и бягство на животните; г) причините за всеки смъртен случай на животни; д) здравословното състояние и провежданото лечение на животните; 5. изгражда съоръжения и предприема мерки за предотвратяване навлизането на вредители и хищници при животните от колекцията; 6. изпълнява задълженията по чл. 96, ал. 2 ЗБР; 7. изгражда съоръжения за предпазване на посетителите от нападения от животните в колекцията.

лицензът съдържа условия/препоръки – в него се посочват и сроковете за тяхното изпълнение.

За да се стигне до позитивен резултат от проверка и зоологическа градина да получи лиценз – необходимо е при инспекцията да се установи, както изпълнението на изискванията на **НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г.** на МОС за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини, така и реализираните „добри практики“.

Посочените в чл. 60 от ЗБР изисквания към зоологическите градини представляват „*ex-situ*“ и „*in-situ*“ мерки/дейности, които зоологическите градини са длъжни да прилагат.

Горното обаче изисква наличие на **административен капацитет** (в т.ч. и във връзка с управлението на колекцията) и **планиране и провеждане на ремонти и реконструкции** при отчитане изискванията за: настаняване на животните в подходяща среда, отглеждане и обслужване на животните в колекцията, включително за ветеринарномедицинско обслужване, хранене и др., предотвратяване бягството на животни или навлизане в загражденията на външни хищници, подобряване на достъпа и сигурността на посетителите, **чрез които да се осигури ролята на зоологическата градина за опазване на биологичното разнообразие** - участие в консервационни дейности, подпомагащи опазването и/или възстановяването на видове в природата.

V. ПРЕДВАРИТЕЛНИ И ОБЕМНО-УСТРОЙСТВЕНИ ПРОУЧВАНИЯ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ РАЗПОЛОЖЕНИЕТО НА ОБЕКТ, ДОКАЗВАНЕ НА НОРМАТИВНАТА МУ ДОПУСТИМОСТ И ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТТА НА ИНВЕСТИЦИОННАТА ИДЕЯ

1. Кратък природо-географски анализ

„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е ситуирана и организирана на обособена територия в местността **„Зоопарка“** до местностите **„Градище“** и **„Петкова нива“**, в непосредствена близост до **Астрономическа обсерватория и планетариум – Габрово**, на около километър от центъра на града.

Климатът в района, по данни от анализи за целите на *Програма за интегрирано развитие на община Габрово 2021-2027 г. (ПИРО)*³⁰, *Предварителен проект на Общ устройствен план на община Габрово, 2022 г. (ОУПО)*³¹ и *Програма за опазване на околната среда на Община Габрово за периода 2023-2027 г. (ПООС 2023-2027)*³², е с **умереноконтинентални характеристики** с някои особености, които се дължат на близостта на Стара планина - наблюдава се честа и интензивна проява на фьон. Зимата в Габрово е студена, но относително мека поради периодичните прояви на фьон, благодарение на които максималните зимни температури са относително по-високи (с около 3-4°C) от тези в други части на страната със същата надморска височина. Лятото е сравнително топло, но не е така горещо, както в другите по-отдалечени от планината и по-ниски части на Дунавската хълмиста равнина - средните максимални температури са в граници 24-28°C, като екстремумите надхвърлят 40°C (*ПИРО*). Валежите са с подчертано континентален характер – по валежни суми преобладават летните, следвани от пролетните, като влиянието на планината обуславя голямото им нарастване през топлия сезон. Средногодишната сума е около 900 l/m². През есенните и зимните месеци преобладават северните и северозападните ветрове, а през пролетните и летните – южните.

Сред **основните скали** преобладават седиментите, представени от: алувиални отложения, съставени предимно от чакъл и пясък, и делувиялни отложения, представени от делувиялни глини. В резултат на геоморфоложките процеси в района на Габрово е формиран **релеф**, който варира от средно до силно разчленен. **На територията на Зоопарка преобладаващите наклони на терена варират между 10 и 20%, като на места наклонът достига 35-50%.**

Основни хидроложки характеристики.

Преминаващите през територията на общината реки - Янтра, горните ѝ притоци Паничарка, Синкевица, Жълтешка и по-малките притоци (характеризирани се като малки и средните карстови реки) имат дъждовно-снежен режим с минимален отток през есента и максимален отток през пролетта (*ПООС 2023-2027*). От хидроложка гледна

³⁰ Програма за интегрирано развитие на община Габрово 2021-2027 г. - <https://gabrovo.bg/bg/page/1463>

³¹ Предварителен проект на Общ устройствен план на община Габрово, 2022 г. - <https://gabrovo.bg/bg/news-article/11692>

³² Програма за опазване на околната среда на община Габрово, 2023-2027 г. <https://gabrovo.bg/bg/article/21107>

точка районът е слабо водообилен на подземни води. **На територията на Зоопарка няма налични повърхностни или плитки подпочвени води.**

Сред многообразието от **почви** на територията на общината интерес за целите на проекта представляват основно формираните по поречието на р. Янтра светлосиви горски почви или оподзолени канелени почви (Wev), както и сивите горски почви или лесивирани почви, излужени канелени (Lc), които са разпространени над тях в Предбалкана и най-високите части на Източната част на Дунавската равнина на височини над 750-800 м. Тези почвени типове са образувани при условията на горската растителност (дъб, габър, клен, липа и др.) върху кафяво-червеникави глини, изветрителни продукти на мергели, варовици, карбонатни и безкарбонатни пясъчници и други. Почвите са бедни на хумус, слабо плодородни. Общата мощност на профила е 20-50 см, под който следва твърда скала.

Биоразнообразие, ценни местообитания и екосистеми

Сред **дървесните видове** от флората на общината преобладават **широколистни дървета** средноевропейски тип като **бук, цер, зимен дъб, благун, обикновен габър** и др. според информация, представена в „Програма за опазване на околната среда на Община Габрово, с период на действие 2016-2020 г.“ (ПООС 2016-2020)³³ В широколистните и смесените широколистно-иглолистни гори се срещат и **планинският явор** (над 1200 м н.в.), **сребролистната липа, едролистната липа, клен, ясен, келяв габър, воден габър, ива, трепетлика, бреза, топола и други**. Единично разпространени са: **явор, шестил, дива череша, дървовидна леска, офика, брекина, бряст, дива круша, киселица, черна елиша, няколко вида върби**.

От растенията, включени в Червената книга на Р.България, се срещат планински явор (жешля), джесел, тис, панчичева пищялка, лудо биле (беладона), нейчево великденче, родопски силивряк, обикновена кандилка, благаево и ниско бясно дърво, веленовски неджит, рохелова каменоломка, фривалскиева микромерия, български ранилист, мека медуница, хоботниче, снежно кокиче и различни представители на

³³ Програма за опазване на околната среда за община Габрово за периода 2016-2020 г. <https://gabrovo.bg/files/okolna-sreda/programa-okolna-sreda-2016-2020.pdf>

семејство *салепови*: *обикновена пърчовка, двурога пчелица, чернушка, недоразвит лимодорум, шлемовиден, опърлен и маймунски салеп*, и др.

По отношение на **фауната** територията на община Габрово попада в зоната на Европейската фауна с характерните за Старопланинския район видове. Горите и билните планински пасища са обитавани от голям брой безгръбначни и гръбначни животни. От птиците се срещат: *скален орел, малък креслив орел, осояд, бухал, горска ушата сова, забулена сова, горска улулица, горски бекас, гълъб-хралупар, черен кълвач, зелен кълвач, червеногуша мухоловка* – видове, фигуриращи в Червената книга на Р България, както и много други видове. Старите букови гори са обитавани от *златки, вълци и мечки*. Срещат се още: *благороден елен, сърна, дива свиня, язовец, чакал, лисица, бялка, невестулка, лалугер, таралеж, катерица, 10 вида прилени* и др. Голям е броят и на представителите на херпитофауната: *смок-мишкар, усойница, слепок, два вида костенурки, жълтокоремна бумка, горска дългокрака жаба* и др. В реките най-разпространената риба е *черната мрена*. Срещат се също така *балканска пъстърва, кефал, кротушка, уклея, раци* и други дребни водни обитатели.

Горските екосистеми на територията на община Габрово са много ценни в икономически, екологичен и социален аспект, тъй като освен стопанско значение (*бел.: за добив на строителна дървесина и дърва за горене*) поддържат богат растителен и животински свят и имат важни водорегулиращи, противоерозионни, рекреационни и естетически функции. Те изпълняват и много други важни функции: **защитни** – водоохранни (вододайни зони), противоерозионни, ветрозащитни, и др. **специални** – екологични (в обхвата на защитените територии и защитени зони) и рекреационни - зелена зона на гр. Габрово, лесопаркове и други. Според данни, представени в *Доклад за гори с висока конзервационна стойност на територията на Държавно горско стопанство Габрово (ДГВКС-ДГСГ)*³⁴ Основната част от горите на територията на ДГС - Габрово са включени в различните категории *гори с висока конзервационна стойност (ГВКС)*. Делът на защитните и специални гори е голям - 85,3% Съставът на горите е предимно от широколистни видове. Поради умерения климат представени са основно *бук, цер, зимен дъб, благун, обикновен габър, акациеви култури* и др.

³⁴ [Доклад за гори с висока конзервационна стойност на територията на Държавно горско стопанство Габрово - https://dgsgabrovo.scdp.bg](https://dgsgabrovo.scdp.bg)

Съгласно списъка към *Приложение 4 на Националното ръководство за определяне на ГВКС*³⁵ на територията на ДГС Габрово са идентифицирани следните типове редки, застрашени или изчезващи екосистеми (ДГВКС-ДГСГ).

- **G1.131 Чисти или смесени съобщества на черната елша** покрай реките с характер на “галерии”
- **G1.63 Неутрофилни букови гори**, формирани на относително по-големи надморски височини над 700 на предимно северни склонове, долове и клисури на неутрални, слабо кисели или слабо алкални, богати влажни кафяви горски почви; представени са със следните подтипове:
 - Типични неутрофилни букови гори
 - Мезофитни букови гори върху сравнително бедни почви
 - Смесени елово-букови и смърчово-букови гори
 - Хигромезофилни и мезохигрофилни букови гори
- **G1.66 Ксеротермофилни букови гори**, развиващи се върху варовити, често плиткочувни почви от типовете лесивирани файоземи и рендзини
- **G1.69 Мизийски букови гори** - чисти и смесени широколистни гори с основен едификатор обикновен бук
- **G1.737 Източни субсредиземноморски разредени ксеротермни дъбови гори**, доминирани от космат дъб (*Quercus pubescens*) с разпространение по варовиковите възвишения на местата с континентален климат.
- **G1.7C1 Съобщества (гори) с участие на воден габър** (*Ostrya carpinifolia*).
- **G1.7C4 Гори с ясно изразено доминиране на сребролистна липа** (*Tilia tomentosa*), възникнали предимно вторично на мястото на дъбови гори.
- **G1.A4 Смесени широколистни гори** разположени на стръмни и урвисти места.

При *Теренно проучване на растителността в община Габрово извън обхвата на ПП „Българка“ и възвишението Стражата през 2019-2020 г.*³⁶ под ръководството на д-р гл. ас. Кирил Василев и изследовател-еколог Момчил Назъров, Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН, на територията на общината са установени **12 типа природни местообитания**, които са обект на опазване по Директива

³⁵ Националното ръководство за определяне на ГВКС - https://www.feu.awsassets.panda.org/downloads/hcvf_brochure_bg.pdf

³⁶ *Теренно проучване на растителността в община Габрово извън обхвата на ПП „Българка“ и възвишението Стражата през 2019-2020 г.* - <https://chisto.gabrovo.bg>

92/43/ЕЕС и Закона за биологичното разнообразие и 12 типа природни местообитания, включени в Червената книга на България:

➤ Горски местообитания:

- 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*
- 9150 Термофилни букови гори от съюза *Cephalanthero-Fagion*
- 9170 Дъбово-габърови гори от типа *Galio-Carpinetum*
- 9180 Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове
- 91E0 Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*
- 91G0 Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*
- 91M0 Балкано-панонски церово-горунови гори

➤ Тревни местообитания:

- 62A0 Източно субсредиземноморски сухи тревни съобщества
- 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) – важни местообитания на орхидеи
- 6510 Низинни сенокосни ливади
- 6520 Планински сенокосни ливади
- 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове

На територията на **Природен парк «Българка»** са описани интересни растителни съобщества като бук-светлика, бук-лазаркия, бук-офика, бук-лавровишня, бук-черна боровинка, бук-воден габър и няколко уникални хабитата: бук-тис-лавровишня, бук-джел-мъх, бук-дървовидна леска.

Обекти от Националната екологична мрежа

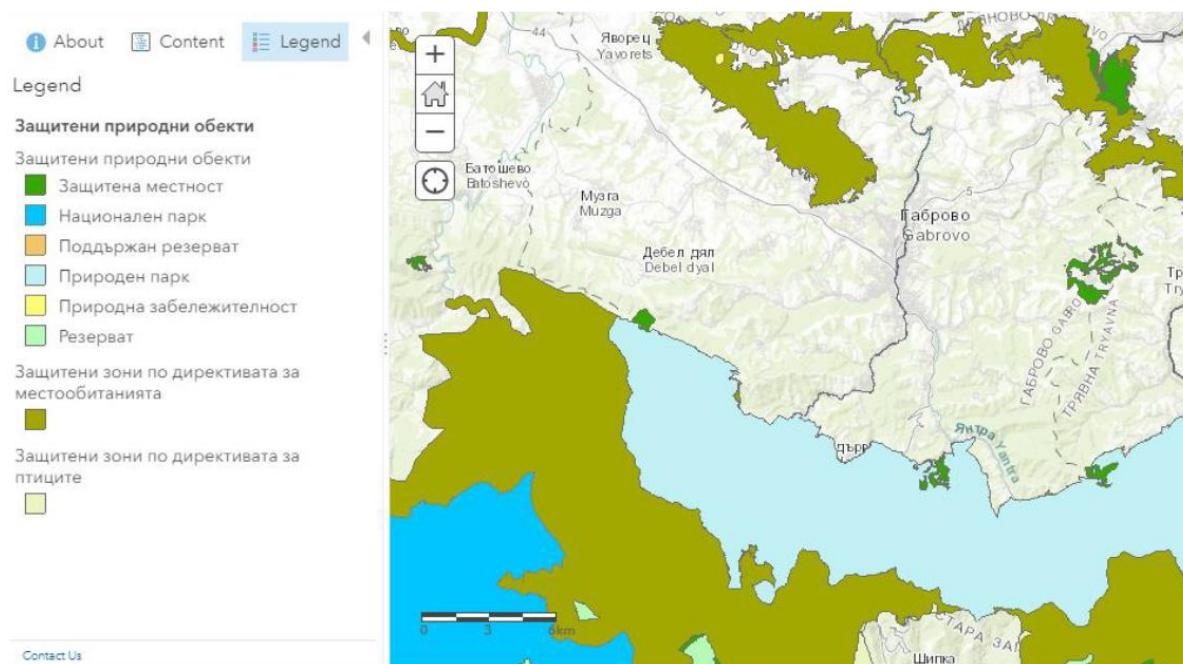
По данни от *ПООС 2023-2027* Националната екологична мрежа (*НЕМ*) в община Габрово заема обща площ от 19 205,52 ха, което е 34,57 % от територията ѝ, близко до средния процент за страната.

Обекти от НЕМ, попадащи частично или изцяло в общината към края на 2022 г. са: **6 бр. защитени територии**³⁷ с площ от 13 987,46 ха (25,18% от общата площ на

³⁷ Съгласно действащия от 1999 г. **Закон за защитените територии** в Република България те се групират в следните категории: **резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк и защитена местност.**

общината), опазвани по Закона за защитените територии; **8 бр. защитени зони (33)³⁸ по „НАТУРА 2000“³⁹** с площ от 18 934,28 ха (34,08 % от общата площ на общината), опазвани по Закона за биологичното разнообразие. Отделни обекти от НЕМ или части от тях (ПП „Българка“, ЗМ „Соколски манастир“ и др.) са едновременно със статут на Защитена територия, Защитена зона за опазване на дивите птици и Защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Частта от Природен парк „Българка“ е най-големият обект от НЕМ в общината.

Съгласно изнесени в *ПООС 2023-2027* данни на територията на община Габрово се намират шест защитени природни територии – Природен парк „Българка“, защитените местности „Боженци“, „Бостанчетата“ (вековна букова гора), „Люляците“ и „Соколски манастир“, както и природната забележителност „езерото Биляковец“ (Фиг.1).

Фиг.1 Защитени природни обекти в близост до община Габрово, източник: ИАОС

³⁸ Чл. 6, ал.1 от ЗБР – „Защитени зони се обявяват за:

1. (доп. - ДВ, бр. 94 от 2007 г., доп. - ДВ, бр. 88 от 2023 г.) **опазване на типовете природни местообитания** по Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (ОВ, L 206/7 от 22 юли 1992 г.), наричана по-нататък "Директива 92/43/ЕИО", посочени в **приложение № 1**;
2. (изм. - ДВ, бр. 94 от 2007 г., изм. - ДВ, бр. 88 от 2023 г.) **опазване на местообитания на видове** по Директива 92/43/ЕИО - за видовете животни и растения, посочени в **приложение № 2**;
3. (изм. - ДВ, бр. 94 от 2007 г., изм. - ДВ, бр. 88 от 2023 г.) **опазване на местообитания на видове** по Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и Съвета относно опазването на дивите птици (ОВ, L 20/7 от 26 януари 2010 г.), наричана по-нататък "Директива 2009/147/ЕО" - за видовете птици, посочени в **приложение № 2**."

³⁹ <https://gabrovo.bg/bg/article/21107>

На територията на общината се намират осем защитени зони, включени в Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 - **6 бр. по Директивата за местообитанията**, части от които попадат на територията на община Габрово: „Витата стена“, „Дряновски манастир“, „Скалско“, „Българка“, „Река Янтра“, „Централен Балкан – буфер“, и **2 бр по Директивата за птиците** - „Българка“ и „Централен Балкан – буфер“ (Фиг.1).

В „Програма за опазване на околната среда на Община Габрово, с период на действие 2016-2020 г.“⁴⁰ (на стр. 47 и стр. 48) в таблици **са посочени** с код и наименование на 33, както и тяхната площ и процент от територията, попадащ в границите на община Габрово. В **Таблица 1** са посочени 33 по ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, от 30.11.2009 г. относно опазването на дивите птици, а в **Таблица 2** са посочени 33 по ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО на Съвета от 21.05.1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, на територията на Община Габрово.

Г а б р о в о									
№	КОД	ИМЕ	ОБЛАСТ	ОБЩИНА	ОБЩА ПЛОЩ [ха] в попадаща в границите на община Габрово	% от територията на парка попадаща в границите на община Габрово	ОБЩА ПЛОЩ [ха]	Територия [ха]	Акватория [ха]
1	BG0002128	Централен Балкан Буфер	ГАБРОВО	ГАБРОВО	185	0,3	72 021,4029	72 021,4029	0,0000
2	BG0000399	Българка	ГАБРОВО	ГАБРОВО	17096,9	71,2	24 009,0341	24 009,0341	0,0000

Таблица 1 - Защитени зони по Директивата за птиците на територията на Община Габрово (бел.: извадка от ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ГАБРОВО, с период на действие 2016-2020 г.)

⁴⁰ <https://gabrovo.bg/files/okolna-sreda/programa-okolna-sreda-2016-2020.pdf>

№	КОД	ИМЕ	ОБЩИНА	ОБЩА ПЛОЩ [ха] в попадаща в границите на община Габрово	% от територията на парка попадаща в границите на община Габрово	ОБЩА ПЛОЩ [ха]	Територия [ха]	Акватория [ха]
1	BG0000190	Витата стена	ГАБРОВО	2593,3	98,6	2 630,1900	2 630,1900	0,0000
2	BG0000214	Дряновски манастир	ГАБРОВО	744	24,9	2 987,8900	2 987,8900	0,0000
3	BG0000263	Скалско	ГАБРОВО	1551	70,8	2 189,4700	2 189,4700	0,0000
4	BG0000399	Българка	ГАБРОВО	17096,9	71,2	24 009,0341	24 009,0341	0,0000
5	BG0000610	Река Янтра	ГАБРОВО	55,4	0,4	13 900,4100	13 900,4100	0,0000
6	BG0001493	Централен Балкан - буфер	ГАБРОВО	185	0,1	138 363,8200	138 363,8200	0,0000

Таблица 2 Защитени зони по Директивата за местообитанията на територията на Община Габрово (бел.: извадка от ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ГАБРОВО, с период на действие 2016-2020 г.)

Зоопарковата територия не граничи с други паркови територии, не граничи и не попада в обхвата на обекти от Националната екологична мрежа.

Най-близко разположените защитени територии са ЗМ „Бостанчетата“ и ЗМ „Боженици“, а сред защитените зони – ЗЗ „Витата стена“- BG0000190 и ЗЗ „Скалско“- BG0000263 - и двете обявени с цел опазване на биологичното разнообразие, чрез запазване на естествените местообитания, както и на дивата фауна и флора (по Директивата за местообитанията).

Най-значимите обекти от Националната екологична мрежа на територията на общината са: **Природен парк „Българка“** (площ 21772,16 ха), обявен с цел опазване, възстановяване и поддържане на буковите екосистеми и ландшафти, характерни за Централна Стара планина, флората, фауната и културно-историческото богатство на района, и ЗЗ „**Централен Балкан Буфер**“ BG0002128 и BG0001493 с буферираща роля спрямо безспорно най-важната за природозащитата в региона територия – **Национален парк „Централен Балкан“** (разположен извън границите на община Габрово).

Природен парк „Българка“ обхваща северните склонове и билните части на Шипченска и Тревненска планини, а гр. Габрово е един от изходните пунктове към планината, на чиято територия са обособени множество туристически маршрути и екопътеки. Районът се характеризира с голямо разнообразие в релефа, което предопределя и богато видово разнообразие. Горите са обитавани от голям брой диви животни като *вълк, лисица, чакал, мечка, дива свиня, благороден елен, сърна, див заек, източноевропейски таралеж, катерица, язовец, пор* и др. Срещат се *скален орел, малък ястреб, ветрушка (керкенец), обикновена ветрушка, див гълъб (гривак), скален гълъб, голям пъстър кълвач, черен кълвач, зелен кълвач, кукувица, обикновен мишелов, сови, домашна кукумявка* и много други интересни видове птици.

Национален парк "Централен Балкан" е характерен с богато видово разнообразие и е сред най-значимите центрове за опазване на биоразнообразието и дивата природа, не само в България, но и в Европа, а парковата дирекция е разположена в гр. Габрово. На територията на парка се наблюдава изключително **разнообразие от ландшафти и екосистеми**, което го превръща в притегателен център за посещения и туризъм. Наличието на множество природни забележителности, благоприятното разположение и добрите транспортни връзки са предпоставка и за развитие на връзката между културно-историческия и екологичния туризъм, който става все по-популярен в България.

През 2017 г. *Биосферен парк „Централен Балкан“* (с площ над 369 000 ха) е включен в програмата на ЮНЕСКО "Човек и биосфера", което дава възможности за разработване на разнообразни образователни програми и проекти. В него са обособени три зони: *сърцевинна зона*, включваща деветте резервата в рамките на Националния парк (5,37% от общата площ); *буферна зона*, обхващаща цялата територия на Национален парк „Централен Балкан“ извън резерватите в него (14,07% от общата площ); *преходна зона*, включваща териториите на общините, граничещи с Националния парк - Троян, Севлиево, Павел баня, Карлово и Антон (80,56% от общата площ).

В ОБОБЩЕНИЕ може да се заключи, че **„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“** е ситуирана в хълмиста местност с налична дървесна растителност, като природо-географските характеристики и теренните особености създават

благоприятни условия за експониране на зооколекцията и развиване на алейна мрежа и обособяване на кътове за посетителите.

Описаните особености и характеристики на средата са предпоставка в зоологическата градина (макар и на силно ограничена територия) да се оформят и представят няколко различни местообитания и ландшафтни комплекси с техните специфични екологични характеристики (горски и планинско-ливадни местообитания и ландшафти; скални местообитания и ландшафти).

Следва да се има предвид обаче, че малката площ на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ предполага извършването на реконструкции и организиране на заграждения по такъв начин, че да се постигне оптимално подходяща среда, както за представянето на отглежданите видове, така и за осъществяването на природозащитни и образователни дейности, като се отчита ролята на Зоопарка, както за местните жители, така за туристите, които посещават гр. Габрово.

Идентифицирани недостатъци:

- **Непълно използване на природните дадености** на общината, слабо познаване на природните забележителности и разнообразието на местообитания и ландшафти на територията на общината

Препоръка: *Една от най-важните задачи пред „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е обвързването на колекцията и експозицията с опазването на природно наследство в **Национален парк „Централен Балкан“** и **Природен парк „Българка“**, чиито дирекции са ситуирани в Габрово. С представяните модели на местообитания и ландшафтни комплекси и техни значими обитатели от животинския свят, както и информационните материали и образователни инициативи, зоопаркът може да се превърне в посланик на двата парка! Така ще се създадат допълнителни възможности за реализиране на мерки в подкрепа на опазването на биоразнообразието и ще се увеличи образователната роля на зоопарка и значението му като природозащитен и екологичен център.*

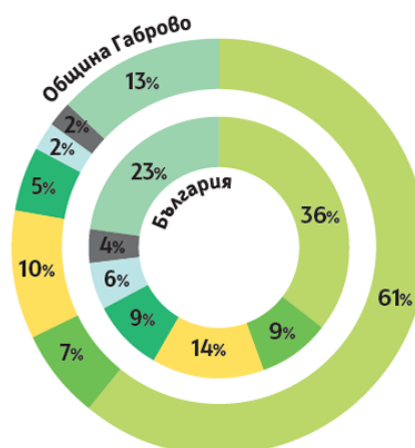
2. Кратък социално-икономически анализ

Община Габрово се характеризира с развитие на **многоотраслова икономика** със силно небалансиран отраслов профил (Фиг.2).

ДЯЛ НА СЕКТОРИТЕ В ПРОИЗВЕДЕНАТА ПРОДУКЦИЯ (2018 г.)

■ Преработваща промишленост
■ Строителство ■ Търговия
■ Транспорт ■ ИКТ ■ Професионални дейности ■ Други

Фиг.2 - Дял на секторите в произведената продукция в община Габрово, (Източник: НСИ през ПИРО)

Съгласно анализ за целите на ПИРО община Габрово е посочена като един от центровете с най-силно изразен индустриален профил в България. **Преработващата промишленост** носи над 60% от произведената продукция в Габрово – почти двойно спрямо средните стойности за страната. Половината от наетите в частния сектор, както и над половината от добавена стойност на местната икономика са концентрирани в промишлеността. **Строителството (7,4%), търговията (9,9%) и транспортът (5,2%) са следващите три значими сектори в местната икономика на община Габрово.**

Селското стопанство има сравнително постоянен дял в икономиката на община Габрово като генерира около 3% от нетните приходи от продажби на предприятията. Природо-географските характеристики на територията на общината не благоприятстват развитието на сектора. Преобладават планински и предпланински терени, обработваемата земя е малко и слабопродуктивна.

В ПИРО не е коментиран делът на **горското и ловно стопанство** в местната икономика - нетните приходи, делът от произведената продукция, делът в БВП или доходи на глава от населението. За сметка на това е предоставена **информация за деклариран лов над животински видове, категоризирани като «вреден дивеч»** – «ловува се на благороден елен, дива свиня, сърна и на **вреден дивеч** – лисица, **чакал** (бел.: включен в Приложение № 4, ЗБР), **вълк** (бел.: включен в Приложение № 2, ЗБР)».

Хотелиерството и ресторантьорството имат незначителен дял в икономиката (1,0%), добавената стойност на един нает в хотелите и ресторантите е поне два пъти по-ниска спрямо другите основни сектори, а заплатите са много ниски – средната брутна месечна заплата.

Според оценка на **туристическия потенциал** за целите на *ПИРО*, той е много висок и това се дължи на комбинацията от красива и разнообразна природа, отлични климатични условия, разнообразна музейна среда, богато културно-историческо наследство, автентични занаяти и обичаи, гостоприемство и централното географско разположение, които фактори са важна предпоставка за създаване на атрактивни туристически продукти, привличащи вниманието на различни целеви групи и даващи възможности за развитие на алтернативни видове туризъм – културен, здравен, еко, селски, приключенски, спортен, фестивален, събитийен и градски развлекателен.

Недвижимото културно наследство на Габрово е важен ресурс за развитие на туризма. В общината са единствени за страната ни музеи като *РЕМО „Етър“*, *Музеят на хумора и сатирата*, *Националният музей на образованието*, *Интерактивният музей на индустрията*, *МАИР „Боженци“*. На територията на общината са запазени останки от ранновизантийската крепост "Градище", неолитна пещера в м. „Витата стена“, с. Здравковец, обекти от епохата на Възраждането от национално значение – сградата на Априловската гимназия, комплексът Соколски манастир, църквата „Успение Богородично“ и Регионалният исторически музей в сграда, обявена за недвижима културна ценност. С висока културно и естетическа стойност са: Часовниковата кула (1835 г.), Априловата чешма (1762 г.), Дечковата къща, в която е организирана експозиция „Градски бит и интериор от XIX век“, деветте моста на река Янтра и паметникът на Рачо Ковача - легендарният основател на града. Допълнителни възможности за културни маршрути създава близостта на Националния парк-музей "Шипка-Бузлуджа". В **Таблица 3** са представени данни за годишната посещаемост на най-атрактивните културно-исторически и образователни обекти на територията на община Габрово.

Годишният културен календар е богат и включва над 20 международни и национални празника, над 200 събития в сферата на изкуствата и традициите, 2 кинофестивала, редица спортни мероприятия и много други. Висока оценка за

автентичност и самобитност на културна столица е дадена на града през 2017 г., когато Габрово е избран от Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) за творчески град на занаятите и народните изкуства в характеристики: град на занаятите и индустрията, столица на хумора и сатирата и град, съхраняващ и популяризиращ народния и местния фолклор.

Един от най-значимите екологични фестивали е ежегодно провеждания **„УЗАНА ПОЛЯНА ФЕСТ“** - за хората и за природата. Фестивалът представлява **ИЗЛОЖЕНИЕ** на добри еко практики, успешни био продукти, творчески инициативи и екологични иновации.

Таблица 3. Брой на посетителите на основните културно-исторически и образователни обекти на територията на община Габрово (по данни на община Габрово).

Общо (платени и безплатни)	2018			2019		
	българи	чужденци	Общо	българи	чужденци	Общо
МАИР „Боженци“	8 781	330	9 111	8 622	256	8 878
Музей „Дом на хумора и сатирата“	37 093	2 581	39 674	39 872	1 292	41 164
РЕМО „Етьър“	178 465	28 191	206 656	196 629	29 441	226 070
Интерактивен музей на индустрията	5,420	328	5 748	7 093	356	7 449
Национален музей на образованието	18 149	233	18 382	18 535	241	18 776
ЦПЛР Астрономическа обсерватория и планетариум Регионален исторически музей (+ Дечкова къща)	10 662	-	10 662	9 389	-	9 389
	12 360	785	13 145	7 570	451	8 021
ОБЩО	270 930	32 448	303 378	287 710	32 037	319 747

Източник: **Община Габрово**

В близост до града са налични много добри условия за целогодишен туризъм - местността Узана, местността Люляците; местността Градище и др.

Около курортния комплекс в местността Узана (отстояща на 22 км югозападно от Габрово) се намира част от територията на **Природен парк „Българка“**. Паркът се експлоатира за целите на туризма в рамките на двете съседни общини Габрово и Трявна, а горският фонд е над 80% от общата му площ. Според анализ за целите на *Стратегията за устойчиво развитие на туризма в община Габрово 2021 – 2027 г.*⁴¹ на територията на парка има изградена добра информационна, посетителска и интерпретативна инфраструктура. А близостта на природния парк до силно развити и вече утвърдени

⁴¹ Стратегията за устойчиво развитие на туризма в община Габрово 2021 – 2027 г. - <https://gabrovo.bg>

туристически дестинации във вътрешността на страната, каквито са Велико Търново и Казанлък, дават предимството за възможно включване на територията в предлагането на алтернативни туристически продукти. Тази възможност би могла да бъде по-ефективно използвана за предлагане пред български и чуждестранни туроператори, офериращи допълнителни пътувания за туристи, пребиваващи на българското Черноморие, както и пред туроператори, работещи на пазара на алтернативния туризъм. **Близостта на Национален парк „Централен Балкан” увеличава значително стойността на предлаганите алтернативни туристически услуги.**

Въпреки представените значими предпоставки и условия за развитие на туризма, данните за икономическата дейност „хотелиерство и ресторантьорство” показват недостатъчна динамика на развитие като икономически резултати и туристопоток.

Идентифицирани недостатъци:

- **Непълно използване на даденостите** на общината за развитие и туризма, слаба популярност на част от природните и културните забележителности; **туризмът показва незадоволително развитие като икономически резултати и туристопоток.**

Препоръка: *Целесъобразно е по-пълно използване на природните дадености и културното наследство през популяризиране на обектите и туристически пътеки и маршрути към тях, постигане на тематическа обвързаност между множеството туристически обекти, организиране на културни турове с подкрепата на общината, дигитализация и реклама на сектора, включване на ученици от туристическите паралелки като гидове и екскурзоводи доброволци и др. Синергичният ефект от изграждането на единна система от тематични и туристически маршрути, екопътеки, веломаршрути и специализирани турове с водачи между различните обекти, вкл. Зоопарковата територия, би увеличил многократно реализацията на туристическия потенциал. Сътрудничеството между общините в региона също е стъпка в посока повишаване на туристическия интерес. Според констатации в ПИРО е необходимо допълнително маркетингово и он-лайн представяне на дестинацията /регионална идентичност/ и прилагане на мерки за постигане допълнителна диверсификация на туристическия продукт, чрез развитие на интегрирани и специфични туристически продукти за различни категории туристи.*

Демография

По данни на Националния статистически институт към края на 2019 г. населението на община Габрово е **56 599 души**. Според анализа за целите на *ПИРО* на година населението на община Габрово намалява с около 1 000 души (1,8% от населението), като тенденцията се запазва устойчиво през годините. В периода 2011-2019 г., тоест спрямо годината на последното преброяване, населението на община Габрово е намаляло с 7 956 души или с 12,3%. В същия период населението на България е намаляло с 5,1%. Макар негативните демографски тенденции да са ясно изразени в цялата страна, силно отрицателният прираст на населението в община Габрово остава едно от най-големите предизвикателства пред развитието на общината.

Сравнението между естествения и механичния прираст на населението за целите на *ПИРО* показва, че през последните няколко години община Габрово губи поне двойно повече население по естествени причини, т.е. поради влошена демографска структура, отколкото поради миграция, т.е. разликата между заселвания и изселвания. Голямото предизвикателство през община Габрово според авторите на демографския анализ в *ПИРО* е да обърне тенденцията при механичния прираст, което означава да се ограничи изтичането на хора и общината да стане привлекателна за заселвания на хора от други населени места в страната.

От друга страна на фона на тези негативни демографски явления може да се изтъкне съхраненото **богато нематериално културно-историческо наследство, автентични занаяти и обичаи, гостоприемство, които допълват и вдъхват живот на образците на недвижимото наследство.**

Броят на населението, неговите състав и структура имат пряко отношение към съществуването и натоварването на парковите обекти със специално значение, към необходимостта от тяхното поддържане и развитие, а също и от развитието на образователни, културни и развлекателни услуги, които тези паркове предлагат. **Обосноваването на такива функции, които при зоопарковите обекти са свързани с консервационната им дейност – директна и най-вече индиректна, е пряко свързано с финансирането и очакваните ползи – икономически, социални, културно-образователни, възпитателни и др.**

Препоръка: *В случаите с изразена тенденция към намаляване на населението, важен фактор за обосноваване предвижданията на Плана за развитие и Плана за консервационни дейности е възможността за привличане на посетители извън*

общината, както и туристи от страната и чужбина. Както бе отбелязано при представянето на местната икономика, туризмът все още има значим нереализиран потенциал в нетните приходи и заетостта, но също така не „осигурява“ достатъчно допълнителни ползватели на парковите обекти и обектите на културното наследство. Това „изисква“ предлагане на комплексна разнообразна туристическа услуга с богат събитиеен календар и активно взаимодействие със съседните общини, потенциални източници на посетители.

Подчертаването на идентичността на туристическата услуга и обвързаността със самобитността и културните традиции на населението в региона ще даде конкурентно предимство на туристическия пазар. Комбинацията от досега до красивата и съхранена природа в региона с възможността да узнаеш мястото ѝ във фолклора и народопсихологията също повишава многократно качеството на туристическия продукт. Това е начин да се усетят по-пълноценно традиционните хармонични устойчиви взаимоотношения между хората и заобикалящата ги природа, увековечени в приказките, митовете, легендите, традициите и обичаите.

В ОБОБЩЕНИЕ на направения анализ може да се заключи, че синергичният ефект от изграждането на единна система от тематични и туристически маршрути, екопътеки, веломаршрути и специализирани турове с водачи между различните обекти, вкл. Зоопарковата територия, би увеличил многократно реализацията на туристическия потенциал, а подходящо поднесената туристическа услуга, комбинираща съхранена красивата природа и биоразнообразие с мястото им в бита и фолклора ще донесат висок социално-икономически ефект в региона, а може и да се превърнат в притегателен фактор за имиграция от страната или чужбина.

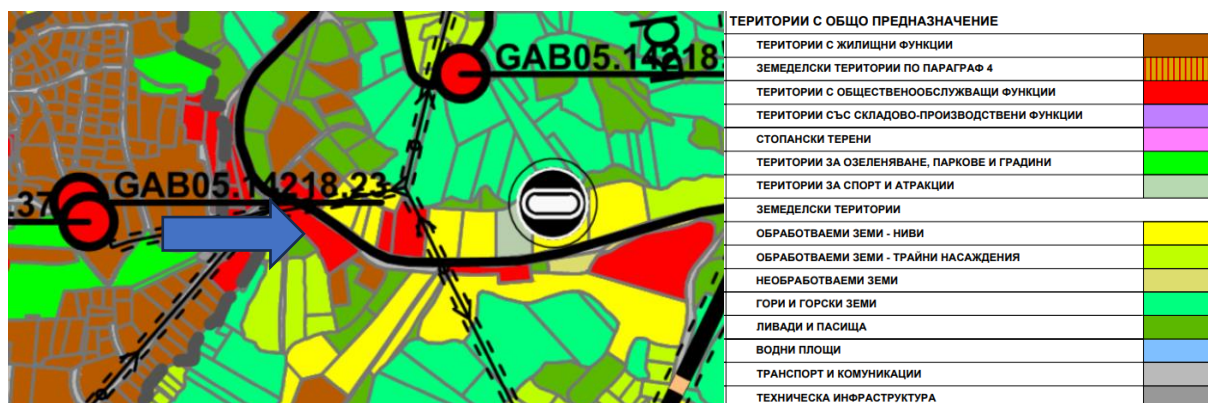
3. Кратък урбанистичен анализ

3.1. Устройствен статут и нормативна допустимост

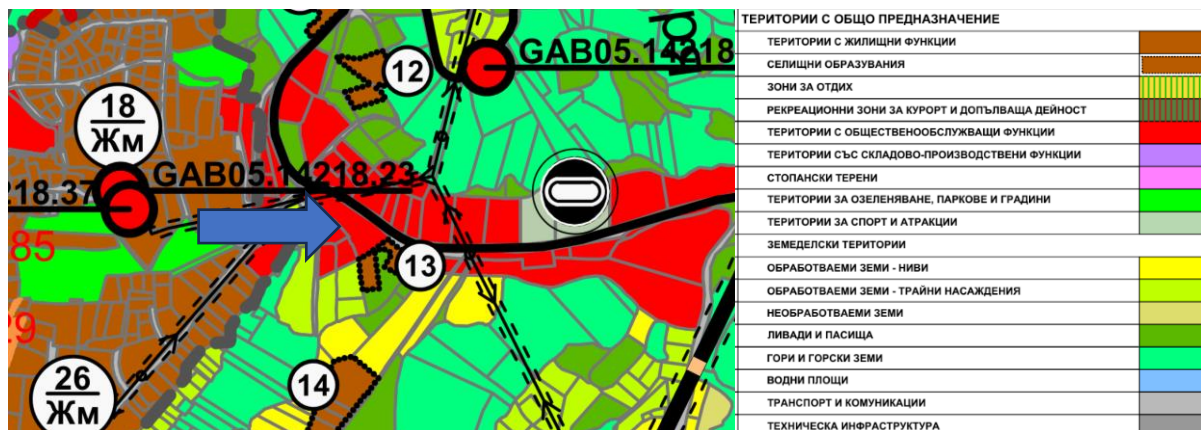
„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е ситуирана и организирана на ообособена територия в местността „Зоопарка“ до местностите „Градище“ и „Петкова нива“, в непосредствена близост до Астрономическа обсерватория и планетариум - Габрово.

Разположена е на площ от **5,652 дка** на около километър от центъра на града. Имотът е **урбанизирана територия, общинска публична собственост извън регулация и извън строителните граници на Габрово**. Зоологическата градина е достъпна е само с личен транспорт, няма организиран пешеходен достъп, както и обслужване с обществен транспорт.

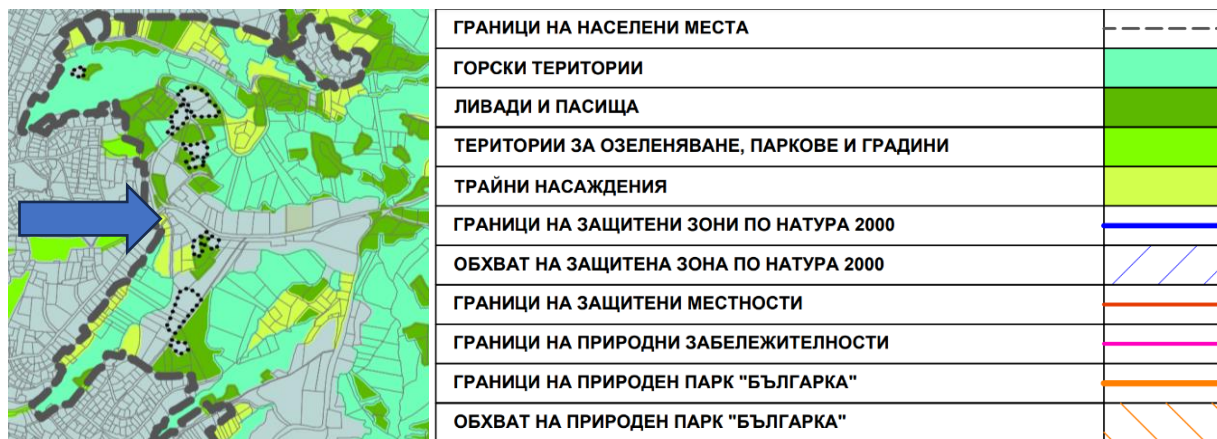
Съгласно Предварителния проект за Общ устройствен план (ОУПО) на община Габрово, юни 2022 г., Текстова част, 4. Природен комплекс, 4.5. Зелена система (стр.46) територията на зоопарка е класифицирана като **Зелена площ със специфично предназначение**, макар в графичната част (чертежи Опорен план и Предварителен проект - Фиг.3а и Фиг.3б) да е сигнирана като **Територия с общественообслужващи функции**: „...в Зелените площи със специфично предназначение (СП): в Зоопарк – Габрово е необходимо да се подобри и облагороди физическата среда и прилежащият терен...“. Прави впечатление обаче, че *Схемата на Зелената система и защитените територии* изненадващо **не съдържа** означение за зоопарковата територия като паркова (Фиг.4)

Фиг.3а Извадка от Опорен план на Предварителния проект за Общ устройствен план на община Габрово, юни 2022 г.

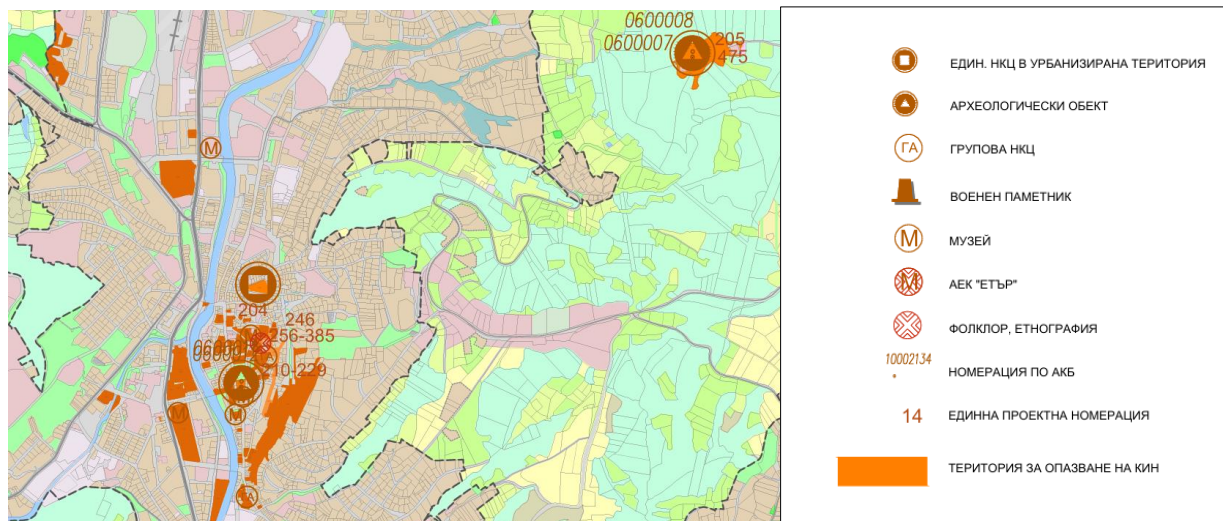
Фиг.3б Извадка от Предварителен проект за Общ устройствен план на общ. Габрово, юни 2022 г., основен чертеж с функционално предназначение и режими за устройство на територията

Фиг.4 Извадка от Схеми на зелената система и защитените територии на Предварителния проект за Общ устройствен план на община Габрово, юни 2022 г.

На зоопарковата територия е обърнато внимание и при описание на предвижданията на плана, по-специално в раздел 9 - *Устройство на населените места и извънселищните урбанизирани територии* на Текстовата част към Предварителния проект на Общия устройствен план (ОУПО) на община Габрово. Там е предвидено, че на „обширна територия“ между Астрономическата обсерватория и кв. Проинковци ще се формира **„Зона за отдих и спорт“**, в която се **„предвижда разширение на съществуващ спортен терен и на Зоопарка, създаване на зона за отдих с увеселителен парк, както и обогатяване на обслужващите обекти“**, за което се налага смяна на предназначението на 3,02 ха земеделска земя (предимно ниви) за отдих, спорт и обществено обслужване. И е отбелязано, че „*намиращият се наблизо археологически обект след неговото окончателно реставриране ще обогати още повече комплекса за спорт, отдих, опознавателен туризъм и заведения за обществено обслужване...*“.

В близост до територията на Зоопарка няма обекти на недвижимото културно наследство, с които този специален парк би могъл да взаимодейства визуално. Най-близко разположените обекти са археологически обект „*Крепост Градище*“ (на разстояние над 1400 м) и *Паркова площ с чешма Гунин кладенец* (на разстояние над 650 м) до Зона с концентрация на КИН и Шести участък (Фиг.5).

Фиг.5 Извадка от Схема Културно-историческо наследство на Предварителния проект за Общ устройствен план /ОУП/ на община Габрово, юни 2022 г.

Със Заповед 466 / 10.03.2023 г. на арх. Н.Меразчиев, заместник-кмет на общ. Габрово, е приет Подробен устройствен план ПУП-ПЗ за ПИ 14218.720.1 (Фиг. 6), с който е установен **устройствен режим с конкретно нежилищно предназначение – зоологическа градина**, със следните **устройствени показатели**: макс.плътност на застрояване – 60%, макс.интензивност на застрояване - КИНТ 1,0, мин. озеленена площ – 40%, характер на застрояването – ниско до 2 ет. (8 m), начин на застрояване – свободно. Въведени са ограничителни линии на застрояване – по 3 m към предна, странични и задна граница на имота. Отразени и предвидени за запазване са съществуващите сгради.

Предвижданията на настоящия План за развитие са в съгласие с определените ограничителни устройствени показатели – предвидената плътност на застрояване е 12,1%, предвидената интензивност на застрояване е КИНТ 0,128, делът на озеленена площ е 68%, характерът на застрояването е ниско до 2 ет. (8 m), свободно застрояване. С реализация на предвижданията ще бъдат премахнати 4 сгради в незадоволително състояние – сгради с номера 3, 4, 7 и 8 в ПУП-ПЗ. Част от Сграда 5 (163 m²) ще бъде покрита и превърната в затворено помещение – лекционна зала към Образователен център „Мечата дупка“ с покривна тераса с маси и места за сядане. Друга част от сграда 5 (294 m²) ще бъде преустроена в открит двор към Образователния център с **информационни материали**, интерактивни инсталации и **детска площадка** (със съоръжения за катерене и координация. Сграда 6 ще бъде надстроена с втори етаж – лека конструкция с помещения за обществено обслужване. Сгради 2 ще бъде реконструирана

и ще се ползва за склад за хранителни продукти и кухня. Сграда 1 ще бъде цялостно реконструирана и ще се ползва за осигуряване на вътрешни помещения за птици. Сграда 9 – трансформаторен пост ще бъде запазена. Предвидени за изграждане са две обслужващи сгради в обособената в североизточната част на зоопарка Стопанска зона – обслужваща сграда 1 (Фиг.7, означена в сиво) с помещения за Ръководител на зоологическата градина, за Ветеринар и за ветеринарна амбулатория (манипулационна зала) и обслужваща сграда 2 с помещения за Биолог, охрана и битовки за гледачите. Община Габрово има изготвен проект за обслужваща сграда, който може с известни незначителни трансформации да се адаптира за втората сграда. И двете сгради ще са едноетажни, всяка на площ от 60 м². Пространството, заключено между тях, ще се покрие с навес, осигуряващ полупокрито пространство за паркиране на транспортна техника, за товаро-разтоварна дейност и складиране на материали и храни.

По-подробно описание на предвидените реконструкции е дадено в Глава VII „Планирано развитие“, т. 3.1.на настоящия документ и в графичните материали в Приложение 2 (в т.ч. Обяснителна записка).

Фиг. 6 – ПУП-ПЗ за ПИ 14218.720.1, 2023 г.

За обслужващите сгради са изготвени проекти за свързване с обслужващата инфраструктура – водопровод, канал, електрозахранване. За Образователния център с Техническото задание за инвестиционно проектиране ще се специфицира начин и трасе на свързване с водопроводната, канализационната мрежи и електроснабдяване.

Фиг. 7 – План-схема с новопредвиденото застрояване, съобразено с предвижданията на ПУП-ПЗ

(План-схема – д-р арх., л.арх. Младен Танов)

В ОБОБЩЕНИЕ може да се заключи, че предвид спецификата на обекта, представляващ вид парков обект със специално (специфично) предназначение, но включен в обхвата на Територия за общественообслужващи дейности (специфицирана по-подробно като „Зона за отдих и спорт“) извън строителните граници на гр. Габрово според предвижданията на Предварителния проект на ОУПО на община Габрово, задачата за реконструкция и модернизиране на Зоопарка се явява комплексна, изискваща многоспектърен анализ и диагноза на проблематиката, прогноза за бъдещо развитие на парковия комплекс и висококачествена работа по стратегическо планиране и последващо проектиране на зоопарковата територия.

Трудност и основен ограничаващ фактор за ефективно решаване на задачата се явява невъзможността за значително разширяване на парковата територия.

Възможно е изграждане на необходимите за доброто функциониране на зоопарка сгради и съоръжения при спазване на ограниченията на действащия устройствен режим на територията.

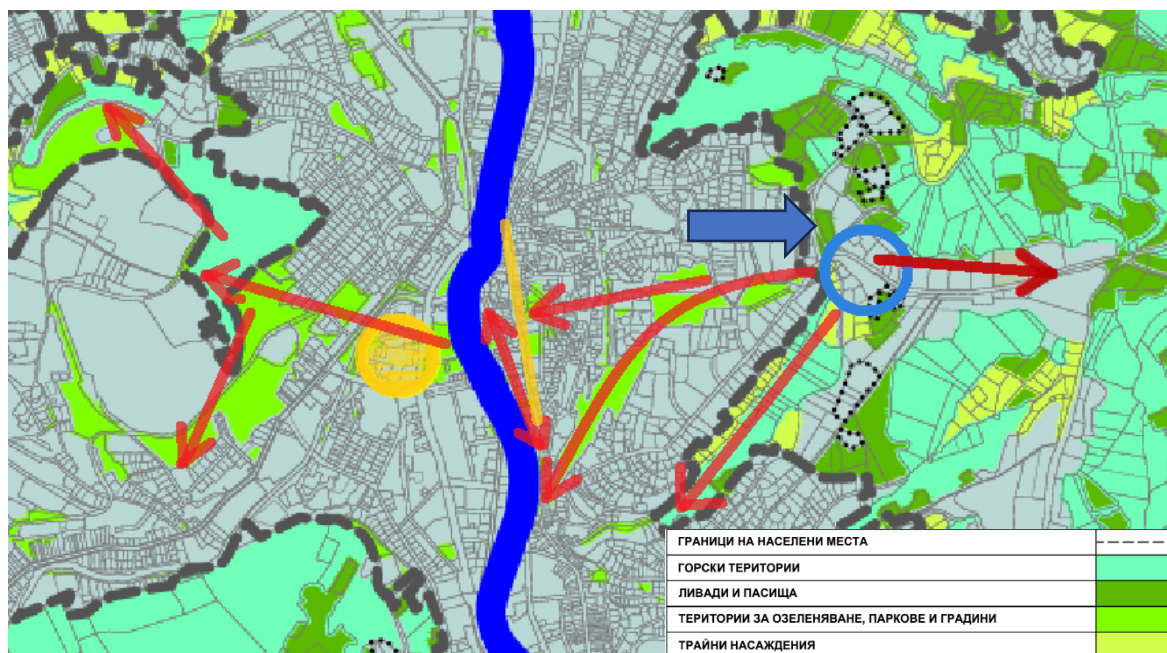
Възможностите за превръщането на зоологическата градина в **ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР** са обусловени от наличието на развита мрежа от защитени природни територии и зони, част от Националната екологична мрежа на България.

3.2. Роля в зелената система на града и свързаност с елементите на зелената система и пешеходната мрежа. Достъпност до обекта. Паркиране

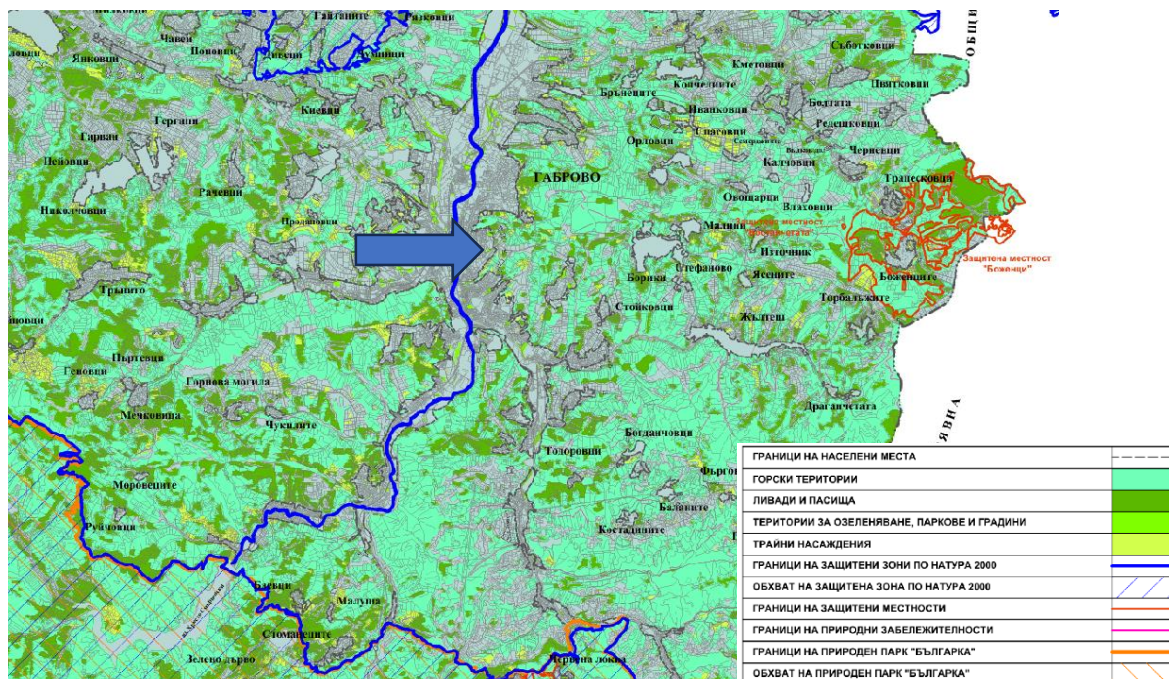
Според анализ за целите на *ОУПО* местоположението на града изключително благоприятства създаването и поддържане на висококачествена градска среда, част от която се явява *Зелената система*. Тя се състои от по-големи паркови площи и по-малки градини и скверове за **широко обществено ползване**, разпределени сравнително равномерно и свързани чрез зелените коридори по поречията на р. Янтра и притоците ѝ, както и уличното озеленяване. Допълва се от **зелени площи със специфично предназначение и тези за ограничено обществено ползване**. Зелените площи със специфично (специално) предназначение съгласно *ПООС 2021-2027* са представени от «Зоологическа градина – Габрово» и гробищните паркове. **Зоологическата градина** заема площ от 5,61 дка, от които 4,41 са активно използвани. Гробищните паркове обхващат площ от 220 дка, като по-голямата част от тях е разположена в северозападната периферия на града.

Както бе споменато в анализа на природо-географските условия (по-горе), зоопарковата територия не граничи непосредствено с други паркови територии, не граничи и не попада в обхвата на обекти от Националната екологична мрежа. В близост до зоопарковата територия е **парковият комплекс на Астрономическата обсерватория и планетариум**, и началните точки на **два зелени клина**, осъществяващи връзката на зелената система на града с крайградските горски територии, с пасищата и трайните насаждения по периферията на града. Горното е предпоставка за развиване на връзките и свързаността с обсерваторията и планетариума, които могат да бъдат разглеждани като обвързан «комплекс» за природни науки. **Астрономическата обсерватория и планетариум**, и зоологическата градина следва да се разглеждат и като подходящи за провеждане на открити уроци и учебни занимания по природни науки –

част от учебната програма на училищата в общината.

Фиг.8а - Схема на потенциалната свързаност на зоопарка на запад и югозапад (с червени стрелки) с градските и крайградски зелени площи и пешеходните зони в центъра (с оранжево) и на изток (с тъмно червена стрелка) с планираната голяма общественообслужваща паркова зона; схемата е изготвена върху фрагмент от „Зелена система и защитени територии“ към ПП на ОУП⁹

Фиг.8б - Схема на крайградските паркове и обектите на Националната екологична мрежа в близост до гр.Габрово на фрагмент от „Схема на зелената система и защитени територии“ към ПП на ОУП⁴²

⁴² [Общ устройствен план на община Габрово - Предварителен проект - https://gabrovo.bg/bg/news-article/11692](https://gabrovo.bg/bg/news-article/11692)

В града е изградена ограничена по площ **централна пешеходна зона**, свързана непосредствено или в близост с поредица от **зелени площи, вкл. крайречната зеленина на река Янтра, съставляващи гръбнака на селищната зелена система**. Зеленият радиус (зелен градски клин) с начало Астрономическата обсерватория и край на Горнокрайския мост на река Янтра (указан с дъговидна червена стрелка на Фиг.9) се явява **най-директната потенциална пешеходно-паркова връзка към центъра и останалите елементи на зелената система и пешеходната мрежа**. Големият наклон на терена и липсата на паркоустройствени и благоустройствени мероприятия правят тази зелена връзка неизползваема за пешеходци към настоящия момент. Подобен коментар може да се направи и за съседния зелен радиус (зелен градски клин), заключен между улиците „Екзарх Йосиф“ и „Аврора“ (сигниран с червена стрелка, насочена на югозапад). С тези характеристики двата зелени радиуса засега изпълняват ролята само на **екологични коридори, но не и на части от използваната за рекреация част от зелената система**.

Така описаната потенциална, но нереализирана, пешеходна обвързаност на територията с централните части на града създава ограничение за посетителите относно възможностите за достъп до Зоопарка, който е възможен единствено с автомобилен транспорт (не е налична линия от обществения транспорт, която да обслужва територията). Няма изградени регламентирани места за паркиране, но посетителите на обектите в района паркират в тревните ивици покрай платната на ул. „Градище“.

В ОБОБЩЕНИЕ може да се заключи, че **зоопаркът е разположен в периферията на града в близост до елементи за зелената система и съгласно предвижданията на ОУП тази свързаност ще се засилва**. Засега пешеходната достъпност и рекреационната свързаност с градския организъм е само потенциална и нереализирана.

Препоръка: *Да се инвестира в изграждане на пълноценна мрежа от интегрирани пешеходни маршрути, свързващи отделните елементи на зелената система и най-вече крайградските паркове в периферията на града, вкл. парковите обекти със специално предназначение - Астрономическа обсерватория и планетариум, зоопарка, спортно-развлекателните и рекреационни обекти на територията за общественообслужващи дейности в м. „Градище“ (специфицирана по-подробно като „Зона за отдих и спорт“), както и по-далечния археологически обект „Крепост*

Градцие“. Необходимо е обвързване на удобни пешеходни маршрути от града с изградените екопътеки (като „Градцие – пазителката на прохода“, „Римски път - с. Източник – с. Божени“ и др.) и популяризирането им заедно с изброените обекти сред жителите и гостите на града (Фиг. 8а и Фиг.8б). **Необходимо е и осигуряване на обществено транспортно обслужване на тези обекти през почивните дни.**

3.3. Съществуващи възможности за разширение

На лице са възможности за разширение на площта от 5652 м², значима част от които са използвани чрез предложеното приобщаване на поземлен имот 14218.77.8 - с площ 1304 м² и поземлен имот 14218.77.4 - с площ 452 м² (*общинска частна собственост, вид територия Земеделска, НТП Ливада*), към зоопарковата територия, с което тя ще се увеличи с 31%. Възможно в бъдеще е и допълнително увеличаване на територията за зоопаркова колекция чрез приобщаване на **поземлен имот 14218.77.7 с площ 736 м², частна собствениост, вид територия Земеделска, НТП Овощна градина**) с което общата площ на зоопарковата територия да нарастне с още 13% или общо с близо 50%. И трите посочени имота са с предназначение съгласно *Предварителен проект за Общ устройствен план на общ. Габрово, схема Функционално предназначение и режими за устройство на територията*, сходно на определеното за настоящата територия на Зоопарка – **Обществено обслужване** (Фиг.4б и Фиг.9).

В ОБОБЩЕНИЕ може да се заключи, че е възможно увеличаване на територията с до 50%.

Фиг.9 - Схема на планираните за присъединяване ПИ към територията на Зоопарка.

3.4. Съвместимост с предвижданията на стратегическите документи

Съгласно *Стратегията за развитие на зелената инфраструктура на гр. Габрово 2017 – 2023 г. (СРЗИ)*⁴³ състоянието на озеленените площи с ограничено и специфично ползване е незадоволително. Сред поставените задачи за решаване, формулирани като „необходими действия за периода 2020-2023 г.“ са набелязани следните две с пряко отношение към парковете със специално предназначение: „сздаване на актуален регистър и прекаатегоризация на зелените площи и актуализиране на информацията в ГИС“ и „реконструкция и благоустрояване на необновени зелени площи и на площи за масов спорт и детски площадки“.

Съгласно набелязаните важни за общината проекти по приоритети за постигане на стратегическите цели в *ПИРО* по отношение зоопарковата територия и зоната около нея могат да се посочат следните по-важни планирани мероприятия (*Приложение 1А, ВИЗИЯ 2021 - 2027: Габрово – зелена, иновативна и достъпна община, със силна икономика, богато културно наследство, устойчив туризъм и отворена към хората, Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Габрово за периода 2021-2027 г.*⁴⁴):

- **Реконструкция на Зоопарк Габрово** (стр.5, Приложение 1А)
- **Създаване на обществени паркове и зелени зони:** парк в кв. Младост, парк Баждар, парк Синкевица, зона за рекреация и спорт - Колодрум, Градище (стр.4, Приложение 1А)
- **Създаване на цялостна система за мониторинг на зелената система** (стр.1, Приложение 1А)

Съгласно набелязаните мерки по приоритети за постигане на стратегическите цели в *ПИРО* по отношение на зоната около зоопарковата територия могат да се посочат следните по-важни планирани мероприятия (*Извадки от Приложение 1, Програма за реализация на ПИРО на Община Габрово за периода 2021-2027г.: описание на предвидените мерки и дейности*⁴⁵):

⁴³ *Стратегия за развитие на зелената инфраструктура на гр. Габрово 2017 – 2023 г.* - <https://gabrovo.bg>

⁴⁴ *Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на общ. Габрово 2021-2027 г.* - <https://gabrovo.bg>

⁴⁵ *Програма за реализация на ПИРО на Община Габрово за периода 2021- 2027г.: описание на предвидените мерки и дейности* - <https://gabrovo.bg/files/PIRO%202021-2027/Prilozhenie%201.pdf>

- Залесяване и поддържане на горските територии; **Създаване на нови горски масиви в околградските територии;**
- Развитие на ГИС платформата за паспортизация на всички видове на зелената система...; **Обследване състоянието на зелената система в общината;**
- Превенция на риска от наводнения чрез мерки, щадащи биологичните коридори - укрепване на бреговете и „отваряне“ на реките към града чрез запазване и благоустрояване на зелените коридори по поречието на реките;
- Теренно проучване на биоразнообразието в региона; **Популяризиране на градското и природно биологично разнообразие; Образователни акции за населението в подкрепа на биологичното разнообразие...; Реализиране на проекти за опазване и поддържане на биологичното разнообразие...; Партньорство за популяризиране на биологичното разнообразие;**
- **Организиране на обучения за внедряване на нови практики в представянето на учебния материал и общуването с учениците; Развитие на неформалното образование;**
- Създаване на културноисторически градски маршрути; създаване на съвместни проекти с другите общини, основани на занаятите на региона и тяхното възстановяване и вплитане в съвременния живот на града; **Насърчаване на иновативни практики по популяризиране и поддръжка на музейните комплекси и резервати на региона, като Етъра, Боженци**
- **Създаване на регионален туристически продукт, основан на природното и културно наследство на региона и връзките между общините; Свързване на съществуващите рекреационни зони и ландшафти в региона чрез културни и туристически маршрути;**
- **Изграждане и популяризиране на зелени зони, екопътеки и вело трасета;**
- **Реконструкция на публични пространства и обвързването им с пешеходна и алейна мрежа (съществуваща и недоизградена) и**

**обогатяването ѝ с озеленяване и развитие на растителността;
Изграждане на детски площадки, площадки за спорт и други зони за
почивка и общуване в градската среда,**

- **Изработване на концепция за развитие на зоните по продължение на реката - линеен парк, който свързва градската среда, пешеходна зона с ограничен автомобилен достъп; Благоустройство и паркоустройство на съществуващи зелени площи за широко обществено ползване; Изграждане на нови градски паркове и зелени зони; Обвързване на зелената система на града с околната природна среда.**

В ОБОБЩЕНИЕ може да се заключи, че **предвижданията за реконструкция и модернизиране на зоопарковата територия и предложеното ѝ включване в пълноценна мрежа от интегрирани пешеходни маршрути и обекти, свързващи отделните елементи на зелената система и най-вече крайградските паркове в периферията на града (вкл. парковите обекти със специално предназначение), както и обвързване с удобни пешеходни маршрути от града с изградените екопътеки и популяризирането им заедно с обектите на природното и културно наследство сред жителите и гостите на града, е в съзвучие с набелязаните проекти и мерки от стратегическите документи на общината – ПИРО и СРЗИ.**

В съзвучие със заложените стратегически цели и приоритети в ПИРО можем да определим и направените изводи и препоръки, че чрез зоопарковата експозиция, както и информационните материали и образователни инициативи (представляващи консервационни дейности), зоопаркът може да се превърне в посланик на Природен парк „Българка“ и Национален парк „Централен Балкан“, с което ще се създадат допълнителни възможности за реализиране на мерки в подкрепа на опазването на биоразнообразието и ще се увеличи образователната роля на зоопарка и значението му като природозащитен и екологичен център.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ОТ ПРЕДВАРИТЕЛНИТЕ И ОБЕМНО-УСТРОЙСТВЕНИ ПРОУЧВАНИЯ

В заключение следва да се посочи, че територията на зоопарка е част от обширна устройствена зона за Обществено-обслужващи дейности в местността

„Градище“ (специфицирана по-подробно като „Зона за отдих и спорт“), граничи с парковия комплекс на Планетариума и два градски зелени клина, осъществяващи връзката на зелената система на града с крайградските горски територии, с пасищата и трайните насаждения по периферията на града. С ПУП-ПЗ територията е обособена е в самостоятелно ПИ за конкретно нежилищно предназначение - зоологическа градина с възможност за развитие, разширяване на колекцията и значително подобряване на средата за обитаване на животните. Наличните природо-географски условия са благоприятни за организиране на зоопаркова експозиция.

Възможно е изграждане на необходимите за доброто функциониране на зоопарка сгради и съоръжения при спазване на ограниченията на действащия устройствен режим на територията. Предвижданията на настоящия План за развитие са в съгласие с определените в действащия ПУП-ПЗ ограничителни устройствени показатели – предвидената плътност на застрояване е 12,1%, предвидената интензивност на застрояване е КИИТ 0,128, делът на озеленена площ е 68%, характерът на застрояването е ниско до 2 ет. (8 m), свободно застрояване

Като част от крайградските зелени територии зоопарковата територия се явява важен елемент от разнообразна среда, съчетаваща спортни, рекреационни (основно в парковите територии и зоната за отдих и спорт „Градище“), природноопознавателни и образователни (с образователната функция на зоопарка), и културно-образователни дейности (чрез Астрономическата обсерватория с планетариум, крепостта „Градище“). Необходимо е чрез инвестиции в отделните компоненти на зоната с крайградски паркови територии да се създаде интегриран рекреационен и туристически продукт. Зоопарковата територия е потенциално леснодостъпна, както пешеходно от центъра на града през зелени градски клинове, така и с автомобил, макар и с необособена територия за паркиране. Зоопаркът има потенциал да се превърне в активна и интегрирана част от зелената система и пешеходната мрежа на града.

Наличието на изградени екопътеки и туристически маршрути дава възможност за разгръщане на пълноценна мрежа от интегрирани пешеходни маршрути, свързващи елементи на зелената система, крайградските паркове в периферията на Габрово и природните, и културни забележителности около града, вкл. защитени територии като „Бостанчетата“ и „Боженци“. Това ще увеличи

многократно възможностите за активен отдих и разходки, както и опознавателната и образователна значимост на тези обекти.

Тематичното обвързване на зоопарковата експозиция с разнообразието от видове, съобщества, местообитания и екосистеми, предмет на опазване в обектите от Националната екологична мрежа (защитени територии и защитени зони), както и с културните и етнографски характеристики на района, съхранени в етнографските селища, в музеите, и в традиционните празници и фестивали, и вплетени в зоопарковата експозиция чрез темата „животните-приказни герои“ е много добра възможност и стъпка към стимулиране интегрираното развитие на общината чрез насърчаване на образователна, природозащитна, екологична, туристически-рекреационна и културно-образователна дейности.

SWOT АНАЛИЗ

	БЛАГОПРИЯТНИ/ HELPFUL	НЕБЛАГОПРИЯТНИ/ HARMFUL
ВЪТРЕШНИ/ INTERNAL	СИЛНИ СТРАНИ / STRENGTH 1. Благоприятни и подходящи природо-географски условия 2. Традиции 3. Популярност на обекта 4. Добра локация, красива паноранма гледка 5. Добра свързаност на територията с останалите елементи на зелената система 6. Пространство за развитие и разширение на загражданията, изграждане на тематични кътове и образователна инфраструктура 7. Инфраструктурна обезпеченост без връзка с канализационната мрежа	СЛАБИ СТРАНИ / WEAKNESSE 1. Силно ограничена по площ територия 2. Много лошо състояние на съоръжения и конструкции на заграждения 3. Морално и физически остаряла материална база 4. Морално и физически остаряла подземна техническа инфраструктура или липса на такава 5. Липса на концепция за представяне на отделните видове. 6. Липса на образователна зона 7. Липса на ветеринарна лечебница 8. Липса на стопанска зона 9. Липса на административна сграда 10. Битова сграда в много лошо състояние 11. Липса на удобна пешеходна връзка
ВЪНШНИ/ EXTERNAL	ВЪЗМОЖНОСТИ /OPPORTUNITIES 1. Възможности за организиране на образователно – информационни дейности и извън територията на зоопарка – напр. в комплекса на Астрономическа обсерваторията с планетариум	ЗАПЛАХИ / THREATS 1. Опасност от навлизането на различни видове диви животни, в т.ч. и хищници на територията на зоопарка 2. Липса на достатъчно посетители заради понижен туристически

	2. Възможности за интегриране на образователни и научно-изследователски дейности с различни институции в и извън общината 3. Възможности за изграждане на единна система от туристически маршрути, екопътеки, веломаршрути 4. Възможности за интегриране в организирани специализирани тематични и комбинирани маршрути и екскурзоводски турове 5. Развитие на паркова зона за отдих и спорт „Градище“ около зоопарка	интерес към общината и заради влошаваща се демографска картина 3. Увеличаване на шумовото замърсяване, вследствие на разширяване на уличното платно, увеличаване на трафика или от настаняване в близост на спортно-атракционни обекти, източници на силен шум
--	---	--

VI. ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО И АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ няма издаден **ЛИЦЕНЗ**.

Последният издаден е ЛИЦЕНЗ № 2 от 17.12.2007 г. със срок на действие - до 31 декември 2012 г.

В ПИСМО с Изх.№ 08-00-174 от 08.01.2013 г., издадено от зам.-министър на околната среда и водите г-жа Евдокия Манева се сочи обаче, че ЛИЦЕНЗА е изтекъл на 17.12.2009 г. – **поради неизпълнение в срок на УСЛОВИЯТА за неговото издаване.** В ПИСМОТО се сочи също, че „Зоопарк – Габрово“ **не отговаря на изискванията на българското и европейското законодателство.**

В съответствие с утвърден годишен план за одитните ангажименти на звено „Вътрешен одит“ при Община Габрово, в периода 01.01.2017 г. – 30.06.2018 г. е извършен **„Одит на съответствието на дейността на „Зоопарк“ – Габрово с нормативните изисквания за периода 01.01.2017 г. – 30.06.2018 г.“** и е съставен ОДИТЕН ДОКЛАД от 12.09.2018 г. В ОДИТНИЯ ДОКЛАД се сочи, че в обхвата на проведената процедура са извършени следните проверки: (1) *Проверка, относно спазване на нормативните изисквания при осъществяване дейността на „Зоопарк“ при Община Габрово,* (2) *Проверка, относно счетоводното отразяване на животните в*

„Зоопарк“ – Габрово и (3) Анализ на постъпилите приходи и извършените разходи за одитирания период – 01.01.2017 г. – 30.06.2018 г. в „Зоопарк“ – Габрово.

Във връзка с извършената **„Проверка, относно спазване на нормативните изисквания при осъществяване дейността на „Зоопарк“ при Община Габрово“** в ОДИТНИЯ ДОКЛАД е посочено, че **„поради неспазване на поставените срокове (б.а. съгласно УСЛОВИЯТА на ЛИЦЕНЗ № 2 от 17.12.2007 г.), действието на лицензът е изтекло през 2009 г.“**, като е направен извод, че **„след тази дата до момента на настоящият одит „Зоопарк“ – Габрово, осъществява своята дейност без лиценз“**. Отчетено е, че **„за да се подадат документи за издаване на нов лиценз, Зоопарка следва да отговаря на определени законови изисквания, на които към момента одитирания обект не отговаря“**. Същото е установено и с КОНСТАТИВЕН ПРОТОКОЛ № БР-СС-13 от 05.05.2015 г. - след извършена проверка от МОСВ и РИОСВ – В. Търново, като са дадени **предписания**. В ОДИТНИЯ ДОКЛАД се сочи също, че **„управителя на Зоопарка е сигнализирал периодично, с докладни записки за съществуващите в зоопарка проблеми и необходимостта от извършване на определени действия, касаещи дейността на обекта и привеждането му в съответствие с нормативните изисквания за издаване на лиценз“**. Установено е също така, че до момента на одита (б.а. 12.09.2018 г.) от Община Габрово **не са били предприемани действия за „привеждане на Зоопарка във вид отговарящ на нормативните и хигиенни изисквания, необходими за осъществяване на дейността му“**.

С цел изпълнение на част от предписанията (б.а. във връзка с КОНСТАТИВЕН ПРОТОКОЛ № БР-СС-13 от 05.05.2015 г.), касаещи **„обслужване на животните в Зоопарка от ветеринарни специалисти“** - Кмета на Община Габрово е сключил ДОГОВОР № 173-ОСД-13 от 17.04.2013 г. за извършване на ветеринарно обслужване на животните, обитаващи „Зоопарк“ – Габрово (един път седмично или при необходимост) с ветеринарна клиника „Вита Вет“ ООД – Габрово. ДОГОВОРА е със срок - дванадесет месеца и ежегодно е подновяван. В ОДИТНИЯ ДОКЛАД е посочено също, че **предвидената в Общински план за развитие на Община Габрово 2014-2020 г. реконструкция и обновяване на „Зоопарк“ – Габрово в периода 2017 – 2019 г., към момента на одита (м. Септември 2018 г.) не е стартирала**.

Със ЗАПОВЕД № 1303 от 25.06.2019 г. на Кмета на Община Габрово е **преустановен достъпа** за посетители в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ – считано от 01.07.2019 г.

С ПИСМО Изх.№ 08-00-351 от 26.07.2019 г. на Зам.-министър на околната среда и водите Красимир Живков, на Кмета на Община Габрово е връчен „ДОКЛАД за извършена обща проверка на зоологическа градина Габрово“ съгласно ЗАПОВЕД № РД-125 от 12.03.2018 г. В ДОКЛАДА се сочи състоянието на зоологическата градина (б.а. към момента на извършване на общата проверка) – *„зоологическата градина не отговаря на изискванията на НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г.“*. Посочено е, че горното се отнася както за вътрешните помещения за отглежданите животни, така и за част от външните помещения. В ДОКЛАДА се съдържа и заключение, че *„в сегашното състояние (б.а. м. август 2018 г.) зоологическата градина не може да бъде лицензирана“*. Посочено е, че е необходимата *„ефективна реконструкция“*, чрез която *„лицензирането да стане възможно на по-късен етап“*.

През 2019 г. е разработена **КОНЦЕПЦИЯ за развитие на „Зоологическа градина – Габрово“**. КОНЦЕПЦИЯТА има за цел да подпомогне процеса по лицензиране на „Зоопарк – Габрово“, както и да конкретизира дейностите, които следва да бъдат изпълнени, за да отговори зоопаркът на съвременните изисквания и очаквания, и да продължи развитието си в посока - опазване на диви животински видове извън естествената им среда, чрез отглеждането и размножаването им при контролирани условия. Като стратегически цели за изпълнение са посочени: развитие на образователни програми; осъществяване на природозащитна дейност; подпомагане и/или реализиране на научна работа и дейности за опазване на биологичното разнообразие.

В КОНЦЕПЦИЯТА е посочено, че е необходимо цялостно обновяване на огражденията и съоръженията на територията на Зоопарка, като изрично е посочено, че *„обновяването на стари и изграждането на нови ограждения и съоръжения следва да се извършва при съблюдаване на необходимостта от: (1) създаване на среда, максимално близка до естествената за всеки конкретен вид животни; (2) настаняване на отглежданите видове и организиране на експозицията съобразно конкретно избран принцип; (3) спазване на всички нормативни изисквания за сигурност на огражденията, помещенията и съоръженията и (4) ограничаване на възможността посетителите да осъществяват контакт и да хранят животните.“* Посочено е също, че *„извършването на инвестиции за преустройство на помещенията, обаче, трябва да е съобразено и с цялостна/дългосрочна/ СТРАТЕГИЯ за развитие на „Зоопарк – Габрово“, която да е насочена към поддържането и развитието на колекцията от видове, в т.ч. и като*

консервационна политика“. Отбелязано е, че е необходимо „да се предвиди възможност „Зоопарк – Габрово“ да се включи и в дейности по различни **природозащитни проекти**“.

В КОНЦЕПЦИЯТА е предвидено „трансформирането“ на Зоопарк-Габрово в **„ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР“**, който да представя видове от българската фауна, с акцент върху типичните за района на Централна Стара планина.

С оглед на изложеното по-горе следва да се отбележи, че всички констатации и препоръки описани по-горе са съобразени при разработването на настоящия „План за развитие на Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.) и свързаните с него „План за колекцията на Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.) и „План за консервационни дейности на Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.).

1. Местоположение и статут

„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е ситуирана и организирана на обособена територия в местността „Зоопарка“ до местностите „Градище“ и „Петкова нива“, в непосредствена близост до Астрономическа обсерватория и планетариум - Габрово.

Разположена е на площ от **5,652 дка** на около километър от центъра на града.

Имотът е **урбанизирана територия, общинска публична собственост извън регулация и извън строителните граници на Габрово.**

Зоологическата градина е достъпна е само с личен транспорт, няма организиран пешеходен достъп, както и обслужване с обществен транспорт.

Най-значимите обекти от Националната екологична мрежа на територията на общината са **Природен парк „Българка“** (площ 21772,16 ха), **33 „Централен Балкан Буфер“ BG0001493** и **Национален парк „Централен Балкан“** (разположен извън границите на общ. Габрово) – Фиг.10 и Фиг.11. През 2017 г. **Биосферен парк „Централен Балкан“** (Фиг.12) е включен в програмата на ЮНЕСКО "Човек и биосфера".

Районът на Централен Балкан е един от **най-важните природни центрове за опазване на биоразнообразието и дивата природа в Европа**, и е притегателен център за посещения и туризъм.

Фиг.10 ПП „Българка“
(Снимки: Интернет, „БФБ“)

Фиг.11 НП „Централен балкан“

Фиг.12 БП „Централен Балкан“

2. Съществуваща материалната база

Теренни особености. Силно раздвиженият пресечен терен, допълнително моделиран при изграждане на отделните широкоплощни съоръжения като бившия „*Мечкарник*“ и терасиране, е едновременно предимство (заради възможността да се обособят различни по характер пространства и хабитати), но и ограничител (от гледна точка осигуряване удобство за пешеходно обхождане и достъпна среда за всички посетители). Преобладаващите наклони на терена варират между 10 и 20%, като на места наклонът достига 35-50%.

Растителност. Наличието на дървесна и храстова растителност е голямо преимущество, макар високата дървесна растителност, която може да се запази и интегрира в парковото решение по време на строителните дейности, да не е многобройна. При заснемане на терена за проучвателно-проектантски дейности през 2021 г. са отбелязани **23 бр. дървета в обхвата на зоопарка и 14 бр. - на съседен имот** (общинска собственост), който може да се присъедини към зоопарковата територия.

Следва да се отбележи обаче, че цялото пространство на зоологическата градина е силно захрастено. Растителността около загражденията е обилна и на места гъста и плътна, което не позволява да бъдат наблюдавани отглежданите животни.

Материалната база е морално остаряла и в голяма степен **не отговаря на необходимостите** за осъществяване на пълноценна грижа за обитателите на зоопарка.

Външната ограда на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“ не е с необходимата надеждност, не отговаря на изискванията за сигурност и на места е компрометирана (Фиг.13 - Фиг.15). Относителната отдалеченост на Зоопарка от градската среда е **предпоставка за навлизането на различни видове диви животни, в т.ч. и хищници** (напр.: лисици, белки и порове), които биха представлявали потенциална заплаха за част от видовете, отглеждани на територията на зоологическата градина. Съществува и риск от посегателства върху колекцията. С оглед на горното в настоящия „План за развитие на „Зоологическа градина - Габрово““ се предвижда изграждането на **изцяло нова плътна външна ограда**, която да осигури надеждна защита на зоопарковата територия и отглежданите животни. Изграждането на нова външна ограда се разглежда като приоритет по отношение гарантирането на сигурността в зоопарковата територия - в пълен обем, и включва не само ограничаването на достъпа на диви хищници, но и препятстването на евентуални набези и/или посегателства, и/или нерегламентирано навлизане в зоологическата градина на недобросъвестни лица. Външната ограда е необходима и за да се гарантира, че в случай на евентуално бягство на екземпляр, отглеждан в колекцията, същият ще бъде надеждно задържан в границите на територията на зоологическата градина.

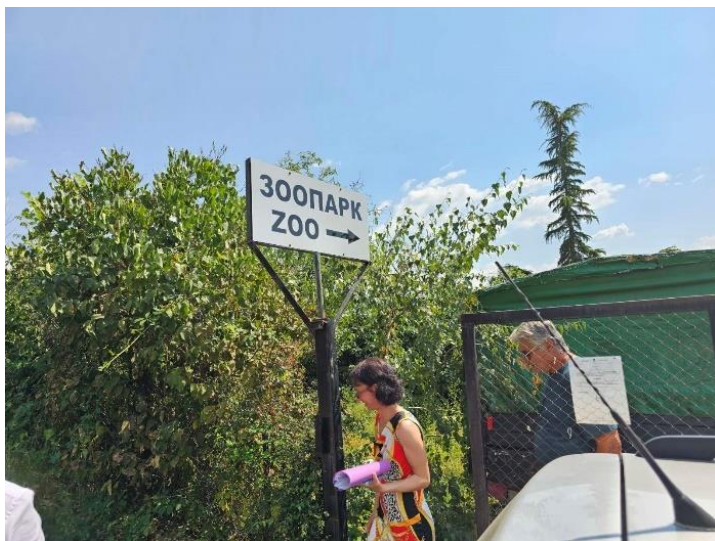

Фиг.13, Фиг.14 и Фиг.15 - „Зоологическа градина – Габрово“: Външна ограда на Зоопарка.
(Снимки: Емилия Тончева)

Входът на Зоологическата градина е неприветлив и неудобен поради лошата организация на прилежащото пространство (Фиг.16 - Фиг.19). Няма обособени места за паркиране пред и в близост до „входа“. Не е обособено и пространство за контрол на достъпа до зоологическата градина.

Фиг.16 и Фиг.17 - Вход на „Зоологическа градина – Габрово“. (Снимка: Община Габрово)

Фиг.18 и Фиг.19 - „Вход“ на „Зоологическа градина – Габрово“. (Снимки: Емилия Тончева)

Сградите, които се намират на територията на зоологическата градина са в лошо състояние, естетически и функционално остарели. Съществуващите сгради и открити площи за животните са подредени (с малки изключения) тематично, но са частично неизползваеми, амортизирани, недостатъчни и/или неподходящи. Складовите и обслужващите площи са недостатъчни.

- Липсва **ветеринарна амбулатория**.
- Липсва помещение, в което да бъдат организирани и реализирани административните дейности в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“.
- Не са налице и подходящи условия за осъществяване на дейностите по събирането и поддържането на информация за отглежданите екземпляри от различните видове животни, както и тяхното документиране, етикетирание и маркиране.
- Липсва подходяща база за осъществяване на дейностите по изхранване на отглежданите видове животни (в т.ч. сух склад, хладилни помещения и т.н.).

- Липсва **санитарен възел** за посетителите.
- Липсва и надеждно обезпечена охрана на територията на Зоопарка и прилежащите му зони и т.н.

Алейната мрежа е създадена хаотично – при усвояването на експозиционната площ, като липсват маркирани експозиционни и посетителски маршрути. Не са обособени рекреационни и образователни зони.

- Алейната мрежа е тясна и неподходяща за свободно движение, на места практически липсва (Фиг.20 и Фиг.21).
- Тревните площи не са добре поддържани и са със силно развита растителност (Фиг.22 и Фиг.23).
- Детската площадка е в лошо състояние и не отговаря на изискванията за безопасност (Фиг.24).
- Липсва и обособено пространство за отдих и провеждане на тематични събития/ природозащитни мероприятия. Единственото обособено място „за почивка“ е в лошо състояние и крайно неподходящо за целта (Фиг.25).

Фиг.20

Фиг.21

Фиг.22

Фиг.23

Фиг.24

Фиг.25 (Снимки: Емилия Тончева)

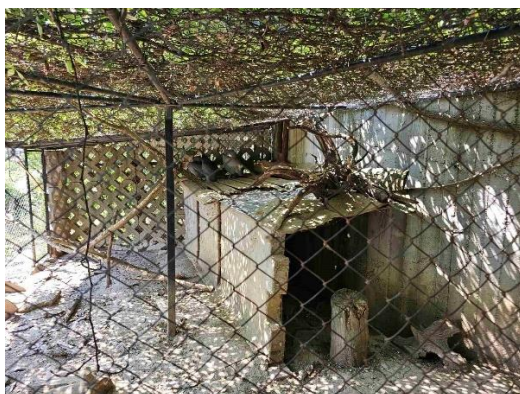
В КОНСТАТИВЕН ПРОТОКОЛ № БР-СС-13/05.05.2015 г. на РИОСВ - В. Търново, ДОКЛАД с Изх. № 35-00-4894/13.08.2018 год. на Дирекция „Национална служба за защита на природата“ (НСЗП) при Министерство на околната среда и водите (МОСВ) и ОДИТЕН ДОКЛАД от 12.09.2018 г. на звено „Вътрешен одит“ при Община Габрово са обективирани установените **несъответствия с НАРЕДБА № 6 от 23.10.2003 г.** за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини, които следва да бъдат отстранени (Фиг.26 - Фиг.36).

Фиг. 26

Фиг. 27

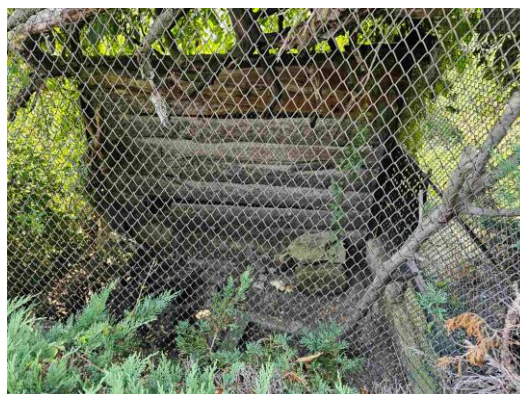
Фиг. 28

Фиг. 29

Фиг. 30

Фиг. 31

Фиг. 32

Фиг. 33

Фиг. 34

Фиг. 35

Фиг. 36 (Снимки: Емилия Тончева)

Необходими са значителни инвестиции за преустройство на територията, **цялостна реконструкция и изграждане на нови заграждения, съоръжения и помещения.**

Обновяването на стари и изграждането на нови ограждения и съоръжения следва да се извършва при съблюдаване на необходимостта от: създаване на среда, максимално

близка до естествената за всеки конкретен вид животни (като се обърне особено внимание на средовото обогатяване - основна предпоставка за психическото и поведенческо благосъстояние на животните); настаняване на отглежданите видове и организиране на експозицията съобразно конкретно избран принцип и съобразно техните специфични видови особености; спазване на всички нормативни изисквания за сигурност на огражденията, помещенията и съоръженията, както по отношение живота и здравето на отглежданите животни, така и по отношение специфичните дейности, които се извършват в Зоопарка, а не на последно място – и по отношение на посетителите, и ограничаване на възможността посетителите да осъществяват контакт и да хранят животните.

С оглед на фактическото положение, в настоящия *План за развитие на Зоологическа градина - Габрово* (2024-2034 г.) са планирани инвестиции за преустройство, реконструкция и/или изграждане на нови сгради, заграждения и съоръжения, представляващи **целостна реконструкция на Зоопарка.**

3. Анализ на приходите и разходите

Анализът на приходите и разходите обхваща периода 01.01.2020 г. - 26.07.2024 г., като е съобразен и *„Одитен доклад за извършен одит на съответствието на дейността на “Зоопарк” – Габрово с нормативните изисквания за периода 01.01.2017 г. – 30.06.2018 г.“, параграф II, т.3 – Анализ на постъпилите приходи и извършените разходи за одитирания период - 01.01.2017 г. – 30.06.2018 г.* Представява аналитично изследване на финансовото състояние и основните резултати от всичките парични операции (по бюджетни пера на дейността), съотнесени към обема на всички дейности като част от годишния план за дейността на зоопарка.

Целта на извършения анализ е да се идентифицират недостатъци, перспективи за продължаващо развитие, както и алтернативни възможности за набавяне и използване на допълнителни финансови средства за дейността на мероприятиято, като се анализират сравнително данните от няколко последователни години и се предложат оптимизации.

Следва да се посочи, че от 2007 г. до настоящия момент не е определяна такса „вход“ за посещение в „Зоологическа градина - Габрово“, а от 2019 г. зоопарка е затворен за посетители. В периода 2007 – 2019 г., когато зоологическата градина е била достъпна за посещение не са генерирани никакви приходи от дейността - с изключение на приходи

от дарения, които са събрани чрез поставена на входа „кутия за дарения“. „Зоопарк“ – Габрово е на бюджетна издръжка от местни дейности на Община Габрово.

Видно от ОДИТЕН ДОКЛАД - първоначално заложеният бюджет за 2017 г. е в размер на 74 550 лв. През м. април бюджетът е завишен с 1 150 лв. /дарението от кутията/ и става в размер на 75 700 лв., като същият остава без промяна до края на годината. През 2017 г., за дейност 746 “Зоопарк” – Габрово са изразходени средства в размер на 66 227 лв. или с 9 473 лв. по-малко от заложените по бюджет. Изразходените средства за заплати и възнаграждения на персонала са в размер на 33 051 лв., за други възнаграждения и плащания към персонала – 1 973 лв.; задължителни осигурителни вноски от работодателя – 6 348 лв.; издръжка – 24 661 лв.; платени данъци, такси и адм. санкции /винетни стикери/ – 194 лв. Икономията на средства са в частта за заплати, други възнаграждения и плащания към персонала; от осигурителните вноски от работодателя и издръжката.

Определения за „Зоопарк“ – Габрово бюджет за 2018 г. е в размер на 90 350 лв. През м. февруари същият е актуализиран и завишен с 806 лв. /дарението от кутията/ и става в размер на 91 156 лв. През м. юни Зоопаркът разполага с бюджет от 87 156 лв. или с 4 000 лв. по-малко от актуализираният. Намалени са средствата за работни заплати. До 30.06.2018 г., за дейност 746 “Зоопарк” – Габрово са изразходени средства в размер на 27 761 лв., което е 32 % от заложените по бюджет. Изразходените средства са за заплати и възнаграждения на персонала – 13 723 лв., за други възнаграждения и плащания към персонала – 736 лв.; задължителни осигурителни вноски от работодателя – 2 454 лв.; издръжка – 10 604 лв. и платени данъци, такси и адм. санкции /винетни стикери/ – 244 лв.

От извършеният анализ на постъпващите приходи и извършваните разходи в „Зоологическа градина – Габрово“, одита счита, че **„същите са изключително недостатъчни“** за да представлява зоологическата градина интерес за посетителите. Направен е извод, че **„за да продължи да осъществява дейността си, би следвало да се вложат средства /общински, по евро проекти, дарения или др./ и Зоопаркът да се приведе в нормативните и хигиенни норми“**. Посочено е също, че **„изпълняването на тези действия ще са предпоставка за получаване на лиценз, а това ще даде възможност да се увеличи животинското разнообразие, съответно ще доведе до по-висок посетителски интерес“**. Обръща се внимание и на необходимостта от въвеждането на входна такса.

Информацията за разходите за „Зоологическа градина – габрово“ в периода 2020-2024 г. е предоставена от Община Габрово и е обобщена и представена по-долу - в **Таблица 4.**

В периода от 2020 до 2024 г. се забелязва тенденция за **намаление на планирания бюджет на зоопарка от 127 419 лв. в началото на периода - до 108 000 лв. в края, като намалението е с приблизително 15 % в сравнение с началото на периода.** От анализа е видно също, че през нито една от завършените финансови години не е усвоена предвидената в бюджета годишна издръжка, като размера на неусвоените средства варира - от около 34% (за първата от анализиранияте години) до приблизително 19% (в последната завършена финансова година). Планирана издръжка на Зоологическата градина през 2020 г. е в размер на **50 550 лв. (като реализирани са едва 23 665 лв. – под 50%),** а през 2023 г. - **27 690 лв. (реализирани 21 506 лв.).**

Таблица 4 – Обобщена информация за разходите за издръжка на „Зоологическа градина – Габрово“ за периода от 01.01.2020 – 26.07.2024 г.

РАЗХОДИ	2020		2021		2022		2023		2024	
	План. Бюджет лв.	Изп. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.	План. Бюджет лв.
Заплати и възнаграждения за персонала, нает по трудови и служебни правоотношения	62 000	49 149	49835	49835	61845	50348	50599	44652	61916	26779
Други възнаграждения и плащания за персонала	2650	1874	2815	2815	3743	2237	10001	5722	2884	84
Задължителни осигурителни вноски от работодатели	12000	9446	10620	9795	12112	9717	11300	8840	12000	5053
Издръжка	50550	23663	39352	21193	28900	25414	27690	21506	30981	12980
Платени данъци, такси и административни санкции	219	219	220	194	300	194	219	219	219	219
ВСИЧКО ЗА ДЕЙНОСТТА (лв.)	127419	84354	107542	88532	106900	87911	99809	80941	108000	45117
НЕУСВОЕНИ СРЕДСТВА (лв.)	43065 (33,79% от плана)		19010 (17,67% от плана)		18989 (17,76% от плана)		18868 (18,90% от плана)		не е приключила фин. година	

Наблюдава се тенденция за намаляване на средствата предвидени за издръжка на зоологическата градина.

Видно е също, че размера на фонд „работна заплата“ (за наетите по трудово правоотношение лица за дейността) е сравнително постоянен, но отново с лека тенденция за **намаляване**. Увеличение се забелязва в размера на „Другите възнаграждения и плащания за персонала“, които през 2020 г. са в общо размер на 1874 лв. и достигат до 5722 лв. през 2023 г. През 2024 г. обаче и този разход рязко спада - до 2884 лв.

За последната пълна финансова година (2023 г.) разходите на Община Габрово за мероприятията са общо в размер на **80 941 лв. От тях над 50 % (44 652 лв.) са разходи за заплати, а малко над 20% (21 506 лв.) – разходи за храна, материали, медикаменти за животните и външни услуги.** В тази сума влизат и средствата заделени за извършване на текущи ремонти.

Препоръки:

- 1. Годишният бюджет на „Зоологическа градина - Габрово“ е необходимо да се реструктурира, като освен разходната част се попълни и приходната такава.***

*В тази връзка се препоръчва в бъдеще (след извършване на планираните подобрения и реконструкции и след получаването на Лиценз) да се определи **входна такса** за Зоологическата градина и да се формират и развият „**платени услуги**“, като: специализирани тематични посещения за групи; провеждане на детски празници и събития, лекции и др. Препоръчително е и разработването на **дарителска програма**, която също да подпомага дейността на зоологическата градина.*

Целта е да се търсят възможности за увеличаващ се размер на приходите не само от продажба на билети, но и от продажба на услуги и допълнителни инициативи, насочени към удовлетворението на посетителите и задълбочаване на техния интерес към институцията.

- 2. Необходимо е също така след реструктуриране и попълване на административния капацитет на зоопарка да се предвиди увеличение на фонда работна заплата, като се осигурят средства работници и служители с необходимата компетентност (както подробно е разписано по-долу).***

3. *Необходимо е също в бюджета на зоологическата градина да се планират и средства за поддръжка на материално техническата база в т.ч. и за закупуване на необходими техника, подходящи материали и пособия за средово обогатяване и т.н.*

4. Административен капацитет

„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е мероприятие към Община Габрово. За изпълнение на дейностите в Зоопарка са назначени само трима служители заемащи длъжностите „Управител“ (1 щ.бр.) и „Изпълнител“ (2 щ.бр.). Зоологическата градина практически не разполага нито с административен капацитет, нито с кадрови ресурс за осъществяване на дейности предвидени в ЗБР.

Длъжността „Управител“ (с код 1344-3004) е създадена, за да обезпечи цялостната организация на предмета на дейност на мероприятиято, в т.ч.: административна дейност; *хранене и отглеждане на животните*; закупуване и доставка на храни, материали и инструменти и т.н. Управителят е длъжен да следи и за здравословното състояние на поверените му животни, както и да контролира ветеринарномедицинското обслужване. Дейностите, които Управителят следва да извършва са разнородни, обхващат всички елементи на организацията и дейността на зоологическата градина, и са целогодишни и ежедневни. В същото време Управителят не разполага с оперативен персонал (назначен е само един работник на длъжност „Изпълнител“), което предполага, че голяма част от дейностите се изпълняват фактически и физически от самия Управителя.

Длъжността „Изпълнител“ е обвързана с изпълнението на дейности типични за длъжността „Работник – гледач на животни“ (с код: 5164-2013), но факта, че на тази длъжност са назначени само две лица създава опасности само по отношение на ефективността, но и по отношение на качеството на полаганите за животните грижи. Счита се, че с двама назначени работника – „Изпълнител“ **не е възможно да се осигури обслужването на работния процес.** Следва да се отбележи също, че **при евентуално фактическо отсъствие и на двете лица** (поради болест и/или други причини) **„ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ би останала без обслужващ персонал.**

Обоснован е извода, че **наличният кадрови ресурс е крайно недостатъчен.**

Липсата на постоянно ангажиран с дейността на Зоопарка персонал (чрез който да се осигури изпълнението на изискванията съгласно чл. 60, ал.2 и ал.3 от ЗБР) вероятно също е причината за установеното продължителното и трайно неизпълнение на НАРЕДБА № 6 за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини. С наличният кадрови ресурс не е възможно да бъдат изпълнени и изискванията на НАРЕДБА № 1 за условията и реда за издаване на лиценз на зоологическите градини.

Горното предполага необходимост от цялостно разрешаване на въпроса с наличния кадрови ресурс, като се търсят подходящи, балансирани и етапни мерки за изграждането на административен капацитет, чрез който да осигури организирането и изпълнението на предвидените в настоящия *„План за развитие на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.)* дейности и да се гарантира устойчивото развитие на Зоопарка и утвърждаването му като **„ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР“**, пряко свързан с предмета, целите и мерките за опазване на консервационно значими видове.

5. Оценка за степента на изпълнение на изискванията (по чл. 60 от ЗБР).

Подробен анализ и оценка на степента на изпълнение на изискванията по чл.60 от ЗБР е направен в *„План за консервационните дейности на Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.)*. Такъв се съдържа и в цитираните по-горе документи (б.а. от проведени проверки и вътрешен одит). Независимо от горното (за целите на настоящата разработка) е отбелязано изпълнението на идентифицираните задължения, а именно:

- ✓ Изпълнява се частично задължението по **чл. 60, ал.2, т.1 от ЗБР** – да се поддържа **документация** за отглежданите екземпляри, включени в колекцията.
- Зоопарка **не участва** в провеждането на научни и други изследвания от значение за опазване и отглеждане на консервационно значими видове – изискване по чл. 60, ал.2, т.4 от ЗБР.
- Зоопарка **не участва** и не подпомага осъществяването на **„in-situ“** консервационни дейности – изискване по чл. 60, ал.2, т.5 от ЗБР–.

- **Зоопарка практически се намира в изолация.** Няма данни да участва в дейности и да обменя информация и опит с други зоопаркови институции – изискване по чл. 60, ал.2, т.7 от ЗБР.
- Зоопарка е **затворен за посетители** и не осигурява обществен достъп до колекцията – изискване по чл. 60, ал.2, т.8 от ЗБР.
- Зоопарка **не провежда образователна и възпитателна дейност** – изискване по чл. 60, ал.2, т.9 от ЗБР.
- **Не са изпълнени изискванията на чл. 60, ал.3, т.1 от ЗБР**, свързани с настаняването на отглежданите животни.
- ✓ **Изпълняват се и задълженията, дефинирани в чл.60, ал.3, т.3 от ЗБР** – за животните са осигурени ветеринарномедицински грижи.
- ✓ **Изпълнени са задълженията дефинирани в чл. 60, ал.3, т.4 от ЗБР**, като на територията на зоологическата градина са реализирани необходимите мерки за предотвратяване бягството на животни.

В допълнение следва да се посочи, че макар „Зоологическа градина - Габрово“ да не е обявена за **Спасителен център за диви животни** – в зоопарка са отглеждани: 2 бр. екземпляри от вида *бял щъркел* (получени с приемо-предавателен ПРОТОКОЛ № П-ЦР2018-0 от 01.06.2018 г.) и 2 бр. екз. *обикновен мишелов* (получени с Приемо-предавателен протокол от 12.03.2018 г.) - от Спасителен център за диви животни гр. Стара Загора).

VII. ПЛАНИРАНО РАЗВИТИЕ

1. Административен капацитет

1.1. Преди всичко следва да се отбележи, че е необходимо в дългосрочен план да се предвиди ново място на «ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО» в организационната структура на Община Габрово. Доколкото към настоящия момент зоологическата градина представлява «*мероприятие*» се препоръчва трансформирането и в звено в структурата на общината.

Необходимо е също така да се разработи и утвърди **структурна ограниграма** на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, чрез която да се осигури подчиненост, свързаност и взаимодействие, както с конкретните структури на Община Габрово, така

и с компетентните лица, имащи отношение към дейностите, осъществявани в Зоологическата градина.

За осигуряване управлението и осъществяването на дейността на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“ е необходима изцяло **нова организационна структура**, която да включва както изменение и реорганизация на съществуващите длъжности, така и създаването на нови чрез разкриването на необходимите щатни бройки (щ. бр.) за тях.

Планираните дейности за развитие на административен капацитет за осигуряване на изпълнението на изискванията на нормативната уредба са представени в **Таблица 5**.

1.2. Необходимо е да бъде преразгледан обхвата на задълженията и отговорностите на съществуващите длъжности и да бъдат създадени нови - с фокус върху организирането изпълнението на дейностите в зоологическата градина.

1.2.1. „Управител“ – 1 щ.бр.

Управителят следва да носи отговорност за ветеринарното обслужване на отглежданите животни, тяхното изхранване и благосъстояние, като в задълженията му е необходимо да се включват дейности по организиране, провеждане и изпълнение на изискванията за: *правилното разходване на средствата и опазването на материалните активи; осигуряване на необходимите качествени храни, материали и медикаменти; осигуряване на безопасни условия на труд и изправност на съоръженията, машините и инсталациите; спазване на изискванията за пожарна безопасност; изпълнение на мерки свързани с осигуряването на надеждна охрана на Зоопарка; изпълнението на вътрешните правила за работа (както по отношение сигурността и безопасността за персонала и посетителите, така и тези, свързани с работата с отделните видове животни); организирането, провеждането и участието на персонала в подходящи обучения за повишаване на квалификацията; изпълнението на изискванията, въведени с разпоредбите на ЗБР и т.н.*

Важно условие за правилното и ефективно управление на дейността на зоологическата градина е работещите в зоопарка **да участват в периодични обучения за повишаване на квалификацията** – с цел усвояване на основните манипулации и грижи за отглежданите животни (*в тясна връзка с отговорните специалисти*); за придобиване на нужните знания и умения за пълноценно участие в общественото

образование (*чрез беседи, програми или предавания*); за изпълнение на задълженията, свързани с участие в международни и регионални природозащитни планове и програми и т.н. Повишаването на квалификацията води до изграждането на административен капацитет - изключително необходим за успешното трансформиране на зоопарка в „ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР“ (пряко свързан с предмета, целите и мерките за опазване на консервационно значими видове).

Управителят следва да е ангажиран и с провеждането на пълноценна и ефективна комуникация с различни външни организации и институции (напр. с други български и чуждестранни зоологически градини, спасителни центрове и зоопаркови организации; с органите на управление на защитените природни територии; с музеи и културни центрове; с образователни организации и институции в т.ч. Астрономическа обсерватория и планетариум и т.н.).

Управителя следва да е **пряко подчинен на ресорен Заместник-кмет на Община Габрово и/или на Кмета на общината.**

Минимална образователна степен за длъжността „Управител“ следва да е висше образование - „**магистър**“ в подходящо направление.

1.2.2. „Биолог“ – 1 нова щ.бр.

Необходимо е създаването на нова длъжност „Биолог“, който да е пряко ангажиран с дейностите, свързани с **управлението, опазването и развитието на колекцията от видове, отглеждани на територията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА- ГАБРОВО“** - в съответствие с „План за колекцията на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.). В длъжностната характеристика за длъжността следва да се предвиди организиране, провеждане и изпълнение на изискванията за: *правилно хранене, размножаване, ветеринарно обслужване и цялостна грижа за благосъстоянието на включените в колекцията екземпляри; осигуряване изпълнението на дейностите свързани с планирането на колекцията, обмяната на животни и тяхното въвеждане и извеждане от колекцията; планиране и реализиране на дейностите свързани със средовото обогатяване и благосъстоянието на отделните видове и индивиди, и т.н.* В задълженията на длъжността „Биолог“ следва да се включат и такива, свързани с *маркирането на включените в колекцията екземпляри и поддържането на актуална „база данни“ за всички отглеждани животни.* Елемент на тези задължения е и провеждането на пълноценна комуникация с други зоопаркови

организации и институции, както и с регионални структури на МОСВ, органи на управление на защитени територии и зони, научни институти и природозащитни организации. Съвместно с „Еколог“ следва да разработват и **„План за средовото обогатяване за отглежданите екземпляри“**.

Необходимо е длъжността „Биолог“ да е в пряка и непосредствена структурна обвързаност с длъжностите „Управител“, „Еколог“, „Работник – гледач на животни в зоопарк“ и „Ветеринарен лекар“, които в своето взаимодействие при работа да обхванат всички дейности, свързани с опазването и развитието на колекцията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“. По този начин **ще се осигури изпълнението и провеждането на планираните „ex-situ“ и „in-situ“ дейности** – в техния пълен обем.

Длъжността „Биолог“ следва да е **пряко подчинена на Управителя** на зоологическата градина.

Минимална образователна степен за длъжността „Биолог“ следва да е висше образование - **„бакалавър“ в направление биологични науки**⁴⁶.

1.2.3. „Еколог“ – 1 нова щ.бр.

С оглед на обстоятелството, че с настоящия „План за развитие на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.) е предвидено трансформирането на зоопарка в „ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР“ (пряко свързан с предмета, целите и мерките за опазване на консервационно значими видове) - необходимо е в структурата на зоологическата градина да бъде създадена и **нова длъжност „Еколог“**, който да е пряко ангажиран с **планирането, организирането и провеждането на всички дейности, свързани с образователната и природозащитна роля на зоопарка** – в съответствие с **„План за консервационните дейности на „Зоологическа градина - Габрово“ (2024 – 2034 г.)**.

В длъжностната характеристика за длъжността следва да се предвиди **планиране, организиране, провеждане на образователни дейности** в т.ч. – *разработването на годишна Програма за образователни и природозащитни дейности/кампании; представянето на съдържателна и достоверна информация за публиката и*

⁴⁶ Възможно е лице с биологично образование (напр. „Биолог“ или „Еколог“) да заема длъжността Управител, но е препоръчително едно и също лице да не изпълнява повече от една длъжност, тъй като евентуална свръх натовареност би се отразила негативно върху обема, обхвата и качеството на изпълняваните дейности.

посетителите; своевременната подмяна на информационните табели за видовете представени в експозиция, както и организирането на образователни експозиции и маршрути в зоологическата градина; провеждането на тематични беседи, лекции и организирането и провеждането на събития, чествания и т.н. – с природозащитна насоченост. В задълженията на длъжността „Еколог“ следва да се включат и такива, свързани с обмяна на информация и пълноценно сътрудничество с органите на управление на защитените територии и зони – за представяне на дейността им на територията на зоологическата градина, както и за включването и/или приобщаването на посетителите на зоопарка в природозащитните кампании и дейности на НПП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“. Елемент на тези задължения е и провеждането на пълноценна комуникация с други зоопаркови организации и институции, както и с регионални структури на МОСВ, органи на управление на защитени територии и зони, научни институти и природозащитни организации – за съвместното организиране и провеждане на събития с консервационна полза за видовете.

Служителят, назначен на длъжността „Еколог“ разработва ежегодно **„План за образователните дейности в „Зоологическа градина - Габрово“** и участва в разработването на **„План за средовото обогатяване за отглежданите екземпляри“**.

Необходимо е длъжността „Еколог“ да е в пряка и непосредствена структурна обвързаност с длъжностите „Управител“, „Биолог“ и „Работник – гледач, животни в зоопарк“, които в своето взаимодействие при работа да обхванат всички дейности, свързани с организирането, провеждането и реализацията на образователната роля на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“. По този начин **ще се осигури изпълнението и провеждането на планираните „ex-situ“ и „in-situ“ дейности** в техния пълен обем.

Длъжността „Еколог“ следва да е **пряко подчинена на Управителя** на зоологическата градина.

Минимална образователна степен за длъжността „Еколог“ следва да е висше образование - **„бакалавър“ в направление екологични науки**.

Препоръка: Препоръчва се в новата организационна структура на зоопарка да се обособи **„Отдел за образователни и консервационни дейности“**, в който да се включат новите щатни бройки за длъжностите **„Биолог“** и **„Еколог“**. Това ще позволи дейностите да се осъществяват при свързаност по отношение на тяхното планиране.

По този начин ще се осигури и възможност да бъдат привлечени доброволци, външни сътрудници и др., които да подпомогнат дейността и да съдействат за нейното разширяване и допълване.

1.2.4. „Ветеринарен лекар“ – 1 нова щ.бр.

Необходимо е създаването на нова длъжност „Ветеринарен лекар“, който да е пряко ангажиран с дейностите, свързани с **профилактиката, лечението и ветеринарномедицинските грижи за отглежданите животни**. В длъжностната характеристика за длъжността следва да се предвиди организиране, провеждане и изпълнение на **„Програма за профилактика“** на отглежданите екземпляри, както и дейности свързани с поддържането на **биосигурността на територията на зоопарка**.

Ветеринарният лекар следва да е ангажиран и с разработването и прилагането на **„Правилата за хранене на животните в „Зоологическа градина – Габрово“** и съгласуването на **„Дажбени таблици“** за животните.

В длъжностната характеристика на „Ветеринарен лекар“ може да се предвиди и задължение за осъществяване на контрол върху качеството на получаваните храни за животните, както и по отношение на тяхната трайност, съхранение и разходване.

Необходимо е длъжността „Ветеринарен лекар“ да е в пряка и непосредствена структурна обвързаност с длъжностите „Управител“, „Биолог“ и „Еколог“, като се предвиди и взаимодействие с лицата, изпълняващи длъжността „Работник – гледач на животни в зоопарк“.

Длъжността „Биолог“ следва да е **пряко подчинена на Управителя** на зоологическата градина.

1.2.5. „Работник – гледач, животни в зоопарк“ – 2 нови щ.бр.

Необходимо е длъжността „Изпълнител“ да бъде трансформирана и реорганизирана в длъжност „Работник – гледач, животни в зоопарк“, като се съобрази, че считано от **01.01.2023 г.** е в сила **изменение на НКПД-2023** съгласно, което в НКПД е включена **нова длъжност: „Работник – гледач, животни в зоопарк“ - с код: 5164-2013**. В длъжностната характеристика за длъжността следва да се предвиди извършване на дейностите по *отглеждане, хранене, почистване и средово обогатяване за отглежданите в зоологическата градина животни*. В задълженията на длъжността следва да се включат и такива, свързани с воденето на **„Дневник на гледача“**, в който се

отбелязват всички осъществени дейности, в т.ч. и проведеното наблюдение за благосъстоянието на отглежданите животни⁴⁷.

Следва да се има предвид, че трудовите задължения и професионалните качества и знанията, които работещите в зоопарка трябва да имат, са изключително специфични и далеч надхвърлят рутинните задължения по отглеждане на селскостопански животни. В зоологическата градина е планирано да се отглеждат екземпляри от видове диви животни, които се различават значително в своята биология и потребности и които се нуждаят от **специализирани грижи**. Освен хранене и почистване във всеки Зоопарк следва да се извършва **наблюдение на поведението на отглежданите екземпляри, специфично за всеки отделен вид; да се осъществява средово обогатяване за отделните видове; да се извършват реконструкции и преустройство на отделни зони и експозиционни пространства; да се работи с посетителите, и не на последно място – да се следи за благосъстоянието на отглежданите животни и тяхното опазване от вредни посегателства**. Необходимо е да се отделя специално внимание към млади и новородени екземпляри; да се осигурява участие в специални дейности, свързани с преместване и транспорт на животни, и т.н.

Задължително изискване е длъжността „Работник – гледач, животни зоопарк“ да е в пряка и непосредствена структурна обвързаност с длъжностите „Управител“, „Биолог“ и „Еколог“, които в своето взаимодействие при работа да обхванат всички дейности, свързани с организирането, провеждането и реализацията на образователната роля на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“. По този начин **ще се осигури изпълнението и провеждането на планираните „ex-situ“ и „in-situ“ дейности – в техния пълен обем**.

Длъжността „Работник – гледач, животни зоопарк“ следва да е **пряко подчинена на „Биолог“ и „Управител“** на зоологическата градина.

Минимална образователна степен за длъжността „Работник – гледач, животни зоопарк“ следва да е **средно образование**. Съгласно ПИСМО № 39-477/30.12.2022 г. на Зам.-министър на труда и социалната политика – „*професиите „Работник в...“*“

⁴⁷ Според съвременните стандарти и изисквания за работа с животни, отглеждани в зоологически градини (напр.: стандартите на ЕАЗА) – в задълженията на „гледачите“ се включват и такива, свързани с благосъстоянието на зоопарковите животни; наблюдението на отделните индивиди, включени в колекцията; воденето на записи за здравословно, физическо и психично състояние на животните, както и такива, свързани с храненето, размножаването, интегрирането на нови индивиди в групите (когато това е приложимо) и т.н. Горното се осъществява именно чрез воденето на „Дневник на гледача“, където ежедневно се отбелязват всички наблюдавани специфични особености, с цел – осигуряване на благосъстоянието на отделните животни в най-пълна степен.

са на първа степен на професионална квалификация“. Съгласно Методологичните бележки към НКПД-2011 обаче, когато за някоя длъжност се налага да се открие важността и отговорността на изпълняваните функции и задачи - към длъжностното наименование могат да се включват и допълнителни определители като: *заместник, завеждащ, старши, младши и други*, като се ползва осемцифровия код от НКПД за съответната длъжност. В тази връзка се препоръчва в новата структура на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ един от назначените „гледачи“ да изпълнява длъжността „Старши Работник – гледач, животни в зоопарк“, като по този начин ще се осигури по-равномерно разпределение на задачите за изпълнение, и по-голяма ефективност на дейността, като цяло.

1.2.6. „Продовач на билети“ и/или „Билетопродавач“ – 2 нови щ.бр.⁴⁸

При въвеждането на такса „вход“ в зоологическата градина ще е необходимо създаването и на нова длъжност „Продовач на билети“ и/или „Билетопродавач“, който да е ангажиран с продажбата на билети на входа на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“. Броят на назначените лица зависи от работното време на зоологическата градина, като в случай, че последната работи без почивен ден ще е необходимо да бъдат назначени **две лица**. В техните задължения следва да се включи, както *продажбата и отчитането на билетите за „вход“ в Зоопарка* (съгласно изискванията на данъчното законодателство), така и други задължения, свързани с *изправността на касовия апарат и воденето на съответните регистри*. Наетите лица следва да носят отговорност и за *касовата наличност*.

Длъжността „Продовач на билети“ и/или „Билетопродавач“ следва да е **пряко подчинена на „Управител“** на зоологическата градина.

1.2.7. „Пазач – невъоръжена охрана“ – 2 нови щ.бр.⁴⁹

⁴⁸ Алтернативно може да се предвиди въвеждането на **турникетна система за самостоятелна/автоматизирана продажба на билети**, която система би могла да оперира, наблюдавана и подпомагана само от един служител, в случаите когато е необходимо. Практиката показва, че това е не само необходимо, а е задължително, защото дори и да е напълно автоматизирана продажбата на билети – необходимо е да се предвиди резервно обезпечаване на продажбите (*бекъл*) в случаите на липса на електрозахранване, блокиране на системата или при други технически и/или софтуерни проблеми. Закупуването и инсталирането на такава система ще изисква да се предвиди необходимият финансов ресурс и техническа обезпеченост (*наличие на високоскоростен интернет и качествено видеонаблюдение*).

⁴⁹ Алтернативно е допустимо охраната на зоопарковата територия да се възложи на **външна лицензирана охранителна фирма**, с която Община Габрово да сключи Договор за охрана. В този случай ще е необходимо да се планира и осигури необходимият финансов ресурс и техническа обезпеченост (в т.ч. *наличие на високоскоростен интернет и качествено видеонаблюдение*).

Обезпечаването на охраната на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е необходимо и задължително условие за нормалното осъществяване на дейността. Лицата, изпълняващи длъжността „Пазач – невъоръжена охрана“ следва да осъществяват *ежедневни дневни и нощни обходи на зоопарковата територия и да следят и препятстват евентуални посегателства върху материалната база и колекцията от видове*. В дни с планирани събития и/или в празнични дни, когато се очаква засилен интерес към зоопарка, би могло да е необходимо участието в дейностите по охрана да се изпълняват и от двамата служители.

Таблица 5 – Съществуващ и планиран административен капацитет в „Зоологическа градина - Габрово“
(бел.: длъжностите отбелязани в зелено са препоръчителни)

СЪЩЕСТВУВАЩА СТРУКТУРА ДЛЪЖНОСТИ и БРОЙКИ		ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА СТРУКТУРАТА	
Длъжност	щ. бр.	Длъжност	щ. бр.
УПРАВИТЕЛ	1	УПРАВИТЕЛ	1
РАБОТНИК „Изпълнител“	2		
		НОВИ ДЛЪЖНОСТИ и БРОЙКИ	
		БИОЛОГ	1
		ЕКОЛОГ	1
		ВЕТЕРИНАРЕН ЛЕКАР	1
		ГЛЕДАЧ, ЖИВОТНИ В ЗООПАРК	1 (+2)
		СТАРШИ ГЛЕДАЧ, ЖИВОТНИ В ЗООПАРК	1
		ПРОДАВАЧ НА БИЛЕТИ	2
		ОХРАНА	2
		ОБЩ РАБОТНИК	1
ОБЩО БРОЯ:	3	ОБЩО БРОЯ:	3+5 (+5)

Следва да се има предвид също, че с изграждането на нови сгради и съоръжения, в т.ч. и посетителски центрове – **ще възникне необходимост от регулярно поддържане на хигиената в сградите, детските площадки, алейната мрежа и тревните площи**. Част от тази грижа може да бъде вменена като задължение на лицата изпълняващи длъжността „Работник – гледач, животни зоопарк“ (напр. поддържането на зелените площи и алейната мрежа около загражденията), но ще е необходимо да се предвиди капацитет за дейности като почистване, поддържане на зелените пространства и т.н., т.е.

– необходимо е в бъдеще да се планира и допълнителен кадрови ресурс (напр. „Общ работник“).

Изпълнението на планираните дейности във връзка с развитието на административния капацитет на Зоопарка следва да се разглежда като предпоставка за изпълнение на предвидените в настоящия план за развитие цели и като **условие за изпълнение на План за консервационните дейности на „Зоологическа градина - Габрово“ (2024 – 2034 г.)**.

Неизпълнението и/или значително забавяне в изпълнението на посочените по-горе дейности поставя в риск реализирането на консервационната роля на зоологическата градина и това е така, тъй като планираните цели, дейности и задачи - са пряко свързани с кадровия ресурс, който следва да ги осъществи.

2. Организация на работата и вътрешни правила

Организацията на работа в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е необходимо да бъде уредена с **Правилник за вътрешния трудов ред и правила за здравословни и безопасни условия на труд**.

Задължителен елемент на организацията на работата са и документите, свързани с превенцията, предотвратяването и правилата за действие при извънредни ситуации, като: **План за действие при пожар в Зоопарка; План за осигуряване на ПБ при извършване на ремонти в Зоопарка; Противопожарна инструкция, План за евакуация при пожар или авария в Зоопарка; Първа долекарска помощ при наранявания** и т.н.

За персонала се водят и книги за **начален, периодичен и извънреден инструктаж** за правилата за работа в зоологическата градина, които е необходимо редовно да се попълват. Инструкциите включват **правила за работа с отделните групи животни и инструкции за безопасност** като: **Програма за провеждане на начален инструктаж на работниците; Правила за безопасна работа при почистване на сградите, помещенията и загражденията; Процедури при спешни случаи** и т.н.

Съществен елемент от вътрешните правила са и тези, свързани със сигурността: напр. **Правила при случай на бягство на животни; Правила за действие при настъпване на бедствия и аварии; Правила за прилагане на противоепидемични**

мерки в работните помещения, външните пространства и личната хигиена на персонала и т.н.

За отглежданите видове „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ следва да поддържа „база данни“ съдържаща основните данни за животните, а в „индивидуални картони“ на животните се правят записи за произход, родители, дата на раждане, маркировка за отглежданите животни. В „Дневник на гледача“ се отбелязват всички осъществени дейности, в т.ч. и проведеното наблюдение за благосъстоянието на отглежданите животни.

Във връзка с храненето на животните следва да се разработят **Правила за хранене на животните**, както и „Дажбени таблици“ които да отразяват и да са съобразени със специфичните изисквания за отглежданите животни и сезонните особености на храненето.

Ежегодно следва да се утвърждават **правила за реда и начина за осъществяване на дейности по „средово обогатяване“ за животните; План за профилактика и План за образователните дейности**. С правила (напр. „Политика за движение на животните от колекцията“) следва да се регулира и реда, начина и условията за въвеждане и извеждане на индивиди от колекцията.

Препоръка: Препоръчва се, след приемането на нова организационна структура да се пристъпи към разработване на пълния набор от документи, свързани с осигуряване дейността на зоологическата градина. За тази цел ще е необходимо да се ползва експертизата на юрист с познания в областта на зоопарковото дело.

3. Организация на територията

Необходимо е да бъде извършена **цялостна реконструкция на съществуващите сгради и съоръжения**, което включва премахването на всички външни експозиционни площи за животните, саниране/реконструкция на част от съществуващите сгради и съоръжения и изграждането на нова експозиционна площ и алейна мрежа. Планираното развитие на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“ предвижда както **организационни промени**, така и **обогатяване на видовия състав на колекцията; промяна на концепцията за представяне на отглежданите видове; развиването на образователни и природозащитни дейности**.

3.1. Нова планова структура

Новата планова структура на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ е разработена с цел да се осигури **консервационната значимост на зоопарка и функциите му на образователен, научно-изследователски и екологичен център**. Във връзка с горното е предвидено:

- **Увеличаване на територията за отглеждане на животните с възможно най-пълно усвояване на периферните прилежащи територии, общинска собственост**, и свободните такива в границите на зоопарка - с реализиране на дизайн, позволяващ максимално наподобяване на природните условия, в които живеят видовете в естествената си среда и по-пълно средово обогатяване.
- **Прилагане на методите на ландшафтна и културна имерсия (потопяне)**, чрез които с подходящо оформяне на хабитатите и изгледните площадки - с растителност, скални образувания и елементи на местната за територията, обитавана от вида, култура (сгради, тотеми, съоръжения, маски и др.), се създава илюзия за навлизане на посетителя в естествената среда на животните; създаване на смесени експозиции, които имат важна образователна роля, но и увеличават интереса на посетителите, както и активността на настанените животни.
- **Организация на експозицията на таксономичен принцип на групиране на животните с пресъздаване на характерните биотопи**: горски, планинско-ливадни и скални, и изграждане на лесна за обхождане и ориентиране маршрутна мрежа за посетителите; обособяване на **тематични кътове** за стимулиране на интереса у деца и възрастни, и увеличаване на познавателната стойност.
- **Привличане и ангажиране на посетителите, и най-вече на подрастващите към проблемите, свързани с опазване на видовете и дивата природа** - чрез създаване на подходяща среда за образование и възпитание, но и обучение и научноизследователски дейности.

Увеличение на територията на зоопарка

Предвижда се увеличаване на територията на зоологическата градина чрез включване на два общински имота: ПИ № **14218.77.8** (с площ 1304 м²) – Фиг.37 и ПИ № **14218.77.4** (с площ 452 м²). Както беше посочено и по-горе - **възможно е в бъдеще и**

допълнително увеличаване на територията чрез приобщаване на ПИ № 14218.77.7
– виж Фиг.9 (по-горе).

Фиг.37: Изглед към придадената **нова площ** към зоопарковата територия - ПИ № 14218.77.8.
(Снимка: Емилия Тончева)

Вход/Изход на „Зоологическа градина - Габрово“

Както беше посочено и по-горе – „входът“ на Зоологическата градина е неприветлив (Фиг.38) и неподходящо организиран, като главната алея започва от входа и преминава в стъпала (Фиг.39). В тази връзка е необходимо да се планира (за в бъдеще) контрол на достъпа за посетители и да се организира по подходящ начин продажбата на билети.

Продажба на билети.

Следва да се отбележи, че при осъществяване на намерението за продажба на билети - на „входа“ на Зоологическата градина е необходимо да се обособи подходящо място за тази дейност. **Възможно е продажбата на билети да се осъществява и посредством „автомат за билети“ и турникетна система**, за инсталирането на които също е необходимо да бъде определено подходящо място.

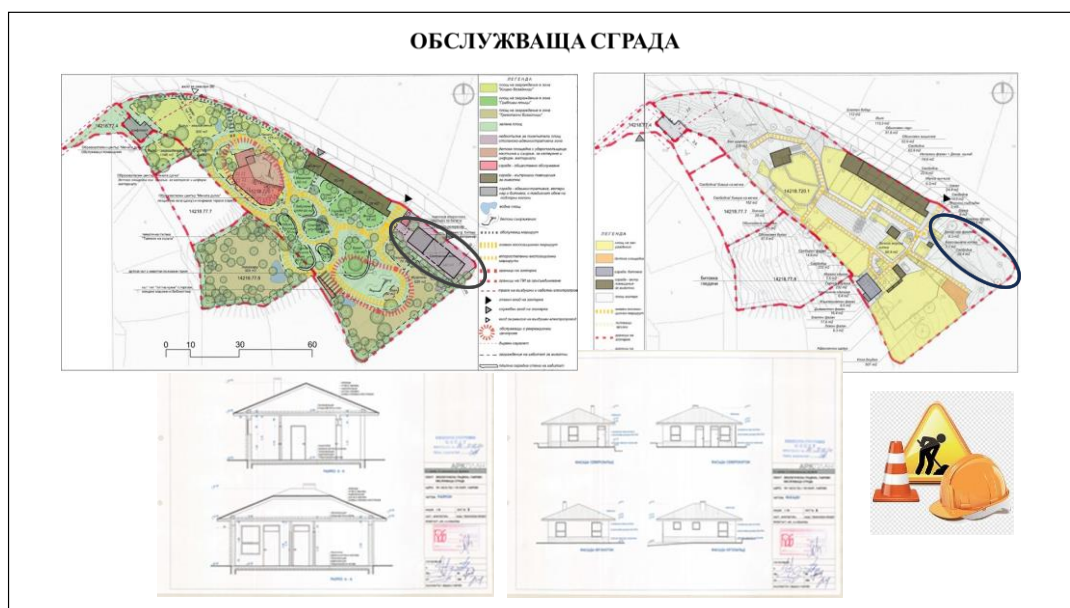

Фиг.38 и Фиг.39 - „Зоологическа градина – Габрово“: „Вход“ (отляво) и централна алея (отдясно)
(Снимки: Интернет, Емилия Тончева)

Стопанско-административна зона

На територията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ практически липсва **СТОПАНСКО-АДМИНИСТРАТИВНА ЗОНА**. С настоящия „План за развитие на Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.) в плановата структура на зоологическата градина е предвидено обособяването на такава, като е определено нейното местоположение и площ.

Следва да се отбележи, че Община Габрово разполага с разработен технически проект за изграждане на „Обслужваща сграда“ (Фиг.40). Проектираната сграда обаче е с малка площ – около 60 кв.м. и не съответства в най-пълна степен на настоящия план за развитие, тъй като е проектирана значително преди неговото разработване.

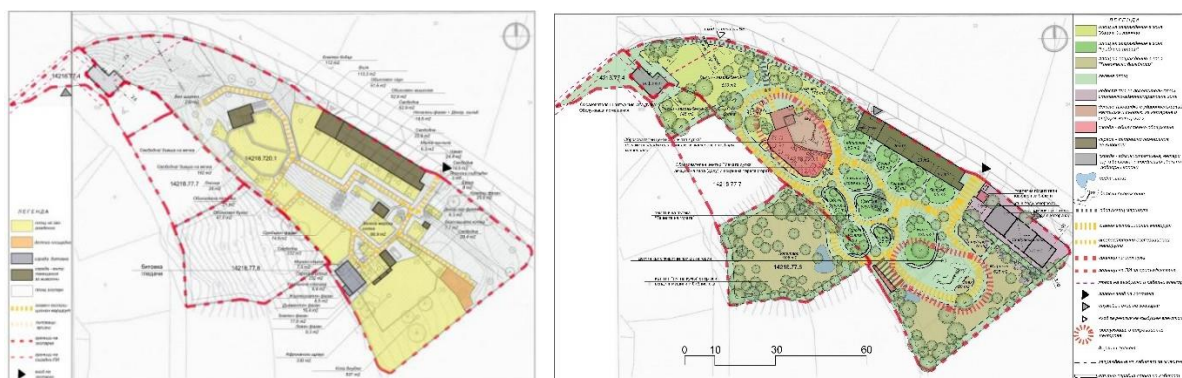

Фиг.40 – Пространствено разположение и архитектура на планираната/проектирана за изграждане „Обслужваща сграда“. (План-схема: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

Препоръчва се **адаптиране на изготвения проект за „Обслужваща сграда“** като се предвиди изграждане на **две идентични обслужващи сгради с навесно съоръжение заключено между тях**. Двете обслужващи сгради в обособената в североизточната част на зоопарка Стопанска зона представляват: обслужваща **СГРАДА 1** (Фиг.7, означена в сиво) - с помещения за Управител на зоологическата градина, за Ветеринарен лекар и за ветеринарна амбулатория (манипулационна зала) и обслужваща **СГРАДА 2** - с помещения за Биолог, охрана и битовка за гледачите. И двете сгради ще са едноетажни, всяка на площ от **60 м²**. Пространството, заключено между тях, ще се покрие с навес, осигуряващ полупокрито пространство за паркиране на транспортна техника, за товаро-разтоварна дейност и складиране на материали и сеновал.

Посетителски центрове

С настоящия „План за развитие на Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.) се предвижда **преструктуриране** на съществена част от територията на зоопарка, **модернизиране на съществуващите заграждения**, както и **реорганизация на алейната мрежа** - съгласно ПЛАН-СХЕМА (Приложение 2).

Фиг.41 - „Зоологическа градина – Габрово“: **отляво** - съществуваща организация на зоопарковата територия; **отдясно** - предлаганата бъдеща организация. (План-схеми: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

Предвидено е обособяването на **два главни посетителски центъра** (Фиг.42), в които ще се съсредоточат структури/обекти, свързани с образованието и отдиха – напр. тематични занимания и игри, беседи и събития на открито и закрито, както и наблюдение на животни, и пасивен отдих.

- ❖ **Посетителски център – „Мечата дупка“** ще бъде разположен в северозападната част на зоопарка на територията на **бившето заграждение на мечките** (в **закритото помещение** и в **откритите стоманобетонни заграждения тип „ров“**) и ще съвместява няколко функции.

Фиг.42: Нова планова структура на „Зоологическа градина – Габрово“ с два главни посетителски центъра. (План-схема: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

Съществуващата сграда на мечките ще се трансформира изцяло. Планирана е като „Образователен център“ и място за активен отдих и игри за децата.

Югозападната зона от откритото заграждение за мечки (с със стоманобетонен под и стени) ще се покрие със стоманобетонна плоча и ще се превърне в затворено помещение (лекционна зала и работно място за служител „Еколог“) с площ от 163 м² и височина от 3,20 - 3,80 м. Входът ще е през *предверие*, което се обособява в съществуващо помещение (бившето вътрешно помещение на мечките) със светла височина 3,00-3,20 м. Местоположението на зоопарка на изявен хълм с широка панорама дава възможност за създаване на *изгледна площадка* (открита тераса) с красива панорамна гледка. Съществуващото помещение може да бъде надстроено (с лека конструкция с височина 3,20-3,40 м) за *помещение за обществено обслужване* (с вендинг машини и кухненско оборудване), а върху покривната стоманобетонна плоча (покриваща лекционната зала) ще се оформи *тераса* със стъклен парапет - за разполагане

на **маси и места за сядане**. Връзката между двата етажа се осъществява чрез вертикална комуникация - вита стълба с радиус 1,5 м и ширина 1,00 м. Достъпът до приземния етаж на бившето вътрешно помещение на мечките ще е през рампа от северозапад с дължина 6 м и наклон 5%, а служебният достъп до горния етаж (помещението за обществено обслужване) се осъществява през рампа с дължина около 5 м и наклон 5% от североизток. **Достъп за клиенти без стълби към терасата и помещението за обществено обслужване** (с цел осигуряване на достъпна среда) се предвижда от югоизток покрай волиерата за забулената сова с рампа с наклон 7% и дължина 3 м.

Североизточната зона от откритото заграждение на мечката се превръща в двор (с площ 290 м²) в който ще се разположат **информационни материали**, интерактивни инсталации и **детска площадка** (със съоръжения за катерене и координация). Достъпността до тази зона може да е през **два входа/изхода** – врати, чрез пробиви в съществуващите стоманобетонни стени: **основен** - към сградата бивше вътрешно помещение на мечките, което ще функционира като преддверие към лекционната зала и **второстепенен** – през разделящата двата двора на мечките стоманобетонна стена към самия Образователен център (евакуационен изход).

Естествено осветление към помещенията на Образователния център може да се осигури през прозорци по стените на северозападната и югозападната фасади и естествено горно осветление към Образователния център през покривната плоча, която ще бъде изградена.

В така реконструираната сграда с променено предназначение следва да се изгради **техническа инфраструктура** и свързване към външните мрежи на съществуващата такава – водопровод, канализация, електрозахранване, да се осигури отводняване на откритите площи и плоските покриви, както и с цел да се изгради санитарен възел (в предверието на лекционната зала).

- ❖ **Посетителски център** – „**Приказен кът на животните**“ с „**Библиотека на открито**“ е ситуиран близо до посетителския вход, и се планира да представлява **малка поляна с детски съоръжения и скулптури-катерушки с изображения на животни** (*тематичен кът „Приказен кът на животните“*).

Вторият посетителски център се обособява на територията, на която се намират **съществуващи сграда** („битовка“ за гледачите) и **заграждения** (за кокошеви птици),

които ще се премахнат, за да се обособи малка поляна - *тематичен кът „Приказен кът на животните“* (Фиг. 79) с детски съоръжения и скулптури-катерушки с изображения на животни. Той се планира като място за наблюдение на тревопасните животни включени в колекцията и за пасивен отдих. В тази зона (с цел обслужване на посетителите) е предвидено изграждането и организирането **на навесна конструкция – с места за сядане и вендинг машини**. В композиционната идея е интегрирано и организирането на *„Библиотека на открито“*.

Алейна мрежа

Така описаните „центрове“ се разполагат по един **основен кръгов маршрут**, по който посетителите ще се запознават последователно с цялата експозиция, като ще бъде осигурена **възможност за „отбиване“ по второстепенни алеи** (тематичен маршрут *„Тайните на гората“*) за по-детайлно и спокойно разглеждане на предвидените за изграждане нови модерни волиери за нощни грабливи птици.

Главните и второстепенни алеи са проектирани с меандриращо трасе с пейзажен характер за избягване на дългите праволинейни алеи и далечните визуални връзки по маршрута напред и към хабитатите. С това се цели засилване на ефекта на изненада и илюзия за по-голямо и тайнствено място, както и за изолиране и сепариране на различните хабитати с техните обитатели, а също и за осигуряване по-голямо спокойствие на животните и възможност за намиране на покой от вниманието на посетителите.

3.2. Нови експозиционни зони

Малката площ на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ и необходимостта от оптимално организиране на експозиционните площи налага избор на **видове в колекцията - представящи българската фауна, и организирането им в зони на таксономичен и биотопен принцип**. Горното се обосновава и от необходимостта да се избегне създаване на раздразнение и стрес у отделните екземпляри, като в тази връзка е предвидено хищниците да бъдат разположени в зона максимално отдалечена от техните естествени жертви в природата (елени, муфлони, лалугери, зайци и птици). Предложената по-долу организация на експозицията, макар в голяма степен се доближава до класическия модел на организация (по класификационен признак), предвижда в отделните заграждения да бъдат представени и характерните за отделните

видове местообитания включващи специфични елементи - растителност, релефни особености и т.н.

Експозицията се организира на таксономичен и биотопен принцип (по групи видове животни) с обособяване на следните типове природни местообитания: **горски, скални, планинско-ливадни** и настаняване на подходяща растителност в хабитатите и около тях като фон или кадриращ погледа на посетителя елемент ще допринесе за доизграждане и оформяне на характерната за дадения вид среда.

Предвидено е **обвързване на представените животни с ролята им в природните екосистеми в защитените територии** в близост (основно Национален парк „Централен Балкан“ и Природен парк „Българка“) и **мястото им в народния фолклор – приказки, песни, предания и легенди**, чрез различните начини на предаване на разказ и послание към посетителите (напр. информационни табели, рисунки, инсталации, символи, следи и отпечатыци, QR кодове, аудио-визуални ефекти, ролеви игри, анимация и др.). За засилване на интереса и образователния ефект в отделните кътове и по пътеките може да се инсталират **скулптурни изображения** на животни, герои от приказките, а също и дървени скулптури-катурушки на детските площадки.

Предлаганият **подход** има за цел да вплете в концепцията за представяне на видовете не само информация за тяхната биология и поведение, но да представи местообитанията им, тяхната екологична значимост и да **допълни информацията за предмета и целите на опазване при различните защитени територии и защитени зони**. По този начин се повишава екологичната и образователната значимост и роля на зоопарка, и се разширява възможността за представяне на информация за свързаните с града и Зоопарка защитени природни територии.

Представянето на животните в ролята им на приказни герои ще подчертае и друг важен аспект на главната цел за обявяването на Природен парк „Българка“ – да бъде образец за дълготрайно хармонично взаимодействие на човека и природата, традиционно устойчиво ползване на природните ресурси с уважение към всички обитатели на общия ни дом. Така ще се подчертае и етнографската специфика на тази защитена природна територия.

ЗОНА „ХИЩНИЦИ“

Обособява се в западната част на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“ около старото заграждение на мечките. При организацията на тази зона акцент се

поставя върху изграждане на пълноценна среда за живот и размножаване на видове, като: **вълк, чакал, лисица, белка и нор** (Фиг.43).

Хабитатите на животните се предвижда да се оформят като **горски биотопи**.

В същата зона попада и „Образователен център“, който се настанява в старото заграждение за **мечка**, като по този начин експозицията се „допълва“ и с този вид – макар и само посредством **информационни и образователни материали**, които ще бъдат представени в сградата на Образователния център. Планира се да се обособи **кът посветен на мечката**, в който да се инсталират подходящи информационни материали и интерактивни експозиции за вида, неговата биология, разпространение, местообитание, поведение и роля в екосистемата. В рамките на образователната програма ще бъде комуникиран и конфликтът „човек-мечка“. (напр. информация за освободените през 2022 г. на територията на Парка трите спасени кафяви мечета Хуба, Вихър и Горан). Ще бъдат представени и консервационни дейности, реализирани на територията на НП „Централен Балкан“ (бел.: съгласно План за управление⁵⁰) - пряко свързани с опазването на видовете включени в колекцията и такива, приоритетни за опазване в Парка.

Фиг.43 – „Зоологическа градина – Габрово“ – пространствено разположение на зона „ХИЩНИЦИ“, която включва в експозиция **вълк, чакал, лисица, белка и нор** и представянето на **горски биотопи**. (План-схема: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

⁵⁰ План за управление на НП „Централен Балкан“ 2016 – 2025 г., приет с Решение на МС № 195/24.03.2016 г., в сила от 05.04.2016 г. - <https://visitcentralbalkan.net>.

ЗОНА „ГРАБЛИВИ ПТИЦИ“

Обособена е в централната част на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“ като територията е поделена за дневни грабливи птици – *голям ястреб, обикновен или белоопашат мишелов, осояд и гарван гробар*, за които ще се изградят волиери пред/към съществуващата сграда (бивш овчарник), която позволява да се обособят и вътрешни помещения (като място за гнездене и нощуване в студените дни) и изцяло нови волиери за отглеждане и размножаване на нощни грабливи птици - *забулена сова, уралска улулица, бухал, чухал, горска ушата сова и обикновена улулица*. (Фиг.44)

Фиг.44 – „Зоологическа градина – Габрово“ – пространствено разположение на зона „ГРАБЛИВИ ПТИЦИ“, която включва в експозиция *голям ястреб, обикновен или белоопашат мишелов, осояд, гарван гробар, забулена сова, уралска улулица, бухал, чухал, горска ушата сова и обикновена улулица*, и представянето на *горски и скални биотопи*.
(План-схема: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

Избраните видове са консервационно значими у нас и са **характерни за планинските горски и скални биом** на Старопланинската природно-географска област. Оформлението на хабитатите следва да е подчинено на нуждата от пресъздаване на тези местообитания. Планира се в тази зона да бъде обособена **образователна тематична пътека „Тайните на гората“** между волиерите на нощните грабливи птици.

ЗОНА „ТРЕВОПАСНИ“

Обособена е в югоизточния край на зоопарковата територия. Тази зона включва заграждения за чифтокопитните видове **муфлони** и **елени-лопатари** (бел.: които имат *индиректно консервационно значение заради ролята им в опазване и възстановяване на дивите популации на лешоядите и други видове грабливи птици*), както и експозиция на **лалугер**. В същата зона ще бъдат представени и гризачи: **заек** и **морско свинче**. Хабитатите за тревопасните се оформят като планинско-ливадни биотопи с елементи от скалните ландшафти.

Фиг.45 – „Зоологическа градина – Габрово“ – пространствено разположение на зона „ГРАБЛИВИ ПТИЦИ“, която включва в експозиция **елен-лопатар**, **муфлон**, **лалугер**, **заек**, **морско свинче** и представянето на **планинско-ливадни биотопи**.

(План-схема: д-р арх., л.арх. Младен Танов)

В тази зона се предлага да бъде организирана **„Библиотека на открито“** с места за почивка и четене на приказки, както и **тематичен детски кът** с декоративни скулптури и скулптури-катерушки на характерни животни, приказни герои - **„Приказен кът на животните“**, който ще бъде обвързан и с маршрут **„Тайните на гората“** преминаващ през територията на цялата зоологическа градина с цел да се запознаят посетителите с представените в колекцията екземпляри от видове (напр.: **вълк**, **лисица**, **елен**, **заек**, **бухал**, **гарван** и т.н.).

4. Видове, включени в колекцията.

Планирани реконструкции на загражденията.

Тематичната обвързаност на зоопарковата колекция с намиращите се в близост важни обекти от националната екологична мрежа - НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН“, ПРИРОДЕН ПАРК „БЪЛГАРКА“, защитени местности и природна забележителност, както и седем защитени зони, сред които *Защитена зона "Българка" - BG0000399, Защитена зона "Централен Балкан - буфер" - BG0001493 и Защитена зона "Централен Балкан - буфер" - BG0002128* дефинират и **основните типове местообитание и населяващите ги животни**, които са избрани именно с цел да бъде пресъздадена фауната на посочените защитени територии, като по този начин се формира/създава **ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР /ЕПОЦ/**.

В колекцията се запазват отглеждани в зоологическата градина видове. Включват се и нови видове, като се цели по-пълно представяне на типичната за защитените природни територии фауна. Представени ще бъдат горски местообитания и планински пасищни територии и скални ландшафти, като за предложените зони – „*Хищници*“, „*Грабливи птици*“ и „*Тревопасни*“ се планира **цялостна реконструкция на зоните за отглеждане на отделните видове в съответствие с новата експозиционна концепция**; изграждане на нови заграждения и волиери, и лесна за обхождане и ориентиране **маршрутна мрежа** за посетителите.

4.1. ЗОНА „ХИЩНИЦИ“

В зона „*Хищници*“ се предлага да бъдат представи в експозиция и колекцията да включва: **вълк** (Фиг.46), **чакал** (Фиг.47), **лисица** (Фиг.48 и Фиг.49), **белка** (Фиг.50) и **пор** (Фиг.51), чийто заграждения ще бъдат **изцяло реконструирани и разширени**, като се създаде висококачествена среда за обитаване.

Фиг.46 - Вълк (*Canis lupus*)
(Снимка: Интернет)

Фиг.47 - Чакал (*Canis aureus*)
(Снимка: Стефан Стефанов)

4.1.1. Вълк (*Canis lupus*)

Вълкът се предвижда да бъде настанен в **ново** заграждение в северозападната част на зоопарка, на свободен зелен терен. Заграждението ще бъде от две части – една по-голяма от 500 кв.м. и по-малка от 145 кв.м., за достигане на обща площ от **645 кв.м.** Оградата следва да е от метални колове през 2-2,5 м и мрежа с височина 3 м. Допълнително е необходим кълон от 1 м и наклон от 45° и електропастир монтиран на кълона и мрежата. Бетонният фундамент на оградата следва да е с дълбочина поне 0,80 м. Между двете части на заграждението се предвижда междинна ограда със същите размери, но с двоен кълон, насочен в двете посоки. На междинната ограда се монтират 2 врати, едната със стандартни размери за гледачите и една плъзгаща се врата, тип савак с размер 1/0,5 м с дистанционно, механично задвижване.

Съществуващата площ/територия е добре озеленена, като могат да се обособят слънчеви и сенчести участъци. Естествено подово покритие ще е от почва, трева и храсти. Важно условие е изграждането на хълм в по-голямото заграждение, където вълците да могат сами да обособят бърлога. Допълнително ще се изградят леговища и бърлоги от естествени материали. Изграждането на малък воден участък /езерце/ с проточна, кръговратна вода ще допринесе за оформянето на естествения хабитат на вълците.

Достъпът на гледачите в заграждението ще става през преддверие с 2 врати и площ 4 кв.м. Допълнително към оградата се планира и една голяма, двойна врата за навлизане на техника, при нужда. За посетителите ще се обособят зони за наблюдение пред витринни стъкла /триплекс/ с размери 2/2м. За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м. в зоните, където е възможен контакт с животните.

4.1.2. Чакал (*Canis aureus*)

Чакалът може да бъде настанен в **ново** заграждение в северозападната част на зоопарка, като се реконструира съществуващото заграждение за вълци, към което се добавя територия - за достигане на площ от **175 кв.м.** Оградата следва да е от метални колове през 2-2,5 м и мрежа с височина 3 м. Допълнително е необходим кльон от 1 м и наклон от 45⁰ и електропастир с три линии монтиран на кльона. Бетонният фундамент на оградата следва да е с дълбочина поне 1 м.

Съществуващата площ/територия е добре озеленена, като могат да се запазят всички живи дървета и да се обособят слънчеви и сенчести участъци. Естествено подово покритие ще е от почва, трева и храсти. Може да се изгради хълм. Допълнително ще се изградят леговища и бърлоги от естествени материали.

Достъпът на гледачите в заграждението ще става през преддверие с 2 врати и площ 4 кв.м. За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животните.

Фиг.48 и Фиг.49 - Лисица (*Vulpes vulpes*). (Снимки: Интернет)

4.1.3. Лисица (*Vulpes vulpes*)

Лисицата може да бъде настанена в **ново** заграждение, на територия до старото заграждение за мечки, като се използва част от съществуващото им заграждение, към което да се добави територия - за достигане на площ от **100 кв.м.** Оградата следва да е от метални колове през 2-2,5 м. и мрежа с височина 3 м. Допълнително е необходим кльон от 1 м и наклон от 45⁰ и електропастир монтиран на кльона и мрежата. Бетонният фундамент на оградата следва да е с дълбочина поне 1 м.

Съществуващата площ/територия е добре озеленена, като могат да се запазят всички живи дървета и да се обособят слънчеви и сенчести участъци. Естествено подово покритие ще е от почва, трева и храсти. Допълнително ще се изградят леговища и

бърлоги от естествени материали. Може да се изгради и дървена конструкция за катерене с площадки за лежане и укритие на различни височини.

Достъпът на гледачите във заграждението ще става през преддверие с 2 врати и площ 4 кв.м. За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животните.

Фиг.50 - Белка (*Martes foina*)
(Снимки: Интернет)

Фиг.51 – Пор/Фретка (*Mustela putorius furo*)

4.1.4. Белка (*Martes Fionia*)

За белката се предвижда да бъде настанена в **ново** заграждение от 20 кв.м. и височина 3 м, на свободна територия - между новите заграждения за лисици и вълци. Заграждението ще е от волиерен тип - покрито с мрежа, монтирана върху метална или дървена конструкция. Отворите на мрежата не трябва да са по-големи от 2,5/2,5 см. От една страна волиерата следва да е затворена (обкована с дървена обшивка от дъски или полутрупи) за предпазване при лошо време. Необходимо е изграждането на дървена конструкция за катерене с площадки и ниши на различни височини. Съществуващата площ/територия е добре озеленена, като могат да се запазят всички живи дървета и да се обособят слънчеви и сенчести участъци. Естествено подово покритие е от почва, трева и храсти.

Достъпът на гледачите в заграждението ще става през преддверие с 2 врати и площ 4 кв.м. За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животните.

4.1.5. Пор фретка (*Mustela putorius furo*)

Фретката се предвижда да бъде преместена в **ново** заграждение от 35 кв.м. и височина 3 м, на свободна територия, находяща се от източната страна на старото

заграждение за мечки. Заграждението ще е от волиерен тип - покрито с мрежа, монтирана върху метална или дървена конструкция. Отворите на мрежата не трябва да са по-големи от 2,5/2,5 см. От едната си страна волиерата ще бъде обкована с дървена обшивка от дъски или полутрупи за предпазване при лошо време. Необходимо е изграждането на дървена конструкция за катерене с площадки и ниши на различни височини, както и изкуствени тунели. Естественото подово покритие ще е от почва, трева и храсти.

Достъпът на гледачите в заграждението ще става през преддверие с 2 врати и площ 4 кв.м. За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животното.

4.2. ЗОНА „ГРАБЛИВИ ПТИЦИ“

В зона „Грабливи птици“ се предлага да бъдат представени в експозиция следните дневни грабливи птици: **голям ястреб** (Фиг.52 и Фиг.53), **гарван гробар** (Фиг.54 и Фиг.55), **осояд** (Фиг.56 и Фиг.57), **обикновен мишелов** (Фиг.58) или **белоопашат мишелов** (Фиг.59), и нощни грабливи птици: **забулена сова** (Фиг.60 и Фиг.61), **уралска улулица** (Фиг.62 и Фиг.63), **горска улулица** (Фиг.64 и Фиг.65), **горска ушата сова** (Фиг.66 и Фиг.67), **чухал** (Фиг.68 и Фиг.69) и **бухал** (Фиг.70).

Фиг.52 и Фиг.53 - Голям ястреб (*Accipiter gentilis*). (Снимки: Интернет)

4.2.1. Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)

За този вид се предлага изграждането на **ново** външно покрито с мрежа заграждение от 65 кв.м към **съществуваща сграда** (бивш овчарник) - с вътрешно помещение от 20 кв.м. Височината на външното заграждение следва да е 4-5 м, като се

използва професионална мрежа, подходяща за този вид, монтирана на метална или дървена конструкция. Необходимо е да се предвиди вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м. (с две врати). Гледачите трябва да имат достъп и през вътрешното помещение.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали рискът от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат също е необходимо да са покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по необезопасени тгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (с дебелина поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура. Ще се обособят зони за гнездене. Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парпет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.54 и Фиг.55 - Гарван (*Corvus corax*). (Снимки: Интернет)

4.2.2. Гарван (*Corvus corax*)

За този вид се предлага да бъде изградено **ново** външно покрито с мрежа заграждение от 95 кв.м. към **съществуваща сграда** (бивш овчарник) - с вътрешно помещение от 23 кв.м. Височина на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа, подходяща за този вид. Вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м, с две врати. За гледачите трябва да има достъп и през вътрешното помещение.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали рискът от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по необезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне Ф15 – 20) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура. Препоръчително е монтирането на залагалки или „играчки“ които да стимулират интерес у птиците. Такива може да се добавят като отделни компоненти и да се заменят и/или допълват по подходящ начин. Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.56 и Фиг.57 - **Осояд** (*Pernis apivorus*). (Снимки: Интернет)

4.2.3. **Осояд** (*Pernis apivorus*)

Осоядът може да бъде настанен в изградено **ново** външно покрито с мрежа заграждение от 52 кв.м към съществуваща сграда (бивш овчарник)- с вътрешно помещение от 20 кв.м. Мрежата ще е монтирана на метална или дървена конструкция. Височината на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа, подходяща за този вид.. Вход за гледачите във външното заграждение - през преддверие от 4 кв.м, с две врати. Гледачите трябва да имат достъп и през вътрешното помещение.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали рискът от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по небезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура. Ще се обособят зони за гнездене. Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парпет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.58 и Фиг.59 – отляво: **Обикновен мишелов** (*Buteo buteo*), отдясно: **Белоопашат мишелов** (*Buteo rufinus*). (Снимки: Интернет)

4.2.4. Обикновен мишелов (*Buteo buteo*)

Предвижда се да бъде настанен в **ново** външно покрито с мрежа заграждение от 60 кв.м към съществуваща сграда. Мрежата ще е монтирана на метална или дървена конструкция. **Вътрешно заграждение не е необходимо.** Необходимо е височината на външното заграждение да е минимум 4-5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Вход за гледачите във външното заграждение - през преддверие от 4 м², с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали риска от пододерматит. Местата, където птиците имат възможност да

кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по небезопасни ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Ще се обособят зони за гнездене.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.60 и Фиг.61 - Забулена сова (*Tyto alba*). (Снимки: Интернет)

4.2.5. Забулена сова (*Tyto alba*)

Забулената сова може да бъде настанен в **ново** външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 45 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда, но е подходящо да се изгради камуфлажна, изглеждаща изоставена, порутена «сграда», която да осигури място за укритие и гнездене.

Височина на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Вход за гледачите във външното заграждение - през преддверие от 4 кв.м, с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали риска от пододерматит. Местата, където птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по небезопасни ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и

движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Ще се обособят зони за гнездене.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.62 и Фиг.63 - Уралска улулица (*Strix uralensis*). (Снимки: Интернет)

4.2.6. Уралска улулица (*Strix uralensis*)

Уралската улулица се предвижда **ново** външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 60 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда.

Височина на външното заграждение е необходимо да е 4 - 5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Половината от заграждението може да е плътна стена, изградена от дъски или трупи, разцепени на половина, като частично се изгради и покрив - за защита при лошо време. Там ще се оформят и местата за гнездене. Вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м., с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали риска от пододерматит. Местата, където птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по небезопасни ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парпет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.64 и Фиг.65 - Горска улулица (*Strix aluco*). (Снимки: Интернет)

4.2.7. Горска улулица (*Strix aluco*)

За горската улулица се предвижда **ново** външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 50 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда.

Височина на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Половината от заграждението може да е плътна стена, изградена от дъски или трупи, разцепени на половина, като частично се изгради и покрив - за защита при лошо време. Там ще се оформят и местата за гнездене. Вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м, с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали риска от пододерматит. Местата, където птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по небезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне Ф15 – 20) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парпет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.66 и Фиг.67 - Горска ушата сова (*Asio otus*). (Снимки: Интернет)

4.2.8. Горска ушата сова(*Asio otus*)

Горската ушата сова се предвижда да бъде настанена в **ново** външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 60 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда.

Височина на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Половината от заграждението може да е плътна стена, изградена от дъски или трупи, разцепени на половина, като се изгради и покрив - за защита при лошо време. Там ще се оформят и местата за мътене. Вход за гледачите във външното заграждение - през преддверие от 4 кв.м., с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали рискът от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по необезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне Ф15 – 20) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парпет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг.68 и Фиг.69 – Чухал (*Otus scops*). (Снимки: Интернет)

4.2.9. Чухал (*Otus scops*)

Чухалът се предвижда да бъде настанен в **ново** външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 25 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда.

Височина на външното заграждение е необходимо да е 3-4 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Половината от заграждението може да е плътна стена, изградена от дъски или трупи, разцепени на половина, като се изгради и малък покрив - за защита при лошо време. Там ще се оформят и местата за мътене. Необходимо е да се изградят ниши за укритие при студено време. Вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м., с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали рискът от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат, също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по необезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне $\Phi 15 - 20$) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

Фиг. 70 - Бухал (*Bubo bubo*). (Снимка: Интренет)

4.2.10. Бухал (*Bubo bubo*)

Бухалът се предвижда да бъде настанен в **ново външно покрито с мрежа заграждение /волиера/ от 130 кв.м. Вътрешно заграждение не се предвижда.**

Височина на външното заграждение е необходимо да е 4-5 м, като се използва професионална мрежа подходяща за този вид. Половината от заграждението е необходимо да е от плътна стена, изградена от бетон и имитираща скален масив, с ниши за почивка и гнездене, като частично се изгради и покрив - за защита при лошо време. Там ще се оформят и местата за мътене. Вход за гледачите във външното заграждение - през предверие от 4 кв.м, с две врати.

Всички кацалки трябва да бъдат оборудвани с изкуствена трева (астротърф) - с цел да се намали риска от пододерматит. Местата, на които птиците имат възможност да кацат, също е необходимо да бъдат покрити с изкуствена трева. Където това е невъзможно, може да се добавят препятствия, които да пречат на обитателите да кацат по необезопасени ъгли и стърчащи конструктивни елементи. Могат да се монтират и движещи се кацалки в стил естествени (дебели поне Ф15 – 20) конопени въжета, където птиците ще тренират цялата си летателна мускулатура.

Външното подово покритие ще е от естествена почва и трева. Живите дървета ще се запазят и ще бъдат интегрирани във волиерата.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с птиците.

4.3. ЗОНА „ТРЕВОПАСНИ“

В зона „Тревопасни“ се предлага да бъдат представени в експозиция следните видове: **муфлони** (Фиг.71 и Фиг.72), **елен лопатар** (Фиг.73 и Фиг.74) и **бял щъркел**, **лалугер** (Фиг.75 и Фиг.76), **зайци** и **морски свинчета**.

Фиг.71 и Фиг.72 - **Муфлон** (*Ovis aries musimon*). (Снимки: Интернет)

4.3.1. Муфлон (*Ovis aries musimon*)

За муфлоните се предвижда да се изгради **ново** заграждение от 625 кв.м върху **свободен терен в източната част на зоопарка**, като към него ще се интегрират съществуващите площи на щраусите и козите, които не са включени в бъдещата колекция.

Оградата ще е от метални профили забити на разстояние 2-2,5 м и метална мрежа с височина 2 м. В заграждението, на границата с лопатарите ще се изгради дървен навес, затворен от трите му страни, а отпред – до половината, с размер 30 кв.м. Всички живи дървета ще се запазят като ще се обезопасят от изгризване на кората. На две места ще се поставят хранилки, като едната е в навеса. Около хранилките – твърд под. Ще се монтират автоматични поилки, работещи на принципа на скачени съдове.

Задължително е изграждането на скални конструкции за катерене и разпределение на пространството.

В зоната на навеса и обора ще се обособи **защитен достъп на гледачите**.

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животните.

Фиг.73 и Фиг.74 – Елен лопатар (*Dama dama*). (Снимки: Интернет)

4.3.2. Елен лопатар (*Dama dama*) и бял щъркел (*Ciconia ciconia*)

За лопатарите и щъркелите се предвижда да се изгради **ново** заграждение от **905 кв.м. върху свободен терен в юго-западната част на зоопарка.**

Оградата ще е от метални профили забити на разстояние 2-2,5 м. и метална мрежа с височина 2 м. В заграждението ще се изгради дървен навес, затворен от трите му страни, а отпред - до половината, с размер **30-35 кв.м.**

Всички живи дървета ще се запазят като ще се обезопасят от изгризване на кората.

Предвижда се да има малък и плитък воден участък, озеленен с водна растителност, който ще бъде местообитание за щъркели, но ще се ползва и от лопатарите. На две места ще се поставят хранилки, като едната е в навеса. Около хранилките – твърд под. Ще се монтират автоматични поилки, работещи на принципа на скачени съдове.

В зоната на навеса и обора ще се обособи **защитен достъп на гледачите.**

За предпазване на посетителите ще се изгради предпазен парапет с височина 1,20 м в зоните, където е възможен контакт с животните.

Фиг.75 и Фиг.76 – Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*). (Снимки: Интернет)

4.3.3. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*)

За този вид се планира изграждане на **ново** заграждение от 70 кв.м. на свободна зелена площ, до предвидената за изграждане „**обслужваща сграда**“.

Оградата ще бъде изградена от дървени летви, обковани с мрежа и височина 0,70 м. От външната страна ще се монтира електропастир за предпазване от хищници.

В цялото заграждение е необходимо да има вкопана мрежа с ПВЦ покритие, на дълбочина 1,50 м. По целият периметър на оградата е необходимо да се вкопае ламарина или мрежа с ПВЦ покритие (на дълбочина 2 метра), за да се предотврати подкопаване и бягство на лалугерите.

В средната част на заграждението е подходящо да се изгради хълм с височина 1,50 м, като по този начин дълбочината за изкопаване на дупки и леговища ще се увеличи до 3 м. От външната страна на оградата е необходимо да се монтира електропастир за предпазване от хищници.

4.3.4. Декоративни зайци (*Lepus europaeus*) и Морски свинчета

За тези видове се предвижда да бъде изградено **ново** външно заграждение от 20 кв.м. в източната част на зоопарка, в близост до предвидената за изграждане **детска площадка**. Оградата може да бъде изградена от дървени летви, обковани с мрежа и височина 0,70 м. От външната страна се монтира електропастир за предпазване от хищници. В цялото заграждение трябва да има вкопана мрежа с ПВЦ покритие, на дълбочина 0,40 м. за предотвратяване на копането на дълбоки дупки. Ще бъдат изградени няколко къщички за укритие. В къщичките ще се монтират нагревателни лампи за отопление.

5. Планирани консервационни дейности за видовете, включени в колекцията

Във връзка с необходимостта от осъществяването на целева, специализирана природозащитна дейност в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, като неразделна част от настоящия документ е разработен и „План за консервационни дейности на „Зоологическа градина - Габрово“ (2024-2034 г.)⁵¹.

⁵¹ План за консервационни дейности на „Зоологическа градина – Габрово“ обхваща период от 10 години и се основава на анализ на съществуващото положение и планираните възможности за развитие. Разработен е съобразно наличните условия и планираните подобрения на условията за отглеждане на включените в колекцията видове животни. Съобразено е местоположението и територията

При планирането на конзервационните дейности, които ще бъдат реализирани на територията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА - ГАБРОВО“, са отчетени стратегическите цели на **КОНВЕНЦИЯТА за биологично разнообразие** (Рио де Жанейро, 1992), **ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на Съвета от 29.03.1999 год. относно държането на диви животни в зоологически градини**, **ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 год. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна**, **ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 год. относно опазването на дивите птици**, **СТРАТЕГИЯ за биологичното разнообразие в Република България** и **Национален план за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси към нея**, както и други относими документи.

Съобразени са **Плановете за действие за опазване на отделни видове** (когато това е приложимо), както и **целите и мерките за опазване на видове и местообитания – съгласно заповедите за обявяване на защитените зони и защитените територии, намиращи се в близост до зоологическата градина**, подробно описани е природо-географският анализ (по-горе).

При разработването на *Плана за конзервационни дейности на „Зоологическа градина - Габрово“* са съобразени също стратегическите документи и препоръки на **EAZA**; **„Документ за добрите практики във връзка с Директивата на ЕС за зоологическите градини“** (Европейски съюз, 2015 г.); **„Концепция за бъдещо развитие на „Зоопарк – Габрово“** (2019 г.); **„Екологична значимост на зоологическите градини и приносът им за опазване на биологичното разнообразие“** (Тончева, 2020 г.) и други.

на зоологическата градина, както и планираното (в настоящия План за развитие на „Зоологическа градина - Габрово“) изграждане на бъдеща инфраструктура. Отправна точка за разработването на Плана са **изискванията на чл. 60, във вр. с чл. 58 и чл. 59 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР)**. Планът съдържа и препратки към **програми, проекти, планове за действие** и др., свързани с опазването на отделни конзервационно значими видове. Определена е ролята на видовете, включени в колекцията, като е приложен подход повишаващ екологичната значимост на зоологическата градина и ролята и за опазване на биологичното разнообразие. Планът за конзервационните дейности на „Зоологическа градина – Габрово“ съдържа предвидените за изпълнение **директни и/или индиректни конзервационни дейности**, чрез реализирането на които зоологическата градина ще допринесе за опазването на видове - типични за НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“, и включени в ЕЕР програмите на EAZA. Съобразен е изцяло с **„План за колекцията на „Зоологическа градина – Габрово“** (където е предвидено отглеждането и размножаването на конзервационно значими европейски видове). Планирани са образователни дейности и обучения в конзервационни умения; организиране и/или участие в научни и други изследвания (с конзервационна полза); участие в природозащитни кампании, както и дейности, свързани с повторното въвеждане в природата на индивиди от различни видове, с цел - подпомагане на дивите популации, предмет на опазване. **При планирането на отделните конзервационни дейности са съобразени целите и мерките за опазване, предвидени в Плановете за действие за отделни видове, включени в колекцията: вълк и лалугер**. Планът за конзервационните дейности съдържа и примери за утвърдени „добри практики“ при организирането и провеждането на различни конзервационни дейности, както и насоки за работа с различни институции, органи и организации, осъществяващи дейности по опазване на биологичното разнообразие.

Предвидени са за изпълнение следните групи консервационни дейности - с директен природозащитен характер и индиректно значение за опазване на биоразнообразието и природните ресурси.

5.1. ДИРЕКТНИ консервационни дейности:

5.1.1. Консервационни дейности **ex-situ** - отглеждане и размножаване на консервационно значими видове в подходящи условия в зоопарка, съобразени с национални Планове за действие за съответните видове.

Един от най-значимите видове за който е предвидено да бъде включени в *План за колекцията на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.)* е **лалугера**, за който е в сила *„План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2022 – 2031 г.“*, утвърден със ЗАПОВЕД № РД - 518/17.06.2022 г. на министъра на околната среда и водите.

5.1.2. Консервационни дейности **in-situ** – интродукция или реинтродукция на консервационно значими видове в естествените им местообитания или подпомагане на дейности за опазване на застрашени видове в природата, съобразени с национални Планове за действие за съответните видове.

Така например, доколкото местообитанията на **европейския лалугер** са приоритетни за опазване в Европейската екологична мрежа Натура 2000 (видът е включен в Приложение 2 към ЗБР и на тази база местообитанията на вида са ключови при изграждането и обявяването на 33 зони в Националната екологична мрежа Натура 2000)⁵², се предвиждат „**ex-situ**“ и „**in-situ**“ дейности за опазване на **европейския лалугер – в съответствие с плана за действие за вида**. Следва да се отбележи, че в *„План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2022 – 2031 г.“*, в т.7.3. „Изследвания и мониторинг“, т.7.3.9 е предвидено *„предприемане на размножаване на закрито на лалугери в зоологическите градини в България“*, като целта е да се натрупат научни знания и опит, да се извършват научни изследвания, да се повиши осведомеността на населението и т.н. Размножените животни може да се ползват

⁵² Към момента мрежата от 33 е почти напълно изградена, като утвърдени от МС и ЕК са 233 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30% от територията на България. На територията на 33 съществуват ограничения, които спомагат за устойчивото развитие на целевите видове и техните местообитания.

за въвеждане и повторно въвеждане в дивата природа. В. т.7.4 е предвидено също **„повишаване на осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида“** – дейност, която може да се осъществява изключително успешно на територията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“.

Муфлоните и елените лопатари, също ще бъдат включени в програми за въвеждането им в подходящи естествени местообитания, с цел - поддържане на биоразнообразието в райони, където това е необходимо за опазване и възстановяване на дивите популации на консервационно значими видове като белоглавия лешояд, черния лешояд и др.

Така представените консервационни дейности „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ може да реализира съвместно с неправителствени организации, които развиват дейност **in-situ** и работят с посочените по-горе видове.

5.1.3. Привличане на консервационно значими видове от местната фауна на територията на зоопарка (диви птици, бозайници, насекоми и др.).

Възможно е на територията на Зоопарка да бъдат привлечени консервационно значими видове от местната фауна, като например **диви птици за които да бъдат поставени подходящи гнездилици и/или хранилки**. По този начин и чрез провеждането на подходящи образователни дейности, посетителите и обществеността ще се запознаят с типичните за района **пойни птици**, ще се повиши тяхната информираност и осведоменост за видовете и ще се възпита ангажираност към опазването на орнитофауната.

5.1.4. Функциониране на зоопарка като спасителен център - за определени видове.

ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО може да осъществява и функцията на СПАСИТЕЛЕН ЦЕНТЪР за определени видове – например **бели щъркели и дневни и нощни грабливи птици**, които след рехабилитация и лечение да бъдат връщани в дивата природата.

5.2. ИНДИРЕКТНИ консервационни дейности.

5.2.1. Създаване и развитие на зоологическата градина като ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР, който представя видове, типични за НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“ .

Планираното развитие на „Зоологическа градина – Габрово“ предполага зоопарка като цяло да играе образователна и природозащитна роля и в този смисъл неговото развитие следва да се разглежда като **комплекс от дейности, обвързани помежду си и свързани с местоположението, територията, видовото разнообразие на колекцията, планираните образователни дейности и т.н.**

Неправилен би бил подход при който отделните реконструкции и подобрения се оценяват като независими елементи (отделни части) от цялостната концепция. И това е така, тъй като **замисълът и визията планирана за развитие представлява цялостна „концепция“ в която всеки елемент има своята роля и значение, и допринася (по един или друг начин) за осъществяване конзервационната роля на зоологическата градина и повишава нейната екологична значимост и роля.**

Исклучително малката площ, с която зоологическата градина разполага в момента ограничава възможността за изграждане на мащабни модерни заграждения, поради което фокусът е поставен върху включването в колекцията на нови видове (представители основно на орнитофауната) и подобряване на благосъстоянието на отглеждани в колекцията видове като вълк, лисица, чакал, пор, белка и т.н.

Планираните за изграждане *посетителски центрове* и превръщането на съществуващото заграждение за мечки в *„Образователен център“* също е част от цялостната „визия“ за развитие. Идейната и тематична връзка с НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“, както и деликатното вплитане на идеята за представяне на *„приказните герои“* допълва екологичната значимост на общината и региона, като поставя акцент не само върху конзервационно значимите видове, но и върху етнографската роля на града и неговата култура и традиции.

5.2.2. Планира се и провеждането на образователни дейности, включващи: достъп до актуална и достоверна научна информация за всеки вид от зооколекцията; осъществяване на природозащитни и информационни кампании, свързани със застрашени видове (с цел повишаване на природозащитното съзнание и познанията на посетителите); създаване на интерактивни образователни експозиции за деца и

възрастни, свързани със застрашените животни на експозиция в зоопарка; развитие на атрактивни и подходящи по съдържание образователни програми.

а/. Всички **информационни табели** в зоологическата градина ще включват: информация за систематичната принадлежност на вида, консервационния му статус, ареала на разпространение, интересна информация за биологията и поведението на вида, както и изображение на вида (снимка или илюстрация). На табелите може да има и **QR кодове**, които при сканиране с мобилно устройство да доставят на посетителите по-разширена информация за видовете.

б/. Плановата композиция на Зоопарка ще бъде допълнена с **информационни и игрови елементи, детски площадки, занимателни експозиции, катерушки** и др. Това ще обогати възприятията за представените видове и ще повиши многократно образователната стойност на колекцията и зоологическата градина като цяло. Положителен ефект се очаква да бъде постигнат и по отношение атрактивността на зоопарка. Спецификата на представяне на видовете в характерните им местообитания, групирани по сходство, дава възможност за по-лесно и достъпно предаване на послания до детската аудитория за значимостта на защитените природни територии като важен елемент от природозащитното дело и в частност - опазването на отделните видове и биоразнообразието и демонстриране на връзката опазване на местообитание – опазване на видове.

в/. На подходящи места (в реконструираното бивше заграждение на мечките) ще бъдат поставени **образователни табла** и/или **интерактивни експозиции** представящи природозащитната роля на НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“.

г/. Планира се създаването и поддържането и на постоянни **информационни канали** – за системна и непосредствена комуникация с посетителите и заинтересованите страни. Те ще способстват за по-пълноценната комуникация с посетителите и заинтересованите страни и ще са средство за оповестяване на **организираните специални събития и образователни услуги**.

д/. Приоритет е поставен и върху развиването на програма и проект за участие в **научни дейности за европейския лалугер** - в изпълнение на целите и мерките за **опазване на вида**. Следва да се има предвид, че зоопарковете предоставят уникална възможност за провеждане на **дългосрочни наблюдения** върху поведението на животните, достъп до биологични материали и т.н. В тази връзка е възможно в научните дейности и програми да бъдат включени и други видове от колекцията (напр. вълка).

Всички посочени по-горе дейности са **подробно развити в „План за консервационни дейности на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.)**, представляващ неразделна част от настоящия план за развитие на Зоопарка.

6. Обезпечаване на сигурността

6.1. Обезпечаването на сигурността е една от основните дейности, свързани с управлението на зоопарковете и основно задължение на техните собственици/ръководители. Тя може условно да бъде разделена на две – **вътрешна сигурност и външна сигурност**. По отношение на вътрешната сигурност е необходимо да се обезпечи невъзможността на екземпляр(-и) от животни, отглеждани в Зоопарка да напусне заграждението си. Необходимо е също да се осигури (в най-голяма степен) възможността на работниците гледачи на животни да обслужват и манипулират безопасно животните като бъдат елиминирани рискове и опасности, произтичащи от предмета на работата.

а/. Вътрешна сигурност.

Вътрешната сигурност се обезпечава главно с **изграждането на съвременна, надеждна и качествено планирана, проектирана и реализирана инфраструктура, и свързаните с нея системи за сигурност**. Необходимо е също регулярно обучение на всички работници и служители в зоологическата градина с цел безопасна работа и превенция на системите за сигурност и тяхната правилна експлоатация.

В допълнение следва да се добави, че системите за видеонаблюдение също имат съществено значение (като превантивна мярка за сигурност).

б/. Външна сигурност.

Външната сигурност е елемент от мерките за сигурност, насочен към посетителите и външни за зоопарковата територия фактори (напр. евентуални нападения от хищници, скитащи кучета, и т.н.). Това предполага изграждането на различни по вид и форма защити и препятствия, прегради - прозрачни или непрозрачни и/или други бариери, които да не допускат достъп до загражденията и отглежданите в тях животни.

Необходимо е също така да се ограничава възможността посетителите да докосват и хранят животните, както и всяка друга форма на нерегламентиран контакт.

В тази връзка в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ се планират следните подобрения, а именно:

6.1.1. Ремонт на външната ограда на Зоопарка.

6.1.2. Назначаване на служители, които да осъществяват охраната на обекта или възлагането на тази дейност на външен изпълнител, както и анализ на необходимостта от въвеждане на **системи за наблюдение и контрол на достъпа** на посетителите до колекцията. Въвеждането на такива системи способстват за ограничаване на потенциалните рискове, свързани с отглежданите диви животни на територията на зоологическата градина. С монтирането на системи за видеонаблюдение би се създавала и допълнителна възможност „Зоологическа градина - Габрово“ да се включи и в научни проекти и дейности, които са свързани с постоянно провеждане на наблюдения и записи.

6.2. Ограничаване на бягство на животните.

За ограничаването на бягство на животно (освен изграждането на надеждни съоръжения) зоопарковете въвеждат и правила/процедури за работа с отделните видове, в т.ч. такива за действия при бягство. Такива правила следва да бъдат разработени и да се прилагат в „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, като се предвиди и планира и провеждането на **периодични тренинги и „стрес-тестове“ за персонала.**

6.3. Ограничаване на нерегламентирани контакти на посетителите с отглежданите животни, в т.ч. на нерегламентираното хранене на животните.

Това е едно от най-честите нарушения, които посетителите извършват. За неговото ограничаване (освен ежедневна и постоянна комуникация) е необходимо да се осигури и ресурс, чрез който **да се осъществява навременен контрол и да се прилагат своевременни мерки за предотвратяване на нарушенията. Необходим е достатъчен брой „пазачи/охранители“,** които да са специално обучени и подготвени да изпълняват тази дейност. В натоварени от активно посещение дни тази дейност може да се подпомага и от гледачите на животни.

VIII. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Планирането и реализирането на адаптирани подходи за ограничаване изменението на климата и въвеждането на „екологични практики“ при организацията на

работата на зоологическите градини, се разглежда като значим принос, който подпомага консервационните дейности и политики на институцията.

Политиката за защита на природата на общинско ниво в община Габрово се осъществява чрез общинската *„Програма за опазване на околната среда (2016-2020)“*, надградена с *„Програма за опазване на околната среда (ПООС) на Община Габрово за периода 2023-2027 г.“*⁵³. Програмата обхваща процесите и предизвикателствата, свързани с околната среда. Тя отговоря на разбирането, че зелените политики, свързани с опазването и подобряването на качеството на околната среда са един от стълбовете на устойчивото развитие и важна предпоставка за икономически растеж. Тя е инструмент за постигане на балансирано и устойчиво социално и икономическо развитие на общината и осигуряване на по-добро качество на живот на гражданите чрез подобряване състоянието на околната среда.

Визията за община Габрово по отношение на опазването на околната среда, формулирана в ПООС е следната: *„Община Габрово - модел за устойчив и приобщаващ растеж, който гарантира здравословна околна среда, опазване и възстановяване на природния капитал и климатична неутралност“*. В ПООС целите и мерките за опазване на биологичното разнообразие и екосистемите се обвързват с целите за климата.

Във връзка с горното на територията на „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ могат да се реализират следните мерки:

- ✓ разделно събиране на отпадъците, чрез поставяне на специални съоръжения за целта на няколко места в зоопарка, което ще стимулира посетителите за прилагане на тази мярка и способства за утвърждаването на полезни „навици“ в ежедневието и бита;
- ✓ компостиране на органични материали от растителен произход и усвояване на получения компост за нуждите на насажденията в зоопарка (при възможност);
- ✓ поставяне на фотоволтаици на някои от сградите и повишаване на енергийната им ефективност;
- ✓ ограничаване на използването на пластмасови изделия в зоопарка и приоритет в използването на естествени материали и др.

⁵³ <https://gabrovo.bg/bg/article/21107>

Въвеждането на описаните по-горе „екологични практики“ е необходимо да бъде комуникирано с обществеността и да е придружено от подходящи послания към посетителите, формиращи респект и уважение към природата. Реализирането на такива мерки и практики следва да се осъществяват съвместно с Община Габрово, като по този начин ще се реализират общински политики в област „Екология“.

IX. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ/ПЛАН-ГРАФИК за изпълнение на дейностите

План-графикът за изпълнение на дейностите за развитие на зоологическата градина при наличие на финансиране - в краткосрочен и дългосрочен план - с отговорници, срокове и индикативни бюджети по отношение на краткосрочните дейности (3 до 5 години) е разработен в **табличен вид** и представлява **неразделна част от настоящия „План за развитие на „Зоологическа градина - Габрово“**.

X. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Зоологическите градини в България трябва не просто да отглеждат и изхранват животни, а да развият своя потенциал, като припознаят себе си като **природозащитни центрове** и започнат да осъществяват реална природозащитна дейност. Популяризирането на биологични, екологични и природозащитни знания за дивата природа трябва да се превърне в **основен приоритет на зоологическите градини у нас**. Те трябва да развият стремеж към прилагане на пълния набор от „добри практики“ по отношение на:

- ❖ **осигуряването** на подходящи условия на живот на отглежданите в зоологическите градини животни;
- ❖ **опазването** на биологичното разнообразие;
- ❖ **формирането на обществено съзнание** по отношение на необходимостта от опазване на биологичното разнообразие;
- ❖ **превенцията** и предотвратяването на евентуални екологични заплахи, свързани с бягство на животни, както и
- ❖ **стриктен контрол** върху колекцията на зоологическата градина - чрез поддържането на актуализирана документация, която дава възможност данните да се използват за целите на опазване на биологичното разнообразие.

Основните приоритети трябва да са насочени към създаване, поддържане, обновяване и модернизиране на експозициите и колекциите от видове животни, съгласно предварително утвърдени ПЛАН за развитие, ПЛАН за колекцията и ПЛАН за консервационни дейности (както е предвидено в процедурата по Приоритетна ос 3 „Биологично разнообразие“ на Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.). С колекциите си зоопарковете трябва действително да допринасят за опазването на дивите животни – като оглеждат консервационно значими видове, които да представят в среда най-близка до естествената, и отговаряща на техните биологични потребности. Размножаването трябва да се планира, а отделните видове - да участват в национални и международни програми за репродукция – с възможност за подпомагане на дивите популации в природата. В тази връзка, следва да се разширява сътрудничеството със зоологически градини, които успешно прилагат „добри практики“ в дейностите по опазване на видовете, както и с различни НПО, работещи по проекти и програми за опазване на консервационно значими видове. Необходимо е да се създаде ползотворно сътрудничеството и с органите на управление на защитените територии в България.

И накрая, но не на последно място, зоологическите градини в България трябва да се стремят и към членство в регионални и международни зоопаркови асоциации – EAZA, WAZA и др., което не само ще разшири възможностите им за развитие, но и ще допринесе за по-ефективното участие в опазването на видовете.

Ето защо, крайната цел на настоящия *„План за развитие на „Зоологическа градина – Габрово“ (2024-2034 г.)* е в дългосрочен план зоопарка не просто да се развитие, а да се превърне в действащ ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР, който с дейността си да подпомогне и допълни природозащитните дейности осъществявани на територията на НП „Централен Балкан“ и ПП „Българка“, и реално да допринася за опазването на околната среда.

За да се осъществи горното обаче, е необходимо всички дейности в краткосрочен и средносрочен план да бъдат насочени към постигането именно на тази цел, като бъдат реализирани и необходимите реконструкции. Стремешът при обновяването и изграждането на всички ограждения и съоръжения трябва да е съответствие със съвременните стандарти; спазването на въведените нормативни изисквания и

реализацията на конкретните проекти – експертно, за да се превърне „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“ в успешен и работещ:

- **ЕКОЛОГИЧЕН ПРИРОДОЗАЩИТЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЦЕНТЪР**, който показва животните в най-близка до естествената им среда и е подходяща среда за изграждане на правилно отношение към природата;
- **център** за изследване и защита на биологичното разнообразие;
- **място за опазване на диви животински видове** извън естествената им среда, чрез отглеждането и размножаването им при контролирани условия;
- **парк, който показва животните в най-близка до естествената им среда**, и развлекателен комплекс за цялото семейство с удобства за продължителен престой;
- **подходяща среда за изграждане на правилно отношение към животните и природата** (като част от образователната система).

Следвайки направените препоръки, „ЗООЛОГИЧЕСКА ГРАДИНА – ГАБРОВО“, би могла да се превърне в зоопарк с природозащитна и образователна роля, и по този начин не само да отговори на съвременните стандарти в зоопарковото дело, но и да се утвърди като „*модел за устойчив и приобщаващ растеж*“, който гарантира опазване и възстановяване на природния капитал.